17 JUL 1959

[illegible]

[illegible]

ପ୍ରୀତି ଓ ପ୍ରଣୟ

ଶ୍ରୀ ଉତ୍କଳ ସଂଘ ଲାଇବ୍ରେରୀ
ନଂ. ୧୫୨
ତା 17 JUL 1959
ରଉରକେଲା

ପ୍ରଣୟୀ ଓ ପ୍ରେୟସୀ

ଉମେଶଚନ୍ଦ୍ର ପାଣିଗ୍ରାହୀ

ନଂ. 184
ତା 17 ... 1959

ପ୍ରସ୍ତୁତ ପ୍ରକାଶନୀ

ପ୍ରଥମ ସଂସ୍କରଣ

ମେ, ୧୯୫୪

*

ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି

ପ୍ରଭାତ ପ୍ରକାଶନୀ ପକ୍ଷରୁ

ରାଜା ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବ ବର୍ମା

ଟିକାଲି

*

ମୁଦ୍ରଣ କରନ୍ତି

ରାଜା ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବ ବର୍ମା

କମଳ କୁମାରୀ ପ୍ରେସ

ଟିକାଲି

*

ପ୍ରଚ୍ଛଦପଟ ରୂପକାର

ଶିଳ୍ପୀ ଶ୍ରୀ ଗୋପାଳ କାନୁନ୍‌ଗୋ, ବି. ଏ.

*

ବ୍ଲକ୍ ନିର୍ମାଣ ଓ ପ୍ରଚ୍ଛଦପଟ ମୁଦ୍ରଣ

ଦି ବେଙ୍ଗଲ ଅଟୋଟାଇପ୍ କୋଃ

୧୨୩, କର୍ଣ୍ଣୱାଲିସ୍ ଷ୍ଟ୍ରିଟ୍, କଲିକତା

*

ଏକଟଙ୍କା ଚାରିଅଣା

ଉତ୍ସର୍ଗ

ଶ୍ରୀମତୀ ମାୟା ଦେବୀ ଏମ୍. ଏ. ଙ୍କୁ

"I see the feet that fain would climb;
You but the steps that turn astray;
I see the soul, the unharmed, sublime;
You, but the garment and the clay."

—PHOEBE CARY.

ପ୍ରୀତି ଓ ପ୍ରତୀତି ଆଜି ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି, ମୋ ପକ୍ଷରେ ଏହି ବଡ଼ କଥା। ଯେଉଁ ଦେଶରେ ବର୍ତ୍ତମାନ କାଳର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଔପନ୍ୟାସିକଙ୍କ ପାଣ୍ଡୁଲିପିକୁ ପ୍ରକାଶକ ଫେରାଇ ଦେବାର ଦୁଃସାହସ ରଖନ୍ତି - ସେଠାରେ ଆମ ଶ୍ରେଣୀର ଲେଖକଙ୍କ ବହି ପ୍ରକାଶ ପାଇବା ଯେ କେତେ ଭାଗ୍ୟର କଥା, ତା' ବୁଝାଇ କହିବା ସହଜ ନୁହେଁ। ଅନ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ ତୁଳନାରେ ଆମ ଦେଶର ସାହିତ୍ୟ ପ୍ରଗତିରେ ଯଦି ଆଜି 'ଢଳାଢଳେ' ଚଳେଇ ରହିଥାଏ- ସେଥି ପାଇଁ ଦାୟୀ କିଏ, ସେ କୈଫିୟତ ଦେବ କିଏ? ଲେଖକ ନା ପ୍ରକାଶକ ନା ପାଠକ?

ସେ ଯାହାହେଉ -

ସାହିତ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଏଇ ଗଳ୍ପ ରଚନାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ତ ଆଦୌ ନୁହେଁ - ତା' ପରେ ଏଇ ସବୁ ଗଳ୍ପ ଲେଖି ସାହିତ୍ୟିକ ହେବେ ନାଁ ମାରିବାର ବାହାଦୁରୀ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ। ଅଛି କେବଳ ଯାଯାବର ଜୀବନର ଏକ ସାମଗ୍ରିକ ବୋଧ - ଅଭ ଆମ ଦେଶର ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ପଠନ - ମନୋବୃତ୍ତି ସୃଷ୍ଟି କରିବାର କ୍ଷୀଣ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା! ଏଇ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଯେ କେତେ-

ଦୂର ସଫଳ ହେବ, ତା' ଆମ ଦେଶର ସାକ୍ଷର ଜନତାର ଉଦାର ବିଚାରରେ କରିବ ।

ତା'ପରେ ଏ ସବୁ ଗଳ୍ପ ଗୁଡ଼ିକରେ ମୌଳିକତା ଶତକଡ଼ା କେତେଭାଗ ଅଛି ତା'ର ହିସାବ ଦେବାର କଥା ! – ମୋ ଭଳି ଏକ ଯାଯାବର, ଯେ କେବଳ ଭ୍ରମଣ କାହାଣୀ ଲେଖିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ – ଆପଣାର ବିଳାସ ରଚନା କରି ଗଳ୍ପ ଲେଖି ବସିଲା ବେଳକୁ ବହୁ ଦେଶୀ ବିଦେଶୀ ଗଳ୍ପ ଲେଖକଙ୍କ ପ୍ରଭାବ ବଳ ଜବରଦସ୍ତ ଭାବରେ ଆସି ପଡ଼େ, ପଡ଼ୁଛି ହୁଏତ ଅନେକୁ ବି ପଡ଼ିବ ! ତେଣୁ ସାହିତ୍ୟ ନାମରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠାର ପ୍ରଶ୍ନ ଏଠାରେ ମୂଳରୁ ନାହିଁ ।

ପରିଶେଷରେ ବହିଟିର ସମସ୍ତ ମୁଦ୍ରଣ ଭାର ବହନ କରିଛନ୍ତି ପ୍ରକାଶକ ଭାବରେ ପ୍ରଗତି ପ୍ରକାଶନୀ ପକ୍ଷରୁ ଟିକାଲିର ରାଜା ବନ୍ଧୁ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବ ବର୍ମା । ସେ ନିଜେ କବି, ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଶିଳ୍ପୀ । ତାଙ୍କର ରୁଚିର ରୂପ ନେଇ ବହି ଖଣ୍ଡିକ ଅଜି ମୋର ପ୍ରିୟ ପାଠକ ପାଠିକା ମାନଙ୍କ ହାତକୁ ଯାଉଛି । – – – ତାଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଁ ନାନା ଭାବରେ ଏତେ ଋଣୀ ଯେ – ତାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଇବାର ବାଟ ନାହିଁ !

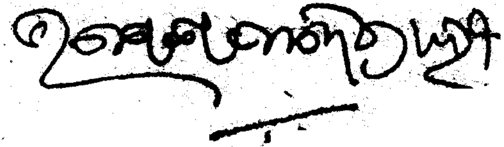

ଗଞ୍ଜା
ଜୁନ ୨୧,୫୭

ହାତ ଉପରେ ଖୋଲା ବହିଟାକୁ ଶୁଆଇ ଦେଇ ହେମଲତା ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିଲା ।

ଗତ କେତେଦିନ ହେଲା ମନଟା ତାର ଭଲ ନାହିଁ । ତା' ସଂପର୍କରେ ଗୁରୁଆଜେ ଏକ ଅସୁନ୍ଦର ଜନରବ ଖେଳି ଉଠୁଛି – ଅଥଚ ସେଥିରେ ବିଶେଷ କୌଣସି ଭିତ୍ତି ବି ନାହିଁ । ଆପଣା ସମାଜରେ ସେଥିପାଇଁ ବେଶ୍ ଉଚ୍ଚା ଉଚ୍ଚସ୍ୱ ଲଳିତ-ଧର୍ମଚର୍ଚ୍ଚାର ମାତ୍ରା ଟିକଏ ବଢ଼ି ଉଠୁଛି, ଆଜି ତା' ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ହେମଲତାକୁ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ଜ୍ୟୋତି ଦେଖିବାକୁ ଉପଦେଶ ଦିଆ ହେଉଛି ।

ଖୋଲା ଝରକା ବାଟେ ଗୋଟାଏ ଧଳାରଙ୍ଗର ପ୍ରଜାପତି ଘର ଭିତରକୁ ଉଡ଼ି ଆସିଲା – ହେମଲତାର ମାଂସଳ ଶ୍ୟାମ-ବାହୁ ଉପରେ ବସି ପୁଣି ଉଡ଼ି ଚାଲିଗଲା । ଜୀବନରେ ସତେଇଶଟି ବସନ୍ତ ଯାହାର କାଳବୈଶାଖୀରେ ଝାଉଁଳି ପଡ଼ିଛି, ତା' ନିକଟରେ ପ୍ରଜାପତିଟିର ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ରାମର ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ ଯେପରି !

ଗୋଟାଏ ହାଇମାରି ହେମଲତା ଏଥର ବିଛଣାରୁ ଉଠି ପଡ଼ିଲା । ଖୋଲା ବହିଟା ଛାତି ଉପରୁ ତଳକୁ ଗଡ଼ି ପଡ଼ିଲା, ଆଉ ତା' ଭିତରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ନୀଳ-ରଙ୍ଗର ଲଫାଫା - ଏସେନ୍ସ ଗନ୍ଧ ଭରା । ସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷ ହାତର ଇଂରାଜୀ ଅକ୍ଷରରେ ନାମ ଲେଖା ହୋଇଛି - ମିସ୍ ହେମଲତା ରାଉତ ।

ହେମଲତା ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ସେଇ ଲଫାଫା ଖଣ୍ଡିକ ତଳୁ ଉଠାଇ ନେଇ ଆପଣା ସୁଟକେଶ ଭିତରେ ରଖିଲା । ଏଇ କିଛି ସମୟ ଆଗରୁ ପାଇଛି ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ-ଖୋଲିନି ନାହିଁ ତାକୁ । କେଇଟା ଦିନ ବିତି ଯାଉ, - ହଠାତ୍ ମଝିରେ ଦିନେ ତାକୁ ଖୋଲି ପଢ଼ିଲେ ବୋଧହୁଏ ଆଜି ଅପେକ୍ଷା ଆହୁରି ବେଶୀ ଆନନ୍ଦ ମିଳିବ !

ଶିକ୍ଷିତ, ଉଚ୍ଚବଂଶର ପିଲା ସେ - ଜଣାଶୁଣା ଡାକ୍ତର । କାହିଁକି ଓ କଟକର ସମାଜରେ ଯେ ସେ ଭଲ ପାଇଲେ ଏଇ ରୂପହୀନା ଝିଅଟିକୁ ! ହେମଲତାକୁ ସେ ବିବାହ କରିବାକୁ ସ୍ଥିରାନ୍ତ । ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା, ତାକୁ ବିବାହ କରି ଏକାବେଳକେ ସେ ଦେଶ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯିବେ ସୁଦୂର ଆଗ୍ରାକୁ । ସେଇଠି ତାଜମହଲ ପାଖରେ ବସି ଯମୁନାର ନୀଳ ବକ୍ଷରେ ତାଙ୍କର ଯୁଗ୍ମ ପ୍ରତିବିମ୍ବ ଆଙ୍କି କେତେ ଜ୍ୟୋସ୍ନା ରାତି ବିତାଇ ଦେବେ,- ଆକାଶର ନୀଳିମାକୁ କେତେ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରିବେ- ତାଜର ସେଇ ଗଗନଚୁମ୍ବୀ ମାର୍ବଲ ମିନାର ଉପରେ ଚଢ଼ି ।

କିନ୍ତୁ ହେମଲତାର ମନ ପାଇବା ବଡ଼ କଷ୍ଟ । ସେ ସହଜରେ ଧରାଛୁଆଁ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେକଥା ପ୍ରଶାନ୍ତ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ଲଫାଫା ଉପରେ ତାଙ୍କର ହାତଲେଖା ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ କିପରି ଚଞ୍ଚଳ ହୁଏ ତା'ର ବୁକୁର ରକ୍ତ ।

ପ୍ରଶାନ୍ତ ତାଙ୍କର ରୂପ, ପ୍ରସନ୍ନ ମୁଖର ଶାନ୍ତି, ଆଉ ତାର ଭିତରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଦୁଇଟି ଆଖି । ସେଇ ଆଖି କୋଣ-ତାରେ ମୃଦୁ ହୋଇ ଆସେ ହେମଲତା ଆଖିକୁ ଲୁହ । ଆଲିଙ୍ଗନ ଆକାଂକ୍ଷାରେ ଉଦ୍‌ବେଳ ତାଙ୍କର ଦୁଇ ବାହୁ । କିନ୍ତୁ ନିଷ୍ଠୁର ହେମଲତା ! କେଉଁଥିରେ ସେ ଧରାଦେବ ନାହିଁ । କେତେ ସ୍ୱପ୍ନ ତା'ର ହାତ ପାଇଛି ଏଇ ଲୁଚକାଳି ଖେଳରେ ମଜ୍ଜି ହୋଇ; ଆଉ କେତେ ସ୍ୱପ୍ନ ଶେଷରେ ଲୁଚି ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭିତରଟାକୁ ଟାଣି ଧରି ବୁଦ୍ଧିଘ୍ନ ଉତ୍ତେଜନାରେ ଭୁଲି ଚକ୍ଷୁରେ ତା'ର ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଛି ଗଭୀର ନିଦ୍ରା ।

ସେଥିପାଇଁ ଉପରର ଏଇ ନିର୍ଜନ କୋଠରିଟି ତା'ର ବେଶୀ ପସନ୍ଦ । ସାଙ୍ଗସାଥୀ, ଖେଳ, ପିକନିକ୍ ଏ ସବୁ ହେମଲତା ଭଲ ପାଏ ସତ; କିନ୍ତୁ ଦିନ ଶେଷରେ ସେ ଚାହେଁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଆକାଶ ତଳେ ଟିକିଏ ନିରୋଳା ଅବସର । ତଥାପି ଏକୁଟିଆ ଲାଗୁ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ । ସେତେବେଳେ ସମବୟସୀ ଚାରି ଜଣଙ୍କ ଛଡ଼ା ସଞ୍ଜରେ ସେ ଆସି ଜମା ହୁଅନ୍ତି ପାଖରେ ଗଳ୍ପ ସାଥୀ ହେବା ପାଇଁ ।

ଦୁଆରଟା ଖୋଲିଦେଇ ହେମଲତା ବୁ' ପିଇବାକୁ

ଓହ୍ଲାଇ ଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ଚା' ପିଇବାର ସମୟ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଡ୍ରେସିଂଘର ବନ୍ଦ । ଆଉ ତିନି ଭଉଣୀ କେହି ତାଙ୍କ କୋଠରୀରୁ ବାହାରି ନାହାନ୍ତି । ସାନ୍ଧ୍ୟ ପ୍ରସାଧନରେ ସେମାନେ ହୁଏତ ବ୍ୟସ୍ତ ଅଛନ୍ତି । ହେମଲତାର ଖୁସି ଭିତରଟା କଣ ନହାଇଯାଏ । ସେ ଭାବେ, ଏଇଠାହିଁ କେବଳ ହର୍ଷ-ସେ ଯେଉଁ ମାର୍ଗରେ ଯାଉଛି, ଧର୍ମ ନାମରେ ଯେଉଁ କଷ୍ଟକର ସାଧନା କରୁଛି-ଏ ସବୁ ମିଥ୍ୟା । ମନଟା ତାର ଭାରାକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଉଠେ ।

ବୈଠକଖାନା ଟେବୁଲ ଉପରେ ସକାଳର ଖବରକାଗଜଟା ପଡ଼ି ରହିଛି । ଆଳସ୍ୟ ଭାଙ୍ଗିବା ପାଇଁ ହେମଲତା ସେଇଟା ଉଠାଇ ତା' ଉପରେ ଆଖି ବୁଲାଏ । ଖବର କାଗଜ ପଢ଼ିବାକୁ ତାକୁ କେବେ ଭଲ ଲାଗେ ନାହିଁ । ସେଟା ପୁଣି ଟେବୁଲ ଉପରେ ପକାଇ ଦେଇ ପାଖରେ ଶୋଇଥିବା ଟମି କୁକୁରଟିକୁ ଟାଣି ଆଣି ଆଦର କରେ; ତାର ଦେହର, ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା କୋମଳ ଲୋମ ଭିତରେ ଅଙ୍ଗୁଳି ବୁଲାଇ ଆଣେ ।

ବାପ ତା'ର ଯେତେବେଳେ ବଞ୍ଚିଥିଲେ, ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ଥିଲା-ଝିଅକୁ ସମର୍ପଣ କରିଥାନ୍ତେ ଉପଯୁକ୍ତ ପାତ୍ର ହାତରେ, ସେଥିପାଇଁ ସେ ହେମଲତାକୁ ଏତେ ପାଠ ପଢ଼ାଇଥିଲେ । ମା'ତ ସେ ଛୋଟ ଥିଲା ବେଳୁ ଯାଇଥିଲେ ! ସେଥିପାଇଁ ବୋଧ-ହୁଏ ବାପା ତା'ର କୌଣସି ଦିନ ତା' ଉପରେ ଜୋର କରିନାହାନ୍ତି । ହେମଲତାର କଣ ବିବାହରେ ଅରୁଚି ଥିଲା ?

ତା ବି ତ ନୁହେ, ତେବେ ପ୍ରଥମ ଯୌବନରେ ବାହାର ଇଚ୍ଛା ସେତେ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ନଥିଲା । ପ୍ରଥମ ଯୌବନର ସୁନେଲି ଦିନ ଗୁଡିକ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପ୍ରଜାପତି ଭଳି ଡେଣା ମେଲାଇ ଉଡି ଯାଇଛି । ବାପା ମଧ୍ୟ ଗଲେ । ବନ୍ଧୁ ଫ୍ରେଣ୍ଡମାନେ ବି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ଖସି ପଡିଲେ । ତା' ସାଥିରେ ପ୍ରେମ କରି-ଛନ୍ତି ଅନେକ, କିନ୍ତୁ ବିବାହ କରିଛନ୍ତି ଆଉ କୌଣସି ଝିଅକୁ । ଦିନ ଥିଲା, ଯେଉଁଦିନ ଆପଣା ସମାଜ ଉପରେ କ୍ଷୋଭ ଆଉ ରାଗରେ ମନଟା ତାର ବିଷାକ୍ତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା । ତଥାପି ଆଜି ସୁଦ୍ଧା ସେ ଏ ସମାଜକୁ ଛାଡି ପାରି ନାହିଁ । ଏଇ ଅଭିଜାତ, ଗୃହ ଭ୍ରଷ୍ଟି ସମାଜର ନିବିଡ ବନ୍ଧନରେ ସେ ଏକ ପ୍ରକାର ପଙ୍ଗୁ ହୋଇ ଯାଇଛି । ବାହାର ଜଗତ ତା' ପାଖରେ କେବଳ ଅପରିଚିତ ରହିଗଲା, ଆଉ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ହୋଇ ବିଦାୟ ନେଲା ଅଶାନ୍ତ ଜୀବନର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦିନ ଗୁଡିକ !

ଚା' ପିଇସାରି ହେମଲତା ବେଶ ବଦଳାଇବାକୁ ଗଲା ଆପଣା କୋଠରୀକୁ । ଆଜି ସେ ଧର୍ମ ମନ୍ଦିରକୁ ଯିବ-ସେଠାରୁ ପୁଣି ଯିବ ଗୋରା କବର । ଆଜି ଛୁଟି ଦିନଟାରେ ଡାକ୍ତର-ବାବୁ ସେଠାକୁ ବୁଲି ଆସିଥିବେ ନିଶ୍ଚୟ, କେବଳ ତା'ର ଦର୍ଶନ ପାଇଁ । ଅତି ଯତ୍ନରେ ସେ ପିନ୍ଧିଲା ଗୋଟିଏ ସବୁଜ ରଙ୍ଗର ଶାଢୀ । ବାମ ବକ୍ଷ ତଳକୁ ଲଗାଇଲା ଗୋଟିଏ ହାତୀ ଦାନ୍ତର ବ୍ରୋଚ । ଏ ସଜ୍ଜିତ ତାକୁ ଭଲ ମାନିବ ନାହିଁ କୌଣସି ଦିନତ କୌଣସି ସାଜସଜ୍ଜାରେ ତାକୁ ମାନ ନାହିଁ

ତଥାପି ପ୍ରସାଧନରେ ଆଜି ସେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ଯିବ କାହିଁକି ? ସ୍ଲିଭ୍‌ଲେସ୍ ବ୍ଲାଉଜର ହାତ ଦୁଇଟା ତାର ମାଂସଳ ବାହୁକୁ ମୋଟା ମୋଟା ଲାଗୁଚି, ଲାଗୁ ପଛକେ ! କାନ ପଛରେ ଦୁଇ ଟୋପା 'ଇଭିନିଂ ଇନ୍ ପାରିସ୍' ଲଗାଇ ସେ ପ୍ରସାଧନ ଶେଷକଲା । କେଜାଣି ବା କିଶୋର ଯଦି ତା' କାନ ପାଖକୁ ମୁହଁ ଆଣି କୌଣସି ଗୋପନ କଥା କହିବାର ପ୍ରୟୋଜନ ମନେ କରିବେ !

ସାନ ସାନ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ହେମଲତା ବଡ ଭଲପାଏ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟବାନ୍, ଚଞ୍ଚଳ ପ୍ରକୃତିର ପିଲାଗୁଡିକ ଯେଉଁଛି ସଜଫୁଟା ପଦ୍ମଫୁଲ ପରି ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟରେ ଭରପୂର, ପ୍ରାଣବନ୍ତ ସତେଜ ଜୀବନର ସ୍ୱରୂପ ! ହୁଏତ ଏଇଭଳି ଭାବରେ ମା' ମାନେ ତାଙ୍କର ସନ୍ତାନମାନଙ୍କୁ ଭଲପାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏ ଭାବ ତାର ବେଶୀ ସମୟ ରହେ ନାହିଁ । ହେମ ଆଉ ଗୋଟାଏ ଅନୁଭୂତି ଆସି ଘୁରାଇ ପକାଏ ତାର ମନଟାକୁ । ବୁକୁ ଭିତରେ ସେ ଯେପରି ଦଂଶନ ଜ୍ୱାଳା ଅନୁଭବ କରେ । କିଏ ଯେପରି ଅତି ନିଷ୍ଠୁର ଆଉ ହିଂସ୍ର ଦାନ୍ତରେ ତା' ଭିତରେ ଅହରହ ଦଂଶନ କରୁଛି !

ଗୋସାଇଁଘରରୁ ଫେରିଲା ବେଳକୁ ସନ୍ଧ୍ୟା ଢଳି ଯାଇଛି । ସମ୍ମୁଖର ବୈଠକଖାନା ପାର ହୋଇ ଉପରକୁ ଯିବାର ସିଡି । ସଞ୍ଜବେଳଟାରେ କକା ତା'ର ଆଜି ଏ ଘରେ ବସିଛନ୍ତି କାହିଁକି, କେଜାଣି ! ହଠାତ୍ କକା ସାଙ୍ଗରେ ତାର ମୁହାଁ-

ମୂର୍ଚ୍ଛି ହେଲା । ଶୁଷ୍କ, ରୁଦ୍ଧ ସ୍ୱରରେ ସେ ପଚାରିଲେ

"ଧର୍ମ' ମନ୍ଦିରରୁ ଆଜି କୁଆଡେ ଯାଇଥିଲୁ

ଏ ଭଳି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ପ୍ରଶ୍ନ ହେମଲତା କଳ୍ପନା କରି ନଥିଲା । ତାର କୁଆଡେ ଯିବା ଆସିବା ବିଷୟରେ କେହି କେବେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇ ନାହାନ୍ତି । ଆଜି ଏ କଣ ! ହେମଲତାକୁ ବଡ଼ ଅଦ୍ଭୁତ ଜଣାଗଲା । ସେ ଟିକିଏ ଥମିକିଲା-

"ମୋର ଜଣେ କ୍ଲାସ୍‌ମେଟ ଘରକୁ-ଆଜି ତା' ଝିଅର ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ ଥିଲା ।"

କକା ମୁହଁର ଭାବ ଗମ୍ଭୀର କରି ବସି ରହିଲେ, ଖୁଡ଼ୀମା ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସିଲେ, ମୁହଁରେ ଅଙ୍କିତ ତାଙ୍କର ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ବିରକ୍ତିର ଛାପ ।

"କଥା କଣ କକା ?"- ହେମଲତା ନ କହି ରହି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ହଠାତ୍ କକା ତା'ର ଚେୟାରରୁ ଉଠି ଛିଡା ହୋଇ ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ-

"କିଶୋର କିଏ ?"

ହେମଲତା ଠିକ୍ ବୁଝି ପାରିଲା ନାହିଁ । କିଶୋର ? କିଶୋର ?

ହଠାତ୍ ତାର ବୁକୁର ରକ୍ତ ହିମଶୀତଳ ହୋଇ ଆସିଲା । କକାଙ୍କ ହାତରେ ଗୋଟାଏ ନାଲି ରଙ୍ଗର ଛୋଟ ଲଫାପା-ଏବେବି ସେ ଧରି ରହିଛନ୍ତି । ଏ ଲଫାପାଟା ସେ ଦେ

ସୁଟ୍‌କେସ୍ ଭିତରେ ରଖି ଯାଇଥିଲା ! ଉପରେ ସୁନ୍ଦର ହାତ ଅକ୍ଷର ଢଙ୍ଗରେ ତା'ର ନିଜ ହାତ ଲେଖା ଠିକଣା- ମିସ୍ ହେମଲତା ରାଉତ ।

ହେମଲତା ପଥର ଖୁଣ୍ଟ ଭଳି ଠିଆ ହୋଇ ରହିଲା ! ଆଖି ଆଗରେ ଜଳଜଳ ହୋଇ ଦିଶୁଛି ତା'ର ଠିକଣାର ଅକ୍ଷର ଗୁଡ଼ାକ । କିଏ ତା'ର ଏ ସୁଖର ସ୍ୱପ୍ନରାଜ୍ୟକୁ ଭାଙ୍ଗି ଚୂରମାର କଲା !- ତାର ପ୍ରିୟତମକୁ ଟାଣି ଆଣି ଠିଆ କରାଇଲା ରାସ୍ତା ମଝିର ଧୂଳି ଉପରେ, ଲଜ୍ଜା ଓ ଅପମାନର ଚକ୍ରବ୍ୟୂହ ଭିତରେ ! କେହିତ ବୁଝି ପାରିବେ ନାହିଁ, ବୁଝିବାର କ୍ଷମତା ଯେ ନାହିଁ । ତାକୁ ସିନା ନାନା ଭର୍ତ୍ସନା କହିବେ-ଲୋକେତ କ'ଣ ଭାବିବେ - - - - - - -

“କହୁ ନାହଁ କାହିଁକି, ଏଇ କଠୋର କିଏ ?” ଗର୍ଜ୍ଜି ଉଠିଲେ କକା ତା'ର ।

ଏଥର ପ୍ରଶ୍ନର ଅର୍ଥ ବୁଝିବାକୁ ବିଳମ୍ବ ହେଲା ନାହିଁ ହେମଲତାର । ନା, ସେମାନେ ତା'ହେଲେ ବୁଝି ପାରି ନାହାନ୍ତି ! ସେମାନେ ଭାବୁଛନ୍ତି, ସତ ସତ ଏଇ କଠୋର କେହି ଜଣେ ଲୋକ । ରକ୍ତମାଂସରେ ଗଢ଼ା ଜଣେ ମଣିଷ ରହିଛି ଏସବୁ ମୂଳରେ । ପ୍ରଭୁ କରନ୍ତୁ, ତାଙ୍କର ଏଇ ଧାରଣା ରହିଯାଉ । ସମସ୍ତ ଅପମାନର ବୋଝ ଆପଣା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ତୋଳି ନେଇ ମଧ୍ୟ ସେ ତାର ପ୍ରିୟତମକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବ ।

କୁଟିଳ ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀ କରି ହେମଲତା କହିଲା, “ମୋର

ଜନ୍ମଦାତାଙ୍କ ଲାଗି ଏ ଦୁଃଖ କିଏ କରିଛି ?”

ଏଥର ହେମଲତାର ଜଙ୍ଘା ଶୁଣରେ ଫାଟି ପଡ଼ିଲେ । ବଂଶର କଳଙ୍କ, ମୃତ ବାପା-ମା'ର କଳଙ୍କ ଏଇ ହେମଲତା । ଛିଃ, ଗୋଟାଏ ପାପୀ ହିନ୍ଦୁ ଡାକ୍ତର ସାଙ୍ଗରେ ପ୍ରେମ ! ସେ ଯାହା ଭାବଥାଏ, କୁଟୁମ୍ବ ଯାକ ସବୁ ଅନ୍ଧ, ତା' ହେଲେ ବି ଭୁଲ ଭାବଛି । ତରୁଣ ଡାକ୍ତର ପାଇଁ ଯୋଗାଇ ଦିଅନ୍ତୁ, ତାର ଏତେ ସାଜସଜ୍ଜା କଣ ଲୁଚାଇବ ! ଯଦି ଅସଲ ଜୀବନ ଯାପନର ପ୍ରୟୋଜନ ଥାଏ, ହେମଲତା ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ଏ ଘର ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଯାଇ ପାରେ-ଏ ଘରେ ତା'ର ସ୍ଥାନ ଅସମ୍ଭବ ।

ସବୁ ଶୁଣି ନୀରବରେ ହେମଲତା ଉପରକୁ ଉଠିଗଲେ । ଏ କାଣ୍ଡ କରିଛି କିଏ ? ଏତେ ଦିନ ପରେ ତାଙ୍କ କଥା ଲାଗିଲା କିଏ ?

କୋଠରୀ ଭିତରେ ପଶି ସେ କୁଣ୍ଡି ଗାଡ଼ିଲେ ଗୁପ୍ତ ଘଟଣାଟା । ତା'ର ଡାକ ଝିଅ ଭଉଣୀମାନଙ୍କର ଏ କାର୍ଯ୍ୟ । ସେ ଗୀର୍ଜା ଗଲା ବେଳକୁ ସୁଟ୍‌କେଶ୍‌ଟା ଖୋଲା ରଖି ଯାଇ-ଥିଲେ । ସୁଟ୍‌କେସ୍ ଖୋଲା ଦେଖି ସେମାନେ କୌତୁହଳ ପାଇଁ ଭିତର ଖୋଜିଛନ୍ତି ତାର ଭିତରୁ । ତା'ପରେ ସନ୍ଦେହକୁ ଜାଗ୍ରତ ସୁନ୍ଦର ଲଫାଫା ଦେଖି ଜାଣି ନାନା ଭାଇକୁ ନେଇ ଦେଖାଇଛନ୍ତି - ।

କୋଠରୀର ଆଲୁଅ ନିଭାଇ ହେମଲତା ଆସିଲେ ଖୋଲା

ଛାତ ଉପରକୁ । ତାର ଉପର ନିର୍ମଳ ଆକାଶ । ସେଇ ଅନନ୍ତ ଆକାଶଟା ଯେପରି ତଳକୁ ଖସି ଠିକ୍ ତା'ର ମୁଣ୍ଡ ଉପରକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସିଛି । ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସଟାଣି ଶୂନ୍ୟ ଅନ୍ତରଟାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା ହେମଲତା । ମୁକ୍ତିକୁ ସେତ ଡାକନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଏଥର ମୁକ୍ତି ଆସି ଆପେ ଆପେ ଧରା ଦେଇଛି । ଏଇ ପରାଶ୍ରୟୀର ପରାଧୀନ ଜୀବନ ତାର ଶେଷ ହେଲା । ତା' ନାଁରେତ ବାପା କିଛି ଟଙ୍କା ରଖି ଯାଇଛନ୍ତି; ଏଥର ତାର ସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କରିବ ସେ । ମାଷ୍ଟରାଣୀ ହୁକପଷ୍ଟଟା ସେ ଗ୍ରହଣ କରିବ ନିଶ୍ଚୟ ! ଏ ଘରୁ ଯେତେ ଶୀଘ୍ର ବାହାରି-ପାରେ ସେତେ ଭଲ । କେବଳ ଏ ଘରୁ ନୁହେଁ, ଏଇ ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ସମାଜରୁ, ଏଇ ପରିବେଷ୍ଟନୀରୁ, ଏଇ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ଭିତରୁ, ବହୁ ଦୂରରେ - ଏକା ଏକା- ।

ଅନ୍ଧକାରରେ ତା' ମୁହଁରେ ମୃଦୁ ହସ ଫୁଟି ଉଠିଲା । ପଛକୁ ନ ଫେରି ସେ ତା'ର ହାତ ଦୁଇଟି ଆଗକୁ ବଢ଼ାଇ, ଦେଲା-ତାର ପ୍ରେମାସ୍ପଦର ଉଷ୍ମ ହାତମୁଠା ଭିତରକୁ । କାହିଁ, ସେ ତ ଆଜି ଏକା ନୁହେଁ ! ଆଜି ଜଣେ ଯେ ସବୁବେଳେ ତା' ପାଖେ ପାଖେ ରହିଛନ୍ତି । ସବଳ ଆଉ ଦୀର୍ଘ ତାଙ୍କର ତନୁ, ଶକ୍ତିମାନ୍ ଦୁଇ ବାହୁ । ପ୍ରଶାନ୍ତ ଆଉ କୋମଳ ତାଙ୍କର ଆଖିର ଦୃଷ୍ଟିପାତ । ଏଇତ ସେ ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ତା'ର ପିଠିକୁ ଲାଗି, ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ତାର ହାତ ଦୁଇଟି ଧରି-ସମବେ-ଦନାରେ ନିର୍ବାକ୍ ହୋଇ ! ଏଇତ ତା'ର ସବୁ, ତା'ର କାମନାର ଧନ-ତା'ର ସ୍ୱପ୍ନର ଦୁର୍ଜୟଗଡ଼ !

ମାୟା ମୁକୁଳ

ଭୁଁ-ଅଁ-ଅଁ । ତା'ପରେ କଳାଧୂଆଁ ଉଦ୍‌ଗାର କରି ରେଲ-
ଗାଡ଼ିଟା ଧପ୍ ଧପ୍ ହୋଇ ନୂଆଁମୁଣ୍ଡି ଆଡ଼କୁ ଛୁଟିଯାଏ-
ପାଖର ସେହି ଉଚ୍ଚ ପାହାଡ଼ଟା ଉପରୁ ଯେପରି ଗୋଟାଏ
ବିଶାଳକାୟ ଅଜଗର ଓହ୍ଲାଇ ଆସି ଏକ ଝଙ୍କ'ରତ ପଥ
ଉପରେ ଅଣନିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ଧାଉଁଛି । ତାର ତଳୁ ନିଶ୍ୱା-
ସରେ ମଳିନ କଳର 'ମହୁଲ' ଗଛଟା ଉପରୁ ବଗଯାକ
ସବୁ ଉଡ଼ିଯାଆନ୍ତି, ନିର୍ମଳ ନୀଳ ଆକାଶ ବୁକୁରେ ଦଳ ବାନ୍ଧି
ସେମିତଟାଏ ବୁଲି ପୁଣି ଆସି ବସନ୍ତି କର୍‌ର୍ କର୍‌ର୍ ହୋଇ ।

ବସନ୍ତର ପ୍ରଥମ ସ୍ପର୍ଶ ପାଇ ସହ୍ୟାନସାଙ୍କର ନଣ୍ଡା ପାହା-
ଡ଼ଟା ମୁଣ୍ଡରେ ନୂଆ ଆବରଣ ମାଡ଼ି ପାଇଛି-ଥୁଣ୍ଟାଗଛ ମଞ୍ଜରୀ
ଉଠିଛି । ଶୁଖିଆଡେ ସ୍ନିଗ୍ଧ ଶ୍ୟାମଚ୍ଛାୟାର ଆବାହନୀ ଜାଗି
ଉଠିଛି ।

ରସା ପତ୍ର ତୋଳିବାକୁ ଯାଇ ଛୁଆର ଏଇ ପ୍ରଥମ ଉନ୍ମେଷ
ଅନୁଭବ କରେ-ମୁଗ୍ଧ ହୁଏ ପତ୍ର ଉପରେ ହାତ ବୁଲାଇ ।
ହାତ ହିଅଟି ତା'ର ଯେପରି ଅବଶ ହୋଇ ଆସେ ସେ
ସ୍ପର୍ଶ ଲାଗି । ଗଲାଗଲି ଗଛରେ କଢ଼ି ଧରିଲାଣି । ଗଛ ମଳମଳ

ଉତ୍କଳ ସା...

ପଥର ଭଳି ଟାଣ୍ ସେଇ କଢ଼ିରେ ହାତ ବୁଲାଇ ସେ ଅନୁଭବ କରେ-ଯେପରି ଦୁଗ୍ଧ ଭରା ସ୍ତନର ଗୋଟିଏ ରୂପାନ୍ତର,-ସେଇ ଭଳି ଶକ୍ତ, କଠିନ । କଢ଼ିଟି ଧୀରେ ଧୀରେ ବଡ଼ ହେବ-ସଂଗ୍ରାମସାହିର କଳାଧୂଆଁ କିମ୍ବା ଜର୍ମାନଯୁଦ୍ଧ ତାକୁ ବାଧା ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ପୁଣି ଧୀରେ ଧୀରେ କଢ଼ିଟିର ମୁହଁ ଖୋଲିବ ଆଉ ବାହାରକୁ ଫୁଟି ଉଠିବ ତା'ର ଭିତ-ରର ରୂପ ! ତା'ପରେ ଏକାବେଳକେ ଖୋଲିଯିବ-ପାଖୁଡ଼ା ଓ ପତ୍ରର ବନ୍ଧନ ଭଗ୍ନ ହୋଇଯିବ, ରକ୍ତଧାରାରେ ସେ ଝରି ପଡ଼ିବ ତଳର ରୁକ୍ଷ ଶିଳା ଉପରେ-ଶେଷ ହୋଇଯିବ ତା'ର କ୍ଷଣିକର କୁସୁମ-ଲୀଳା ! ଗ୍ରୀଷ୍ମ ଆସିବ, ବର୍ଷା ଆସିବ, ଶରତ ଆସିବ, ତା'ପରେ ଆସିବ ଶୀତ-ପୁଣି ଆସିବ ପ୍ରସବ-ବେଦନା । ଆଉ ସେ ଅସହ୍ୟ ପ୍ରାଣାନ୍ତ ବେଦନାର ବନ୍ଧ ଭାଙ୍ଗି ବାହାରକୁ ଆସିବ ନୂତନ ଜୀବନ ! ଟଳଟଳି ଶାଖା ଉଙ୍ଗରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ଦେସା ଅତି ସନ୍ତର୍ପଣରେ ପୁଣି ଥରେ କଢ଼ିଟିକୁ ସ୍ପର୍ଶ କଲା ।

ପତ୍ର ବୋଝଟା ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ରଖି ଦାନ୍ତକାଠି ବାଡ଼ାଟା ଧରି ସେ ଅତି ମନ୍ଥର ଗତିରେ ଓହ୍ଲାଇ ଆସେ ପାହାଡ଼ ଉପରୁ । ମାଟି ଉପରୁ ପାଦ ଉଠାଇବାକୁ ଯେପରି ତାକୁ କଷ୍ଟ ବୋଧ ହୁଏ-ମୁହଁ ଉପରେ ତା'ର ଫୁଟି ଉଠେ ଏକ ଅବ୍ୟକ୍ତ ବେଦ-ନାର ଛାୟା ଆଉ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏକ ଗୋପନ ଅନ୍ତର୍ମୁଖି ଦୃଷ୍ଟି ।

ଜନ୍ମବର୍ଷରେ, ଝିଅ ମେଞ୍ଜୁ କୁଡ଼ିଆ ଆଗରେ ବ୍ୟାଗ୍‌ଭ୍ଳାନ୍ (କର୍ଣ୍ଣି) ମଞ୍ଚରେ ବଜେଇ ବାଜା ଶୁଣାଏ । ଦିନଟା ଯାକ ସେ ସେଇଠି କେତେ ଅଜଣା ଭ୍ରପାତ, କେତେ ଅଜଣା ସୁରର ଗୀତ ଗାଇ ଗାଇ ବୁଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳକୁ କୁଡ଼ିଆ ପଲ୍‌ଟନ କେମ୍ପ୍‌ରେ ଗହଳଚହଳ ଶୁଭେ । ବଡ଼ ବଡ଼ ମାଟିଆ ରଙ୍ଗର ଟ୍ରକ୍ କେଉଁଠା ତମ୍ବୁ ଆଗରେ ଆସି ଠିଆ ହୁଏ । ଖାକି ପୋଷାକ ପିନ୍ଧା ମୋଟା ମୋଟା ଲୋକ ଗୁଡ଼ାକ ଡେଇଁ ମାରି ତଳକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସନ୍ତି ତାର ଭିତରୁ । ଗୋରା ଗୋରା ଶିଶୁ-ଗୃହଜଣ ପଲ୍‌ଟଣ ଆସି ମେଞ୍ଜୁ ହାତରେ ଚକୋଲେଟ କେଇଟା ଧରାଇ ଦିଅନ୍ତି, ତା'ଗାଲରେ ଟିକିଏ ହାତ ମାରି ଦିଅନ୍ତି । ତା'ପରେ ଭୂମା ପାଖକୁ ଯାଇ ତାକୁ ଦେଖି ଠିଆ ହୁଅନ୍ତି-ଭୀତ ସନ୍ତ୍ରସ୍ତ ତାଙ୍କର ଭାବ । ଯେପରି ସେମାନେ ଏକ ବିଭୀ-ଷିକାମୟ ରାଜ୍ୟରୁ ନିରାପଦରେ ଫେରି ଆସିଛନ୍ତି । ଗର୍ଭିଣୀର ଗର୍ଭ ଛୁଇଁଲେ ସେମାନେ ହୁଏତ ତାଙ୍କର ଗୋପନ ଆଶ୍ର-ୟର ଆଶ୍ୱାସନା ପାଆନ୍ତି ।

ମେଞ୍ଜୁ ଚକୋଲେଟ ପାଇ ପରମ ଉଲ୍ଲାସରେ କେମ୍ପ୍ ଆଗ ରାସ୍ତାରେ ଡେଇଁ ମାରି ବୁଲେ । ତାର ଦୁଇ ବର୍ଷର ଦୁନିଆରେ ସେ ଏଇ ଖାକି ପୋଷାକ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ଦେଖି ନାହିଁ । ରେଲ କାରଖାନାର ମିସ୍ତ୍ରୀ ମଜୁରିଆଙ୍କୁ ଦେଖି ସେ ଅବିଶ୍ୱାସ ଓ ଭୟରେ କୁଡ଼ିଆ ଭିତରକୁ ପଳାଏ ।

ପଲ୍‌ଟଣ କେମ୍ପ୍‌ରୁ କେତେ ପୁରୁଣା ଯାଇଛନ୍ତି, କେତେ

ନୂଆ ଆସୁଛନ୍ତି-ସୈନ୍ୟ ଆସିବାର ଶେଷ ନାହିଁ । ସେଇ ଏକା ଖାକି ପୋଷାକ, ମୋଟାତାଜା ଚେହେରା-କାହାର କାହାର ବା ଦାଢ଼ି ନଣ ଅଛି -ବୟସ ବେଶୀ ନୁହେଁ । ବୁଟ ପାଦରେ ଚାଲିଲା ବେଳେ ସେମାନେ ବଡ଼ ଜବରଦସ୍ତ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି, ସବୁବେଳେ ଯେପରି ଜାଗ୍ରତ ଥାଆନ୍ତି । କାହା ଜୀବନରେ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଆସିଛି ବୋଲି ମନେ ହୁଏ ନାହିଁ । ଅଭିଜ୍ଞତା ଅଭାବରେ ହୁଏତ ଏକ ପ୍ରକାର ରୁକ୍ଷତା ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଦେଖାଯାଏ । ସ୍କାଟ୍, ଫିଲିପ୍, ଭେଙ୍କଟେ ଆପ୍ପା, ଗୁରୁଜିତ୍ ସିଂହ - - - ନାମ ଶୁଣି କିଛି ବୁଝିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଯାହା କିଛି ଜିନିଷପତ୍ର ସେଇ ତମ୍ବୁ ଭିତରେ ସେମାନେ ସଜାଇ ରଖନ୍ତି-କେତେହଳ ଯୋତା, କମ୍ବଳ, ପୋଷାକପତ୍ର, ବନ୍ଧୁକ, ପିସ୍ତଲ-ଆହୁରି କେତେ କଣ ! କାହା ଟେବୁଲ ଉପରେ ବା କେଉଁ ଜଣେ ଅଜଣା ଝିଅର ଫଟୋ ସଜା ହୋଇ ରହେ ।

ଇତି ମଧ୍ୟରେ ରୁଷାର ସ୍ତନ ଦୁଇଟି ବେଦନା ଭରରେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଫୁଲି ଉଠିଛି । ବେଳେବେଳେ ସମ୍ଭୋଗର ସ୍ୱପ୍ନଦେଖି ତାର ନିଦ ଭାଙ୍ଗିଯାଏ । ଆଖିଦୁଇଟି ତାର ଉଦା ଉଦା ଜଣାଯାଏ, ଦୃଷ୍ଟି ଯେପରି ତାର କେଉଁ ସୁଦୂର ବକ୍ଷରେ ଆବଦ୍ଧ । ପାହାଡ଼ର ସବୁଜ ଆସ୍ତରଣ ଭେଦ କରି ସେ ପାଖରେ ଗଲଗଲି ଗଛଟା ଗର୍ବରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଛିଡ଼ାହୋଇଛି । ଗଛଟିକୁ ରୁଷା ପ୍ରାଣଦେଇ ଭଲପାଏ, ତା'ର ଗୋପନ କଥା ସେ ଯେପରି ବୁଝିପାରେ । ସେହିଁ ଦନ୍ତିଙ୍କର ଅତି ଅନ୍ତରଙ୍ଗ-ସେ ଦିନ୍ତିଙ୍କ ଉତରେ ଯେପରି

ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୋଗସୂତ୍ର ସଦା ଜାଗ୍ରତ ହୋଇ ରହିଛି । ଗଛର ବାକ୍‌ଶକ୍ତି ନାହିଁ ସିନା, କିନ୍ତୁ ତାହାର ଦରଦ ସେ ଯେପରି ବୁଝିପାରେ !

ପାଖ ପାହାଡ଼ ଭିତରୁ ତୋପ ଶବ୍ଦ ଶୁଣି ଘର ଅଗଣାର ସଜନା ଗଛ ଉପରୁ ବଣି ଯାକ ଫର୍ ଫର୍ ହୋଇ ଉଡ଼ି ପଳାନ୍ତି । କାଳି ବିରାଡ଼ିଟା ଚୁଲି ମୁଣ୍ଡରୁ ଉଠି ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଫୁଲାଇ ଛୁଟି ପଳାଏ ପାଖ ବଣବୁଦା ଭିତରକୁ । ମେଞ୍ଚୁ 'ହେଇ' କହି ବାପାଙ୍କୁ ଆଁ କରି ଚାହିଁ ରହେ । ଶୁଣାଯାଏ ସତେ ବା ଏଇ ପାହାଡ଼ ଆର ପାଖରେ ଜର୍ମାନମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଯୁଦ୍ଧ ହେଉଛି !

ଏନେ ଏନେ ହଠାତ୍ ରାତି ମଝିରେ ସେଇ ପଲ୍ଟଣ କେମ୍ପରେ ବିଗୁଲ ବାଜିଉଠେ । ଶୁଣି ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ଉଠିପଡ଼େ-ଆଉ କୋଠରୀକୁ ଯାଇ ମେଞ୍ଚୁ ଉପରେ ଛିଣ୍ଡା କମ୍ବଳଟାକୁ ଭଲକରି ଘୋଡ଼େଇ ଦେଇ ତାକୁ ଜାବୁଡ଼ି ଧରେ । ଏକଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରହେ ମେଞ୍ଚୁ ଆଡ଼କୁ । କେମିତି ଗହଳ ଚହଳ, ଟ୍ରକ୍ ଇଞ୍ଜିନ ଶବ୍ଦ, ବନ୍ଧୁକର ଠକ୍‌ଠାକ୍ ଶବ୍ଦ ତାଁ କାନ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚି ଯେପରି ମରମ ହୋଇଯାଏ ।

ଦିନବେଳେ ସେ ଅଗଣା ଭିତରେ ଛିଙ୍କିଏ ବୁଲବୁଲ ଚଢ଼େଇ-ବାଇଗଣ ଗଛରୁ ପୋକ ଖୋଜି ବାହାର କରି ଖାଏରେ । ଆପଣା କୋଠରୀଟି ପରିଷ୍କାର କରେ । ଝାଡ଼ୁଣାଟା ଭଲକରି ସଜାଇ ଦିଏ । ଝାଡ଼ୁଣା ଚଦରଟା ଝାଡ଼ିଲା ବେଳକୁ କଣ ଗୋଟାଏ ଚପ୍ କରି ଖସି ପଡ଼େ । ଫାଉଣ୍ଟେନ୍ ପାଇପଟା । ସିଗ

ଓ ବିରକ୍ତିରେ ରିତା ସେଇଟା ନେଇ ବାହାର ଅଗଣାକୁ ଫିଙ୍ଗିଦିଏ । ନିର୍ଲଜ ଫିଲିପ୍ ! ପୁଣି କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଅଗଣାରୁ ପାଇପଟା ଗୋଟେଇ ଆଣି ଅଡେଣା ଶାଢ଼ୀ କାନ୍ଥରେ ପୋଛି ପୋଛି ଛକିଆ ମାଖରେ ରଖିଦିଏ । ଏଇପରି ଭାବରେ ଦିନଗୁଡ଼ିକ ଗ[illegible]ର [illegible]ଯାଏ । ଅଗଣାର ଭୂତକୋଳି ଗଛରେ ଫୁଲ ଭରି ଉଠେ[illegible] । ପଲ୍ଟଣ କ୍ୟାମ୍ପର ଆମ୍ବ ତୋଟା ଭିତରୁ କୋଇଲିଟାଏ ଡାକେ[illegible]-ଗଛରେ ବଉଳ ଧରିଲାଣି ପରା ! ସଜନାଗଛ ଉପରେ ଗୁଣ୍ଡୁଚିମୂଷାଟା ଉଠେଯାଏ ଓଁ ମାରି-ଲାଇ ପାଚିଲା ଗୁଡ଼ାକ ଖସିପଡ଼େ ଝରଣର ହୋଇ ।

ହଠାତ୍ ସେଦିନ ପଲ୍ଟଣ କ୍ୟାମ୍ପରେ ଗହଳ ଚହଳ ଟିକିଏ ବେଶୀ ଜଣାଯାଏ । ତଥାପି କାହାରି ଏକ ଅସ୍ଥିର ଭାବ ସଂଧ୍ୟା ବେଳକୁ ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଗାଡ଼ି ଆସି ପହଞ୍ଚେ । ଦେହରେ ତାର ନାଲି ରଙ୍ଗର ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ଛକ ଚିହ୍ନ । କେତେଜଣ ପଲ୍ଟଣ କେତେଟା କଣ ବୋହି ନେଇ ସେଇ ଗାଡ଼ି ଭିତରେ ଶୁଆଇ ଦିଅନ୍ତି । ରିତା ତାର ବାଡ଼ କଡ଼ରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଏ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖେ-କିଛି ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ । ଗାଡ଼ିଟା ଚାଲିଯାଏ । ଇଜହର ଦୁବେ ଜମାଦାର କେମ୍ପ୍ ଫାଟକ ପାଖରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ କହେ- "ଏଇ ଛୋଣ୍ଡି, ତୁମ୍ହାର ସାହେବ ଏକ୍ସିଡେଣ୍ଟମେ ମରଗିୟା ।" ରିତା ବିଶ୍ୱାସ କରେ ନାହିଁ । ଏଇତ କେଇଘଣ୍ଟା ଆଗରୁ ଫିଲିପ ସଞ୍ଜବେଳକୁ ତା' ମୁହଁଟାକୁ ଟେକିଧରି କେତେ ଆଦର

ଉଠିଥିଲା-ଟିଗିର ମାରି ମାରି ଗାଡ଼ିରେ ଯାଇ ବସିଥିଲା । ଆଜି ଏଇଲାଗେ ସେ ନାହିଁ । ସେ ଯାଇ ଫିଲିପର ତମ୍ବୁଟା ଦେଖି ଆସେ । ହଠାତ୍ ତାର ଜିନିଷ ପତ୍ର ଗୋଟାଇ ତମ୍ବୁଟା ପରିଷ୍କାର କରାଉଥାଏ-ଉଷାକୁ ଦେଖି "ଗୁଅର ଗାର୍ଲ" କହି ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା ନିଶ୍ୱାସ-ଟାଏ ପକାଏ ଆଉ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥିବା ... ପରେ ଫଟୋଟା ଉଷା ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦିଏ ।

ରାତିଟା ଯାକ ଫିଲିପ କଥା ଭାବି ଭାବି ଉଷା କାନ୍ଦେ । ଜୀବନର ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଆସିବା ଆଗରୁ, କାମନା ଜଣ ତା' ଜାଗିବା ପୂର୍ବରୁ ହତଭାଗ୍ୟ ଫିଲିପ ଚାଲିଗଲା । ଧରଣୀର ବୁକୁ ଉପରକୁ ଗୋଟିଏ ନୂତନ ଆତ୍ମା ଆଣିବାରେ ଉଷାକୁ ଯେ ଏକାନ୍ତ ଭାବେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା, ସେଇଭଳି ଜଣେ ଲୋକ ଚାଲିଗଲା । ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ବେଦନାରେ ଉଷାର ବୁକୁ ଭରି ଉଠିଲା । ଏଇ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ତା' ମନରେ ପଲ୍ଟନ ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟହୀନତା ଆଉ ଭୟଙ୍କର ବିଭୀଷିକା ମୂର୍ତ୍ତି ଧରି ଛିଡ଼ା ହେଲା । ଏଇ ଅବାଞ୍ଛିତ ହତ୍ୟାଲୀଳା ପ୍ରତି ତା'ର ଅଜ୍ଞ ମନରେ ଯେପରି ଏକ ସପତ୍ନୀ ଈର୍ଷାଭାବ ଜାଗି ଉଠିଲା ।

ତିନି ଦିନ ପରେ ଫିଲିପର ଶୂନ୍ୟ ତମ୍ବୁକୁ ଆଉ ଜଣେ ସୈନିକ ଆସିଲା । ସେ ବି ଫିଲିପ ପରି ତା' ତମ୍ବୁକୁ

ସଜେଇ ରଖିଲା । ଋସା ଯାଇ ତମ୍ବୁ ଭିତର ପରିଷ୍କାର କରି-ଦେଲା-ଫୁଲ ଦାନିରେ ଫୁଲ ସଜେଇ ଦେଲା । କିନ୍ତୁ ବୁକୁ ଭିତରଟା ତାର ଯେପରି ଧାପୁ ଧାପୁ କରି ଉଠିଲା । ଗଭୀର ଅସ୍ୱସ୍ତି ଓ ବେଦନାରେ ରାତିରେ ସେ ଶୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ତାର ସ୍ତନ ଦୁଇଟିରେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ପ୍ରବାହ ଯେପରି ଶୀତଳ ହୋଇ ଯାଇଛି !

ପରଦିନ ସକାଳୁ ଉଠି ସେ ସେଇ ଗଲଗଲି ଗଛ ପାଖକୁ ଯାଇ ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ବ୍ୟାପାର ଦେଖିଲା । ସେଇ ଶକ୍ତ ହଳଦିଆ କଢ଼ିଟି ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଲାଲ ରେଖା । ଗର୍ଭକୋଷର ଭାରମୁକ୍ତ ହେବାର ସମୟ ଆସି ଯାଇଛି ବୋଲି କଢ଼ିଟିର ମୁହଁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଖୋଲି ଯାଉଛି । ପରଦିନ ସକାଳେ ପୁଣି ଦେଖାଗଲା କଢ଼ି ଦେହର ସେଇ ଲାଲ ରେଖାଟି ଗୋଟିଏ କୋମଳ କୁଞ୍ଚନରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ମୁଗ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଋସା ଦେଖିଲା, କିପରି ଗୋଟିକ ପରେ ଗୋଟିଏ ସାଗର ତରଙ୍ଗ ଭଳି ଗଲଗଲିର ପାଖୁଡ଼ା ଗୁଡ଼ିକ ଖୋଲି ଖୋଲି ଯାଉଛି !

ହଠାତ୍ ପାହାଡ଼ ଭିତରେ କେଉଁଠି ତୋପ ଗୁଳିର ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ ଉଠିଲା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗର ବନାନୀକୁ ପ୍ରତିଧ୍ୱନିତ କରି । ମେଞ୍ଚା କୁଡ଼ିଆ ପାଖରେ ଶୁଖିଲା କାଠି ଗୋଟାଉ ଥିଲା, ଧାଇଁ ଆସି ତା' ମାର କାନ ଧରି ଟାଣିଲା । କିନ୍ତୁ ଋସା

କିଛି ଦେଖି ପାରିଲା ନାହିଁ, କିଛି ଶୁଣି ପାରିଲା ନାହିଁ ! ରୁଦ୍ଧ ଶ୍ୱାସରେ ନିସ୍ପନ୍ଦ ଭାବରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ସେ କାନ ପାତି ଶୁଣୁଥିଲା ଆଉ ଗୋଟାଏ ଶବ୍ଦ-ତାହା ସେଇ ତୋପ ଶବ୍ଦକୁ ମଧ୍ୟ ଭେଦ କରି ତାକୁ ଶୁଣା ଯାଉଥିଲା । ସେ ଅନୁଭବ କରୁଥିଲା, ତା'ର ପେଟ ଭିତରେ ଯେପରି ଗୋଟାଏ ଚଳମାନ ପଦାର୍ଥ ଏଇ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ଥରି ଥରି ଉଠୁଛି,-ଘୁଞ୍ଚି ଘୁଞ୍ଚି ଯାଉଛି !

ଶରତ ଘାଟଶୀଲାକୁ ଫେରିଆସିଛି । ସେ ଆଜ ଆଗର ଶରତ ନୁହେ । ଏକ ବାଣବିଦ୍ଧ ପଶୁ ଯେପରି ତାର ଗୁହାକୁ ଫେରିଯାଏ-ଶରତ ଏଥର ଫେରିଛି ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାବରେ । ଭାବୁଛି, ଘାଟଶୀଲାର ଏଇ ମୂକ ବନାନ୍ତର ନିସଙ୍ଗତାରେ ସେ ତାର ବେଦନାକୁ ଢାଙ୍କି ରଖିବ-ଅଜସ୍ର ସ୍ମୃତି ରେଖାରେ !

ଶୀତଳ କୁହୁଡି ଢଙ୍କା ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା କୂଳର ସାନ ଗାଁ ଖଣ୍ଡିକ । ଏଇ ଗାଁର ଧୂଳି ଉପରେ 'ତା'ର ଶୈଶବର କେତେ ଚିହ୍ନ ସେ ଆଙ୍କି ଯାଇଛି । ବର୍ଷକ ଆଗରୁ ବିବାହ କରି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଧରି ସେ ଆସିଥିଲା ଏଇ ଗାଁକୁ । ତା'ପରେ ପୁଣି ଥରେ ଆସିଥିଲା ଗତ ମକର ପର୍ବ ବେଳକୁ । ସେଥର ସେ ଆସିଥିଲା ଏକ ଆତ୍ମ ଭୋଳା ପ୍ରେମିକ ରୂପରେ-ଭବିଷ୍ୟତର କେତେ ମଧୁମୟ କଳ୍ପନା ନେଇ । ଆଜ ଏଥର ? ଏଥର ସେ କଲିକତାରେ ରଖି ଆସିଛି ତାର ମୃତ ପ୍ରିୟାକୁ ।

ତାର ସେଇ କ୍ଷଣିକ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନର ଲକ୍ଷ ସ୍ମୃତି ଜଡିତ ରହିଛି ଏଇ ଗାଁର ପ୍ରତି ଅଣୁ ପରମାଣୁରେ । ଶୋଇବା ଘର କାନ୍ଥରେ ହେଇ ଆଲ୍‌ନାଟା ଉପରେ ମାୟାର

ଶାଢ଼ୀ କେଇଟା ଝୁଲୁଛି, ସେଥିରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଲାଗି-ରହିଛି ତାର ଦେହର ସୌରଭ । ଟେବୁଲ ଉପରେ ବହିଟା ସେମିତି ପଡ଼ି ରହିଛି-ଅଡ଼ା ପଢ଼ା ସେମିତି ଥୁଆ ହୋଇଛି, ଆଉ ଶେଷ ହୋଇ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ବଙ୍କା ପୃଷ୍ଠାର ଚିହ୍ନଟା ସେମିତି ରହିଛି । ବହି ସେଲ୍‌ଫ ଉପରେ ଫୁଲଦାନୀର ଫୁଲ କେଇଟା ଶୁଖି ଯାଇଛି । ପାଖୁଡ଼ା ଗୁଡ଼ାକ ଝଡ଼ି ପଥରର ସାନ ବୁଦ୍ଧ ମୂର୍ତ୍ତିଟା ଉପରେ ପଡ଼ି ରହିଛି । ପାଖ ଝରକାଟା ଖୋଲିବା ପାଇଁ ଶରତକୁ ଡର ମାଡ଼େ-କାଳେ ପାଖୁଡ଼ା ଗୁଡ଼ାକ ପବନରେ ଉଡ଼ିଯିବ !

ବିଗତ ଜୀବନର ଏଇ କେବଳ ଚିହ୍ନ !

ମାୟାର ମୃତ୍ୟୁପରେ ଶରତ ବଡ଼ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଥିଲା । ଘାଟଶିଳାକୁ ଫେରି ତା'ର ହୃଦୟ ଆଉ ସେପରି ହାହାକାର କରି ଉଠୁନାହିଁ । ମାୟା ଏଇ ଯେଉଁ ସବୁ ସ୍ମୃତିରେଖା ତାର ଗୃହପାଖରେ ଆଙ୍କି ଯାଇଛି, ସେଥିରେ ଯେପରି ମୃତ୍ୟୁର ଛାୟା ନାହିଁ । ଏ ଯେପରି ଏକ ଗଭୀର ସୁପ୍ତି ! ମାୟା ବସିଛି, ହୁଏତ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖାର ବାଲିରେ ଯାଇ ବୁଲୁଛି । ଯେଉଁ ସବୁ ବସ୍ତୁରେ ତାର କମନୀୟ ହାତର ସ୍ପର୍ଶ ଲାଗିଛି-ତାର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଯେପରି ସବୁ ଶୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସେ ପୁଣି ଯେତେବେଳେ ଫେରିବ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଏ ଗୁଡ଼ିକ ପୁଣି ଆଖି ମେଲି ଚାହିଁବେ, ସଜୀବ ହୋଇ-ଉଠିବେ । ଆସୁଛି, ସେ ଫେରି ଆସୁଛି ନିଶ୍ଚୟ ! ସଞ୍ଜ ହେଲଣି-ସେ

ଆସିଲେ ଯାଇତ ବତି ଜାଳିବ, ତାକୁ ଫୁଁ କରି ଦେବ !

ଶରତର ଜୀବନରେ ଏଇ ଗୋଟିକ ମାତ୍ର କାମନାର ମୁହୂର୍ତ୍ତ-ପରମ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ! -ବିଚ୍ଛେଦର ବେଦନାରେ ଯା' ପ୍ରତି-ମଣିଷଟା ଆସେ । ସେ ଦିନଟା ଯାକ ଏଇ ଆକୁଳ ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ କଟାଇ ଦିଏ-ମାୟାକୁ ପୁଣି କିପରି ଥରେ ଦେଖିବ ଏଇ ବିରାଟ ଆଶାରେ ! ସ୍ୱପ୍ନରେ ହେଉ, ଦୃଷ୍ଟି ଭ୍ରମରେ ହେଉ ବା ସ୍ନାୟବିକ ଦୁର୍ବଳତାରେ ହେଉ ଥରକେ ସେ ମାୟାର ସାନିଧ୍ୟ ଚାହେଁ । ରାତିରେ ସେ କାମନା କରେ ସ୍ୱପ୍ନ-ମାୟାର ଦେହ ରେଖା, ତାର ଆଭରଣ, ତାର ଭଙ୍ଗୀ; ସବୁ ବସି ବସି ଭାବେ-କିନ୍ତୁ ନିଦ୍ରାର ଅତଳ ଅନ୍ଧକାରରେ ସବୁ ହଜି-ଯାଏ । ସେ ସ୍ୱପ୍ନଦେଖେ, ନାନା ପ୍ରକାର ଅସୁସ୍ଥ ସ୍ୱପ୍ନ । ଦେଖେ-ସେ ଯାଇ ବୁଲୁଛି କାଳୀଘାଟର ସେଇ ମହାଶ୍ମଶାନରେ, କଥା କହୁଛି କଳା ଶାଢ଼ୀରେ ଆବୃତ ଏକ ଛାୟା ମୂର୍ତ୍ତି ସାଙ୍ଗରେ-; ପୁଣି ଦେଖେ, ତାର ଶୋକରେ ସହାନୁଭୂତି ଜଣାଇ ଯେଉଁ ସବୁ ଚିଠି ପତ୍ର ଆସିଛି-ସେ ତାର ଉତ୍ତର ଲେଖୁଛି ବସି ବସି । କିନ୍ତୁ କାହିଁ ? ଥରକ ପାଇଁ ହେଲେ ମାୟାତ ଆସିଲା ନାହିଁ ତାର ସ୍ୱପ୍ନ ସାଗରରେ ଢେଉ ତୋଳି !

ସମସ୍ତ ଚେଷ୍ଟା କ'ଣ ତା'ର ବ୍ୟର୍ଥ ହେବ ? ମାୟା କଣ ଆସିବ ନାହିଁ ? ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ନିଦ ଆଣି ପାରିଲା ଭଳି ଔଷଧର ଉଦ୍ଭାବନ କରିଛି । ଭୂତକୁ ଆକର୍ଷିତ କଲା ଭଳି କୃତ୍ରିମ ନିଦ୍ରାର କଣ କୌଣସି ଔଷଧ ନାହିଁ ! ଯେଉଁ

ପ୍ରତିବେଶୀ ଜଣଙ୍କ ସହ ତା'ର ଘନିଷ୍ଠତା ଥିଲା, ଘାଟଶୀଳାକୁ ଫେରିଲା ପରେ ତାଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ଏଇ ପ୍ରଶ୍ନ କରିଛି ସେ !

ପ୍ରତିବେଶୀ ଭଦ୍ରଲୋକ ବୃଦ୍ଧ, ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟାପକ । କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କରି ନଗରୀର ଅସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟକର ପରିବେଶ ଛାଡ଼ି ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ କୋଠା ନେଇ ଅଛନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କର ବହୁଦିନ ତଳେ ମରିଛନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ କେବଳ ଅଧ୍ୟାପକ ରାୟଚୌଧୁରୀ ଆଉ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟା ଉଷା-ଏଇ ତାଙ୍କର ସଂସାର । ଉଷା ସୁନ୍ଦରୀ, କିନ୍ତୁ ସ୍ୱଭାବଟା ତା'ର ବଡ଼ ଗମ୍ଭୀର । ବାଇଶିଟି ବର୍ଷ ତା'ର ବିତିଛି କୌମାର୍ଯ୍ୟରେ, ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ବିବାହ କଥା ଭାବିନାହିଁ ସେ । ଅଧ୍ୟାପକ ତାଙ୍କର ନିରୀହ ବୁଦ୍ଧିରେ ଅର୍ଥହୀନ ପଢ଼ା-ଶୁଣାରେ ଦିନ କଟାନ୍ତି । ଦର୍ଶନଶାସ୍ତ୍ରର ଯେଉଁ ସବୁ ତଥ୍ୟ ପୁରୁଣା ହେଲାଣି, ସେ ଆପଣା ଭୋଳାମନରେ ସେଇଥିରେ ମୁଣ୍ଡ ଖେଳାଇ ନୂତନତାର ଆସ୍ୱାଦ ପାଆନ୍ତି ।

ଶରତର ପ୍ରଶ୍ନ ଶୁଣି ସେ ଟିକିଏ ଇତଃସ୍ତତ ହୋଇ କହନ୍ତି- "ଏପରି ଭାବରେ ଏକ କାଳ୍ପନିକ ସ୍ୱପ୍ନ କଥା ଭାବି ଆପଣା ଶରୀରଟାକୁ ତୁମେ ନଷ୍ଟ କର ନାହିଁ ଶରତ । ତୁମେ ଜାଣ, ତୁମରି ଭଳି ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏକ ସାଧ୍ୱୀ ପତ୍ନୀ ହରାଇଛି । ମୁଁ ମଧ୍ୟ ଏଭଳି ଏକ ନିଷ୍ଫଳ ଆକାଂକ୍ଷା ନେଇ କଟାଇଛି ବହୁଦିନ । କିନ୍ତୁ ମୃତ୍ୟୁପରେ ଆଉ ତାଙ୍କୁ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଦେଖି ପାରିନାହିଁ । ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ତୁମର ଯଦି ମନର ସୁସ୍ଥତା ଥାଏ-ତାହେଲେ

ତୁମେ ମଧ୍ୟ ଆଉ ତମର ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦେଖି ପାରିବ ନାହିଁ । ଏଇଟା ହେଉଛି ଅତି ସ୍ୱାଭାବିକ । ଯେ ଚାଲି ଯାଇଛି, ତାକୁ ଶାନ୍ତିରେ ଯିବାକୁ ଦିଅ-ପ୍ରକୃତିର ବିରୁଦ୍ଧତା କରି ଲାଭ କଣ ? ସମୟର ଗତି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସବୁ ସ୍ମୃତି କ୍ରମେ ମ୍ଲାନ ହୋଇ ଆସିବ । ଯୁକ୍ତିର ସତ୍ୟ ବୋଲି ମାନି ନିଅ । ଆଉ ମୋ କଥା,-ମୁଁ ତ କେବଳ ବଞ୍ଚି ରହିଛି ଏଇ ଝିଅଟି ପାଇଁ; ଆଉ ରହିଛି ଏଇ ପଢ଼ାଶୁଣା କାମ-ଅଳସ ଦିନର ଏକମାତ୍ର ସହାୟ ହୋଇ ! ତମ ବୟସ ତ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ହେଲେ ତିରିଶ ପାଖାପାଖି ହେବ । ଆଉଥରେ ବିବାହ କର, ସବୁ ଠିକ୍ ହୋଇଯିବ ।”

“ନା, ତା' ଏକାବେଳେକେ ଅସମ୍ଭବ”-ଶରତ ଉଚ୍ଛ୍ୱସିତ କଣ୍ଠରେ କହି ଉଠେ ।

ହଠାତ୍ ତାର ଦୃଷ୍ଟି ପଡେ ଗଭୀର କଳା ଦୁଇଟି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଖି ଉପରେ । ସେ ବିସ୍ମୟ ଚକିତ ଆଖି ଉଷା ରାୟଚୌଧୁରୀର । ଶରତର କାହିଁକି ମନେହୁଏ, ଏଇ ଶାନ୍ତ ତରୁଣୀଟିର ମନୋଭାବରେ ଉଦାସୀନତାର କୌଣସି ଲକ୍ଷଣ ତ ନାହିଁ ! ବରଂ ସେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଖିର ମର୍ମଭେଦୀ ଦୃଷ୍ଟି ଯେପରି ଶରତର ବେଦନାକୁ ଛୁଇଁ ଛୁଇଁ ଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ ତାର ସମଗ୍ର ସତ୍ତା ବିଦ୍ରୋହ କରିଉଠେ, ଯେତେବେଳେ ସେ ଭାବେ, ଆଉ କେହି ମାଲ୍ତୀର ଆସନ ଅଧିକାର କରିଛି ତା'ର ଜୀବନରେ- ସେ ଉଷା ହେଉ ବା ଆଉ କେହି ହେଉ ।

ମୃତା ନାରୀର ଦୁଃଖ-ବିଳାସରେ ବୁଡି ରହେ ସେ ।

କୌଣସି କାମରେ ତାର ଆଉ ଉତ୍ସାହ ରହେ ନାହିଁ । ଅଗ୍ରତର କେତୋଟି ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଧରଣର ଘଟଣା ତାର ଚିନ୍ତାକୁ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖେ । ଶରତର ଦିନ ଆଉ ରାତ ଏକାକାର ହୋଇ ଯାଏ । ରାତି ଆସିଲେ ଯେପରି ଆହୁରି ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ ଉଠେ ତା'ର ଦୁଃସହ ବ୍ୟଥା ! ଏହିପରି ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ଦିନ ବିତି ଯାଏ, ଆଉ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ପଡେ ଶରତ । ସେ ଭାବେ, ସତେ ଯେପରି ମୃତ୍ୟୁ ତା'ର ଆସନ୍ନ ପ୍ରାୟ !

ଲଣ୍ଠଣଟା ଟିକିଏ କମେଇ ଦେଇ ସେ ଶୋଇବା ଘର ଭିତରକୁ ପଶିଯାଏ । ଭିତରକୁ ଯାଇ ହଠାତ୍ ସେ ଦେଖେ-ଘର ଭିତରେ ଜହ୍ନ ଆଲୁଅ ଖେଳି ଉଠୁଛି । ଝରକା ପାଖର ଡ୍ରେସିଂ ଟେବୁଲର ଦର୍ପଣ ଉପରେ ଯେପରି କା'ର ଏକ ଦୀର୍ଘ ସ୍ୱପ୍ନ । ମାୟା ? ହଁ, ମାୟାତ ! ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ପାଇଁ ମାୟାର ସ୍ୱପ୍ନ ଭାସି ଉଠେ ସେଇ ନଡ଼ ଦର୍ପଣ ଉପରେ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆଲୋକର ଅର୍ଦ୍ଧ-ପ୍ରକାଶ ଅର୍ଦ୍ଧ-ଅପ୍ରକାଶ ଭିତରେ ଏକ ମାୟା ସ୍ୱପ୍ନ !-ସେଇ ପତଳା ମେଘମାଳ ବର୍ଣ୍ଣର ଶାଢ଼ୀଟି ପିନ୍ଧି ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି ମାରବରେ । ସେତ ଆଗରୁ ମାୟାକୁ ଏଇ ବେଶରେ ବହୁଥର ଦେଖିଛି, ମନେ ପଡ଼ିଲା ତା'ର ।

ସେଇ ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ-ଭା'ଗରେ ସ୍ୱପ୍ନମୂର୍ତ୍ତି ଧୀରେ ଅପସରି ଯାଏ । ଆକୁଳ ପ୍ରତ୍ୟାଶା ନେଇ ଯେତେବେଳେ ସେ ଡ୍ରେସିଂ ଟେବୁଲ ନିକଟକୁ ଆଗେଇ ଯାଏ, କିନ୍ତୁ ଏଣେ ଦର୍ପଣଟା

ତାକୁ ପେଷିଇ ଦିଏ ତା'ର ନଜର ପ୍ରତିଛବିଟାକୁ-ଅତି ନିର୍ମମ ଭାବରେ ।

ଏଇ ସ୍ମୃତିମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖି ଶରତ ଟିକିଏ ବୋଲି ସ୍ତମ୍ଭିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ବରଂ ଦିନଦିନ ଧରି ସେ ଏକାନ୍ତ ମନରେ ଯାହା କାମନା କରି ଆସିଥିଲା - ଆଜି ସେ ତାହା ପାଇଛି । ସେ ଯେପରି ତାର ଅର୍ଦ୍ଧମୃତ ଜୀବନ ଭିତରେ ପୁଣି ନୂଆ କରି ଥରେ ଜାଗି ଉଠେ । ସେଇ ସ୍ମୃତିମୂର୍ତ୍ତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ କେତେ କଥା କହିଯାଏ, କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଏ । ଏଣିକି ସେ ଯେପରି ତାକୁ ଆଉ ଏକାକୀ ଛାଡି ଯିବ ନାହିଁ ବୋଲି ମିନତିଭରା ପ୍ରାର୍ଥନା ଜଣାଏ । ତା'ପରେ ସେ ଅତି ଶାନ୍ତ ଭାବରେ ଶୋଇ ପଡେ । ଘାଟଶିଲାକୁ ଫେରିଲା ପରେ ଏଇ ତା'ର ପ୍ରଥମ ନିଃସ୍ୱପ୍ନ ନିଦ୍ରା !

ସାଗ୍ରହ ଅଧୀର ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ ପରଦିନଟା ତାର କଟିଯାଏ । ମାୟାକୁ ପୁଣି ସେ ଦେଖି ପାରିବତ ? ପାରିବ ବୋଲି ତ ତାର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ । ଗତ ରାତିରେ ସେ ଯେତିକି ବେଳେ ଶୋଇବା ଘର ଭିତରକୁ ଯାଇଥିଲା, ଠିକ୍ ସେତିକି-ବେଳେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଯାଏ । ଲଣ୍ଠନଟାକୁ ହାତରେ ଟେକି ଧରି ଅତି ସାବଧାନରେ ଦୁଆରଟା ଖୋଲେ । ଖୋଲା ଦୁଆର ଫାଙ୍କରେ ଆଲୁଅର ରେଖା ସେଇ ଲମ୍ବା ଦର୍ପଣଟା ଉପରେ ଝଲମଲ କରି ଉଠେ-ବିଦ୍ୟୁତର ଚମକ ଭଳି । ଆଜି ମଧ୍ୟ ସ୍ମୃତି ଛବି ଭଳି ଭାସି ଉଠେ ପ୍ରେମହୀର ହସମଖା ମୁହଁ ଖଣ୍ଡିକ,-

ସେଇ ଫରୁଗତ ଶାଢ଼ୀ ଖଣ୍ଡିକରେ ଆବୃତ ଦୀର୍ଘ ଦେହଲତା ।

ଏଥର ଶରତର ସମସ୍ତ ଜୀବନଯାତ୍ରାର ଛନ୍ଦ ଆସି କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ ହୁଏ ନପୂର୍ତ୍ତର ଦାନ ସେଇ ଆକାଂକ୍ଷିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତିଟିରେ । ଦିନ ଗୁଡ଼ାକ ଦୀର୍ଘ ଜଣାଯାଏ-କ୍ଳାନ୍ତିକର ରୂପେ ଦୀର୍ଘ ; ସେ ଯେପରି ଏକ ପ୍ରେମିକ, ଦିନାନ୍ତରେ କେବଳ ରହିବ ତାର ଅଭିସାର । ସେ ଅଭିଶାପ ଦିଏ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ, ଦିଗନ୍ତ ଛୁଇଁ ଚାଲିଯାଏ ନାହିଁ ବୋଲି । ପ୍ରଲମ୍ବିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଗୁଡ଼ିକ ତାକୁ ତିଳେ ତିଳେ ଜୀର୍ଣ୍ଣ କରେ । ସେ ମାଘକୁ ଆଉ ଆଗଭଳି ନୈଷ୍କର୍ମ୍ୟର ଅଳସ ସ୍ୱପ୍ନ କରି ଧରି ରଖିବାକୁ ଚାହେଁ ନାହିଁ । ଦିବସର ଦୀର୍ଘତାରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ପାଇଁ ସେ ଏଥର କୌଣସି ଏକ କର୍ମର ଅବଲମ୍ବନ ଚାହେଁ ।

ବସନ୍ତ ଆସିଛି-ଆଉ ତା' ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆସିଛି ପଲ୍ଲୀ-ଜୀବନର ନବାରବ୍ଧ ଉଦ୍‌ଦୀପନା । ସେ ଏଥର ତାର ଜମି-ବାଡ଼ିରେ ମନୋନିବେଶ କରେ । ପ୍ରତିବେଶୀମାନଙ୍କ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠତା କରେ-ଆଉ ଘନିଷ୍ଠତା ଆହୁରି ନିବିଡ଼ ହୁଏ ସେଇ ଅଧ୍ୟାପକ ଆଉ ତାଙ୍କ ଝିଅ ଉଷା ସହିତ । ତାଙ୍କୁ ବେଳେ ବେଳେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରେ ତା ଘରକୁ । କିନ୍ତୁ ସଂସାରର ଏଇ ସବୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଡ଼ କାମରେ ଯେତେବେଳେ ସେ ବ୍ୟସ୍ତ, ସେତେବେଳେ ତା'ର ମନ ନାଚି ବୁଲୁଥାଏ ଏକ ସୁଦୂର ଅତୀତର ଘାଟରେ ଘାଟରେ-ତାର ସତ୍ୟକାର ଜୀବନର ଶତ-କାମନାର ମୁହୂର୍ତ୍ତ ପାଖରେ-ପ୍ରତି ସନ୍ଧିରେ ଯେତେବେଳେ

ଆସେ ତାର ମୃତ ପ୍ରିୟା । ସ୍ମିମିତ-ଆଲୋକ-ଦୀପ୍ତ ଦର୍ପଣରେ ବର୍ଷଣ କରେ ତାର ଲଘୁ ନିଃଶଙ୍କ ହସ !

ବସନ୍ତ ପରେ ଆସେ ଗ୍ରୀଷ୍ମ-ଆଜ ଆସେ ଘନ ମଧୁର ବର୍ଷଣ । ଫେର ଆସେ ପୃଥିବୀର ଯୌବନ । ପୁଣି ଶେଫାଳି ଫୁଟା ଶରତର ସମଗ୍ର ସତ୍ତା ଅଭିଭୂତ ଏକ ଅନୁଭୂତିରେ ଛୁଇଁ ଯାଏ ! ପୁଣି ଆସେ ମରମ ଥରା ଶୀତର ବେଦନ । ଯେ ପଳାତକ, ଗ୍ରୀଷ୍ମାରସରେ ସେ ଥିଲା ତୃପ୍ତ-ଆଜି ସେଥିପାଇଁ ଜାଗେ ତା'ର ଭୃଷ୍ଣାତୁର ହୃଦୟରେ ହାହାକାର !

ଶରତ ଏଥର ଆବେଦନ ଜଣାଏ ତା'ର କଳ୍ପନାଲୋକର ଦେବତା ପାଖରେ ଭକ୍ତର ମିନତି ଭଳି- "ଅଧୀଶ୍ୱ ଜଗତକୁ ତ୍ୟାଗ କରି ମାଟିର ଧରଣୀକୁ ଓହ୍ଲାଇ ଆସ ତୁମେ ।" ଆକୁଳ ନିବେଦନ ଜଣାଏ, ସ୍ୱପ୍ନରେ ଯେପରି ମାୟା ତାକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି ଯାଏ-ଅରେ ମାସ ହେଉ ବଛରେ ! ତଥାପି ମାୟା ତାର ଦୃଷ୍ଟିପଥରେ ଧରାଦିଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତି ନିଶୀଥରେ ବସେଇ ଏକାନ୍ତ କାମନାର ନାଗ ପ୍ରତିବିମ୍ବିତ କରିଯାଏ ତାର ତନୁ-ଛାୟା, ଜୀବନ୍ତ କରିଦିଏ ପ୍ରାଣହୀନ ଦର୍ପଣକୁ !

ଶରତ ଦିନୁ ଦିନ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା । ରାୟଚୌଧୁରୀ ଉପ-ଦେଶ ଦେଲେ-"ସବୁବେଳେ ଏପରି ବିଷର୍ଣ୍ଣ କାହିଁକି ରହୁଛ କହିଲ ? ତୁମେ କଣ ପାଗଳ ହେଉଛ ? ଏଇ ଅଳ୍ପ ବୟ-ସରେ ଏପରି ହେବା ଉଚିତ ନୁହେ । ଏହା ଫଳରେ ତୁମର ଯେ କୌଣସି କଠିନ ସ୍ନାୟୁରୋଗ ହେବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେ । ତମେ

ଶୀଘ୍ର ଏଠାରୁ ଚାଲିଯାଅ । ତୁମର ବର୍ତ୍ତମାନ ନିକଟଠାରୁ ନିଜର ମୁକ୍ତିର ପ୍ରୟୋଜନ ବଡ଼ ହୋଇ ଦେଖା ଦେଲାଣି ।”

ଶରତ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଏ,- “ନାଁ, ଆପଣ ଭୁଲ ବୁଝୁଛନ୍ତି- ମୁଁ ତ ବେଶ୍ ଭଲ ଅଛି !”

କିନ୍ତୁ ତା'ର ମନେ ହେଲା-ରାୟଚୌଧୁରୀ ଯେପରି ନିରାଟ ସତ କଥା କହୁଛନ୍ତି । ଗୋଟାଏ ଅବାସ୍ତବ ସ୍ୱପ୍ନାପାଇଁ ନିଜର ବିନାଶ କାମନା କରୁଛି ସେ । ତଳେ ତଳେ ସେ ମୃତ୍ୟୁପଥରେ ଆଗେଇ ଯାଉଛି । ଏତେ ବଡ଼ ଆତ୍ମ-ବଞ୍ଚନା ଆଉ ସେ-ସହି ପାରିବ ନାହିଁ ।

ଏଣେ ମାୟାକୁ ଛାଡ଼ି ଆଉ କାହାରିକୁ ତ ସେ ଭଲ ପାଇ ପାରିବ ନାହିଁ ! ବହୁ ସମୟରେ ଏ କଥା ସେ ଭାବେ-କିନ୍ତୁ ଆଉ ଉପାୟ ନାହିଁ !

ପୂଜା ଶେଷ ଆଡ଼କୁ ଅଧ୍ୟାପକ ରାୟଚୌଧୁରୀ ଆଉ ଉଷା ଦିନେ ଚା'ର ନିମନ୍ତ୍ରଣ ରକ୍ଷା କରି ଶରତ ଘରକୁ ଆସିଲେ । ଚା' ପିଇସାରିଲା ପରେ କଥା ଛଳରେ ନାନା ପ୍ରସଙ୍ଗ ଉଠିଲା । କ୍ରମେ ରାତି ମଧ୍ୟ ଗଭୀର ହୋଇ ଆସିଲା । ସେମାନେ ଏଥର ଫେରିଯିବେ । ଶରତ ବାହାରି ଫାଟକ ଯାକେ ଆଗେଇ ଦେବାକୁ ଆସିଲା ।

ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଆସି ହଠାତ୍ ଉଷାର ମନେ ପଡ଼ିଲା, ସେ ତାର ସ୍କାର୍ଫଟା ଭିତରେ ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଆସିଛି । ରାତିର ଥଣ୍ଡା ଯୋଗୁ ସେଟା ସେ ବେକରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଆସିଥିଲା ।

ଶରତ ସ୍କାର୍ଫଟା ଆଣିବାକୁ ଘର ଭିତରକୁ ଫେରଗଲା ।

ତାର ଫେରିବାକୁ ବଡ଼ ଡେରି ହେଉଥିଲା । ଆଉ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ଉଷା ମଧ୍ୟ ଭିତରକୁ ଗଲା । ଘରୁ ଚୌଧୁରୀ ଚୁରୁଟଟାଏ ଧରାଇ ବାହାରେ ସେମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷାରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲେ ।

ସ୍କାର୍ଫଟା ଖୋଜି ମିଳୁ ନଥିଲା । ଅଥଚ ଦୁହିଁଙ୍କ ଆଖିର ଦୃଷ୍ଟି ଏଡ଼ାଇ ସେଇଟା ଚେୟାର ଉପରେ ପଡ଼ି ରହିଥିଲା । ଶରତ ସ୍କାର୍ଫ ଉଷା ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଲା । ଉଷାର ହାତ ସହ ତାର ହାତ ମିଳିତ ହେଲା ।

ସେଇ କ୍ଷଣିକ ସ୍ପର୍ଶ-ଏକ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ମୁହୂର୍ତ୍ତ !

ହଠାତ୍ ଶରତ ଓ ଉଷା ଉଭୟେ ବାହୁବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ ହେଲେ । ଏ କଣ ! ଉଷା ଆଉ ଶରତ୍ ? ହଠାତ୍ ଯେପରି ବାହାରର କୌଣସି ଏକ ଅନ୍ଧ ଶକ୍ତି ସେ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ବାହୁବନ୍ଧନର ଅପ୍ରତିରୋଧ୍ୟ ଆକର୍ଷଣ ଭିତରକୁ ଠେଲି ଦେଲା ! ଗୋଟିଏ ବୋଲି ଶବ୍ଦର ଅପେକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ରହିଲା ନାହିଁ । ଉଭୟଙ୍କ ଅଧର ମିଳିତ ହେଲା ଏକ ଦୁର୍ବାର ଆକର୍ଷଣରେ । ସ୍ପନ୍ଦରଣର କେବଳ ଗୋଟିଏ ମୁହୂର୍ତ୍ତ । ଦୀର୍ଘ ମିଳନରେ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କର ଓଷ୍ଠ ରହିଲା ଲଗ୍ନ ।

ହଠାତ୍ ଗୋଟାଏ ଅଦ୍ଭୁତ ଶବ୍ଦରେ ଚମକି ପଡ଼ି ସେମାନେ ପରସ୍ପର ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେଲେ । ଜଣାଗଲା, କିଏ ଯେପରି କାଚ ଉପରେ ତାର ଆଙ୍ଗୁଳିର ମୁଦ୍ରା ସାହାଯ୍ୟରେ ଠକ୍ କରି ଶବ୍ଦକଲା ।

"କଣ ହେଇ ହେଲା ?" ଅତି ଧୀର ଓ ସଲଜ୍ଜ କଣ୍ଠରେ ଉଷା ପ୍ରଶ୍ନ କଲା ।

"ହିଁ; କଣ ହେଇ ହେଲା-ମୁଁ ବି ଠିକ୍ ବୁଝି ପାରୁ ନାହିଁ ।" ଶରତ ଉଷାର ରେଶମ କପାଳ ଉପରୁ ବିକ୍ଷିପ୍ତ ବାଳ ଗୁଡ଼ିକ ସଜାଡ଼ି ଦେଇ ଦେଇ କହିଲା ।

ବାହାର ଫାଟକ ପାଖରୁ ଅଧ୍ୟାପକଙ୍କ ସ୍ୱର ଶୁଣାଗଲା- "ତୁମେ ସବୁ କୁଆଡ଼େ ଗଲ ଉଷା ?"-

ସେମାନେ ବାହାରି ଆସିଲେ । ଉଷା ସ୍କାର୍ଫ ଭିତରେ ଲୁଚିଗଲା ତାର କପାଳର ରେଶମ । ରାୟଚୌଧୁରୀ ଶରତଙ୍କୁ ଶୁଭକାମନା ଜଣାଇ ବିଦାୟ ନେଲେ । ଶରତ ଫାଟକ ବନ୍ଦ କରି ଭିତରକୁ ଆସିଲା ।

ସମସ୍ତ ଆଗତପ୍ରାୟ-ଯେଉଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟଟିରେ ସେ ଚାହେଁ ତାର ରହସ୍ୟମୟ ଅଭିସାର ! ଅସୁସ୍ଥ ଉଦ୍‌ବେଗରେ ସେ ଅପେକ୍ଷା କରେ ସେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିକୁ-ସ୍ୱପ୍ନ ହାତରେ ଧରି । କ୍ଷୀଣ ଦୀପଶିଖା ନାଃହେଇ ସ୍ତବ୍ଧତାରେ ବିକୀର୍ଣ୍ଣ କରେ ତାର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ରଶ୍ମି ।

ନା, ମାଧୁ ଆଜି ଆଉ ଆସିବ ନାହିଁ । ତାର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉଛି ଶରତ । କାହିଁକି ଯେ ଆଜି ତାର ଜୀବନର ନିଷ୍ଠା ହଠାତ୍ ଏପରି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ ଓଲଟି ଗଲା ! ତାର ଦମ୍ଭର ମିନାର ଆଜି ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିଲା ଉଷାର ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ହୃଦୟ ପାଖରେ ।

ଧୀରେ ଧୀରେ ସେ ତାର ଶୋଇବା କୋଠରୀ ଆଡକୁ ଆଗେଇ ଯାଏ । ପ୍ରତି ସନ୍ଧିରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶୁଚିତାରେ ଯେଉଁ ଭଙ୍ଗୀକୁ ସେ ଆବୃତ୍ତି କରି ଆସିଛି, ସେଇ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଭଙ୍ଗୀରେ ଆଜ ମଧ୍ୟ କୋଠରୀ ଭିତରକୁ ପଶିଯାଏ । ପ୍ରଦୀପର ମୃଦୁ ଆଲୋକ ଦର୍ପଣ ଉପରେ ପଡି ଝଲମଲ କରି ଉଠେ ।

ନା, ମାୟା ଆଉ ନାହିଁ ! ସେ ମରିଯାଇଛି . . .

ଦର୍ପଣ ଆଡକୁ ସେ କୁଣ୍ଠିତ ପାଦରେ ଆଗେଇ ଯାଏ । ସମ୍ମୁଖରେ ଛିଡିଉଠେ ତା'ର ଆପଣା ଦେହର ବିଭକ୍ତ ପ୍ରତିବିମ୍ବ,-ଯେପରି ଗୋଟିଏ ତୀକ୍ଷ୍ଣଧାର ଫଳକ ଅତି ନିଖୁଣ ଭାବରେ ଦୁଇଭାଗ କରି ଯାଇଛି ତା'ର ସତ୍ତାକୁ-ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ଭଳି ରଙ୍ଗୀନ୍, ତାରି ଭଳି ବଙ୍କା କୌଣସି ଫଳକରେ । ସେ ବୁଝିପାରେ, ଦର୍ପଣଟା ଠିକ୍ ମଝାମଝି ଅତି ଅଦ୍ଭୁତ ଭାବରେ ଫାଟି ଯାଇଛି ।

ଜୀବନର ଜୟ ଯାତ୍ରା

ରୋଗଶଯ୍ୟାରେ ଶୋଇ ଶେଷ ନିଶ୍ୱାସ ଛାଡିବା ପୂର୍ବରୁ ବୃଦ୍ଧ ସନାତନ ବାବୁ ଯେ କେବେ ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର କନ୍ୟାର ଭାର ସହକର୍ମୀ ଶିକ୍ଷକ ରାଧାକୁମୁଦବାବୁଙ୍କ ହାତରେ ସମର୍ପି ଯାଇଛନ୍ତି- ଅତୀତର ଏ କାହାଣୀ ଗାଁ ଲୋକେ ତ ପାଶୋରି ଯାଇଛନ୍ତି, - ରାଧାକୁମୁଦବାବୁ ମଧ୍ୟ ସେ କଥା ମନେ ରଖିଛନ୍ତି ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ନାହାରର ସାରା ଜୀବନର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଗୋଟିଏ ସାନ କଥା ନୁହେଁ ! ଝିଅ କୁମାରୀ ଥିଲେ କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ ହେଉ ପଛକେ ବଡବାଛ କରି କୌଣସି ପ୍ରକାର ହାତକୁ ଦିହାତ କରି ଦେଇ ଭାରମୁକ୍ତ ହେବା ସହଜ । କିନ୍ତୁ ଯା' କପାଳରେ ସେ ସୌଭାଗ୍ୟ ଯେ ନାହିଁ - ବାରବର୍ଷର କୋଠା ଧ ଭେଉଁଣୁ ସେ ମୁଣ୍ଡରୁ ସିନ୍ଦୂର ପୋଛି ସାରିଛି !

ଭୋଳା ରାଧାକୁମୁଦବାବୁଙ୍କ ସଂସାର ଅଭିଜ୍ଞତା ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ମୃତ୍ୟୁ-ପଥ-ଯାତ୍ରୀବନ୍ଧୁର ଅନୁରୋଧକୁ ଏଡ଼େଇ ପାରିଲେ ଯେ ସେ ନିର୍ଝଞ୍ଜାଳ ରହନ୍ତେ ଏକଥା ସେଦିନତ ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ପଶି ନଥିଲା-ଆଉ ଆଜି ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ମେନକା ଶତଚେଷ୍ଟା କରି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ମଗଜରେ ଏ କଥାଟା ଥୋଇ ଦେଇ ପାରୁ ନାହାନ୍ତି ।

ଏଥିପାଇଁ ମେନକାଙ୍କ ଦୁର୍ଭାବନାର ସୀମା ନାହିଁ । ପର ଝିଅର ଘର ମୁଣ୍ଡରେ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ବାହାଦୁରୀ ଦେଖା-ଇବା ତ ବଡ ସହଜ କଥା, କିନ୍ତୁ ସେଇ ତରୁଣୀ ବଧବାକୁ ଘରେ ରଖି ନିତିଦିନ ଯେ କେତେ ସମସ୍ୟାର ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି ସେ କଥା କିଏ ଭାବି ଦେଖୁ ନାହାନ୍ତି ! ଏଣେ ମେନକାଙ୍କ ମଧ୍ୟ ଦୁଇଟି ଝିଅ-ସେମାନଙ୍କ ଆଡକୁ ଚାହିଁଲେ ତାଙ୍କ ଛାତିର ରକ୍ତ ପାଣି ହୋଇଯାଏ ।

ମାହାର ସେଇ କୋଠି ଉପରେ ହେଉଛି ନଜରା-ଢଙ୍ଗା !

ମେନକାଙ୍କ ବଡଝିଅ ସାରଦାକୁ ଚଉଦ ପୂରି ପନ୍ଦର ଚାଲିଲାଣି । ତା'ପାଇଁ ଏଣିକି ପାତ୍ର ନ ଖୋଜିଲେ ନ ଚଳେ-ମେନକା ଦିନରାତି ଏଇ କଥା କହି କହି ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ତାଙ୍କର ବ୍ୟସ୍ତ କରି ସାରିଲେଣି ।

ରାଧାକୁମୁଦବାବୁ ସକାଳବେଳେ ବାରନ୍ଦାରେ ବସି ଚଣ୍ଢା ଝାଣିସାରି ଟିଉସନକୁ ଯିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉ ହେଉ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ, -"ସେଥି ପାଇଁ ତମର ଏତେ ଚିନ୍ତା କାହିଁକି ? ସାରଦ ବୟସ ତ ଇମିତି ବହିଯାଇ ନାହିଁ ! ସେ ଟିକିଏ ଭଲ କରି ପାଠଶାଠ ପଢୁ - - - "

ମେନକା ତାଙ୍କ କଥାର କୌଣସି ପ୍ରତିବାଦ କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ-ସେ ରାଗିଯାଇ କହିଲେ, "ହଁ-ଅଁ, ପାଠ ଆଉ ଶାଠ ପଢ଼ିବ ! ଏଇୟା କଲେ ତ ତାର ଦିନ ଯିବ ? ଆଉ ତମ ଘରର କାମଦାମ କରିବାକୁ ମୁଁ ରହିଛି ପୋଇଲ ? ତା'

ଉପରେ ଆଜ ଦୁଇଟା ବୋଝ ପୁଣି ବଢ଼ି ଉଠିଲେଣି-ତେଣିକି ନଜର ଅଛି ତ ? ସାର ମଣ୍ଡକୁ ପୁଣି କୁମ ରହିଛି । ତା'ର ନହେଲା ବେଳକୁ ଆଉ ବର୍ଷକ ପରେ ଯୋଗାଡ଼ କଲେ ସ୍ବ ଚଳିବ ! ବାଙ୍କ ତମର ନରୁ ? ତା' ପାଇଁ କଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରୁଛ ଶୁଣେ ? ଜୀବନଟା ଯାକ ଯେ ଏଇ ସ୍ନନକପାଳିକୁ ବେକରେ ଝୁଲେଇ ରଖିବ, ଏ କଥା ମନେ ଅଛି ତ ?- ଆଜ ମୁଁ ତ ରହିଛି ଚୋଇଲି, ତମ ସମସ୍ତଙ୍କ ନୋକରି ଖଟିବ - ସେଥିରେ ମୋର କଉ ଯଶ ନା ପୌରୁଷ ଅଛି ?"

ଏକା ନିଶ୍ବାସକେ ଏତେ ଗୁଡାଏ କଥା ଗର୍ଜନ କରି ମେନକାଙ୍କ ଗଳା ଧରି ଆସିଥିଲା । ସେ ଟିକଏ ବନ୍ଦ ହେଇ ପୁଣି ଚଢ଼ା ଗଳାରେ ଆରମ୍ଭ କଲେ - "ମୁଁ ଆଜୁ ପାରିବି ନାହିଁ, କହି ଦେଉଛି - ତୁମର ଏ ପାପ ବୋଝ ମୁଣ୍ଡେଇ ! ଭଲ କୁହଁତ କାଲିଠୁ ଗୋଟାଏ ଚାକରାଣୀ ଭଡ଼- ନ ହେଲେ ତମ ଘର ତମେ ବୁଝ . . ."

ପାଖ ଘରେ ତିନ ଭଉଣୀ ଯାକ ଏକାଠି ବସି ପଢ଼ୁଥିଲେ । ମାହାର ଭିତରୁ ବାହାରି ମେନକାଙ୍କ ପାଖକୁ ଆସି କହିଲା- "ଖୁଡ଼ୀ, କାଲିଠୁ ମୁଁ ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ ସବୁ ଘର କାମ କରିବି --"

ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ପଚାରିଲେ - "ସେ କଣ ନରୁ ? ପଢ଼ାଶୁଣା ଗୁଡ଼ା ତୁ ଘର - - -"

କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ମୁହଁକଥା ମୁହଁରେ ରହିଗଲା ! ମେନକା ଗର୍ଜି ଉଠି କହିଲେ-"ତୁମ ତୁଣ୍ଡ ଗଲଗଲ ହେଉଛି କାହିଁକି କହିଲ !

ଏଇ ବୟସରୁ ତ କପାଳ ଫାଟିଛି- ଘର କାମଦାମ ଏଣିକି ନ ବୁଝିଲେ ଜୀବନଟାଯାକ ତାର କେମିତି କଟେଇବ ! ପାଠ ପଢ଼ି କଣ ମେଜେଷ୍ଟର ହେବ ?"

ମାହାରର ଜୀବନଟା ଯାକ ଯେ କେମିତି କଟିବ, ଏ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ କେବେହେଲେ ଭାବି ସ୍ଥିର କରି ପାରି ନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏଇ ବୟସରୁ ଲେଖାପଢ଼ା ଛାଡ଼ି ପୁଅଟା ତା' ଜୀବନଟାକୁ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଉ, ଏ ଇଚ୍ଛା ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ନଥିଲା ।

କିନ୍ତୁ ମେନକାଙ୍କୁ ସେ ବଡ଼ ଭୟ କରି ଚଳୁଥିଲେ । 'ନିରୀହ ସ୍କୁଲ ମାଷ୍ଟର . . . ଜୀବନଟା ତାଙ୍କର କେବଳ ଘଣ୍ଟା କଣ୍ଟା ସାଙ୍ଗରେ ପାଦ ମିଳାଇ ଚାଲି ଆସିଛି, ତେଣୁ ଏଇ ସଂସାରର ଗଣ୍ଡଗୋଳ ଭିତରେ ପଶିବାକୁ ସେ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । ଆଜି ମଧ୍ୟ ସେ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ କଥା ଉପରେ ଆଉ କୌଣସି ପ୍ରତିବାଦ କରିବାକୁ ସାହସ କଲେ ନାହିଁ ।

ମାହାର ଏଥର ଘରକାମରେ ଆପଣାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଭୁଲାଇ ରଖିଲା । ସେ ବୁଝିଥିଲା, ଏଇ ତାର ଏକମାତ୍ର ପଥ-ଆଉ ଏଇ ପଥ ଧରି ତାକୁ ଜୀବନର ଯାତ୍ରା ଶେଷ କରିବାକୁ ହେବ !

ସକାଳୁ ନିଦରୁ ଉଠି ସେ ଗୋରୁ ଗୁହାଳ କାମଠୁ ଆରମ୍ଭ କରି ରାତିରେ ରନ୍ଧାଘର କାମ ଶେଷ କରି ଯେତେବେଳେ ଶୋଇବାକୁ ଯାଏ, ସେତେବେଳେ ଆକାଶର ଚନ୍ଦ୍ର ଗୋଟିଏ କଡ଼ରୁ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଦିଗକୁ ଢଳି ପଡ଼ିଥାଏ । କେବେ ଯଦି

ଟିକିଏ ଚଞ୍ଚଳ କାମ ଶେଷ ହୋଇ ଯାଏ-ସେ ଦିନ ସେ ମଜା-ବାସନକୁ ପୁଣି ବସି ବସି ଅଉଥରେ ମାଜେ । - - - ଏଣ୍ଟ-ଚର ଗ୍ରାମରେ ଦିନପରେ ଦିନ ବିତିଯାଏ-ଆଉ ମାହାର ଧୀରେ ଧୀରେ ବଡ଼ ହୋଇ ଉଠେ ।

ଏବେ ମାହାରର ଚଳିଚଳନରେ ବହୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦେଖା-ଯାଏ । ସେ କେତେ ଚେଷ୍ଟା କରେ ଆପଣାକୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଆଗରୁ ଲୁଚାଇ ରଖିବାକୁ, ତଥାପି ତାର ଗାଲ ଦୁଇଟି କାହିଁକି ରକ୍ତକରବୀ ଭଳି ଧୀରେ ଧୀରେ ରଙ୍ଗୀନ୍ ହୋଇ ଉଠେ ! ଦେହୀର ଗଢ଼ଣରେ ଧାଡ଼ି ଜାଲ ଛିଣ୍ଡା ଶାଢ଼ୀଟାକୁ ପୁଣି ନୂଆ କରି ପିନ୍ଧି ଦେହ ଢାଙ୍କିବାର କେତେ ଚେଷ୍ଟା କରେ, ତଥାପି ଦେହର ଲାବଣ୍ୟ କୌଣସି ବନ୍ଧ ମାନେ ନାହିଁ-ଦୁଇ କୂଳ ଲଙ୍ଘି ବାହାରକୁ ଉଚ୍ଛୁଳି ଉଠେ ! କେଉଁ ଦିନ ଦରି-ପେଟା ଖାଇଛି ; କେଉଁଦିନବା ଗାଳିରେ ଆଦୌ ନ ଖାଇ ରହିଛି - - - କିନ୍ତୁ ପୋଡ଼ା ଅଧରରୁ ତାର ହସ ଲିଭାଇ ହୁଏ ନାହିଁ ! ସେ · ଦୁଇଟିରେ ଏତେ ରକ୍ତଜବାର ରଙ୍ଗ କେଉଁଠୁ ଆସି ଜମାଟ ବାନ୍ଧେ-ତା' ମଧ୍ୟ ଗ୍ରାମ ଲୋକ କିଛି ଠିକ୍ କରି ପାରେ ନାହିଁ !

କ୍ରମାଗତ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଝଙ୍କାର ଶୁଣି ଶୁଣି ରାଧାକୁମୁଦବାବୁ ଧାଁ-ଦଉଡ଼ କରି ବଡ଼ଝିଅ ସାଦିଦା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପାତ୍ର ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି । ବିବାହ ଆସନ୍ତା ଫାଲ୍‌ଗୁନରେ,-ମାହାରର କାମ ଦଶଗୁଣ ବଢ଼ି ଯାଇଛି ।

ସାରଦା ଶାଶୁ, ସେଦିନଠୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବିବାହଯାଏଁ ଯେତେ-କାମର ଭାର ମାହାର ମୁଣ୍ଡରେ ହୋଇଛି । ନହେଲେ ଆଉ କରିବ କିଏ ? ତା ସଂସାରରେ ଆଉ କିଏ ବା ଅଛି ? ମାହାର ତ ପର ନୁହେ – ସାରଦାର ସାନ ଭଉଣୀ କହିଲେ ଚଳେ, ବୟସରେ ସାଧା ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚ ମାସ ତଫାତ୍ ସିନା ! କୁମ ପିଲା ଲୋକ-କନ୍ତୁ ମାହାର ତା' ବୋଲି ମାଉସୀ ରହିଲେ ତ ଚଳିବ ନାହିଁ !

ପାଇ ପଡ଼ିଶା ଲୋକେ ମାହାରର କାମ ଆଉ ପରିଶ୍ରମ ଦେଖି ଶତମୁଖରେ ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି । ସାର ଆପଣା ବଡ଼ ଭଉଣୀ ହୋଇଥିଲେ ଯେତେ ଆନନ୍ଦ ହୁଅନ୍ତା ମାହାରର ମନପ୍ରାଣରେ ତାଠୁ ବି ଅଧିକ ଆନନ୍ଦ ଖେଳି ଉଠୁଛି ! ସବୁକାମରେ ସବୁବେଳେ ସେ ଆଗଭର । ଆଜି ସେ ମେନକାଙ୍କର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସହାୟ ।

ବିବାହ ଦିନ-ବରକନ୍ୟା ବେଦୀରେ ଯାଇ ବସିଲେଣି । ଘର ଭିତରେ କିଏ ଶଙ୍ଖଟା ଗୁଡ଼ିଦେଇ 'ଭୁଲି ଯାଇଛି ଆଉ ବେଦୀ ପାଖରେ ଅସଲ ବେଳକୁ ଖୋଜା ପଡ଼ୁଛି । ମାହାର ସେଇଟା ଦେଖି ପାରି ତାକୁ ନେଇ ବେଦୀପାଖ ଅଗଣାକୁ ଯେମିତି ଡହଳାଇ ଯାଇଛି – ମେନକା କୁଆଡୁ ହାଁ ହାଁ କରି ଛୁଟି ଆସିଲେ । ତା' ପରେ ତା' ମୁହଁ ପାଖରେ ଦି' ହାତକୁ ହଲାଇ ଖାଚି କରି ଉଠିଲେ "ଅଲକ୍ଷଣୀ, ଆପଣା କପାଳକୁ ଖାଇଛୁ . . . ତା' ବୋଲି ମୋ ଝିଅଟାର ଭଲମନ୍ଦ ଆଜିକୁ ବି ଖୋଉ

ଆଖି ? ଜାଣୁ ନାହିଁ - ଶୁଭକାମରେ ଖଣ୍ଡମୁଁହ ଗୁହାଁବା ନଡେଧ . . !”

ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ମାହାରର ସମସ୍ତ ଉତ୍ସାହ ଦପ୍ କର ନଭିଗଲା । ବେଦୀ ପାଖରେ କେତେ ଲୋକ ରୁଣ୍ଡ ହୋଇଛନ୍ତି । କଥାଟା ସମସ୍ତେ ଶୁଣିଲେ । ଏଥର ତାର ଆଉ ଲଜ୍ଜାର ସୀମା ରହିଲା ନାହିଁ । ତା' ପାଦରେ କିଏ ଯେପର ଜାଙ୍ଗମହଣିଆ ପଥର ବାନ୍ଧିଦେଲା । ସେ ନା ଆଗକୁ ବଢ଼ି ପାରିଲା ନା ପଛକୁ ଫେରି ଯାଇ ପାରିଲା ।

ମେନକା ଆହୁର ରାଗି ଯାଇ ଗରଗର ହୋଇ କହିଗଲେ- “ଗୁଲିଯାଉ ନାହୁଁ ପୋଡାମୁହିଁ-ଏଠି ଠିଆ ହୋଇ କଣ ଦଶ-ଜଣଙ୍କୁ ଟେତା ରୂପ ଦେଖେଇ ହେଉଛୁ ?”

ମାହାର ଭାବୁଥିଲା, ମା ବସୁଧା ଦି ଫାଳ ହୋଇ ଫାଟି ଯାଆନ୍ତା କି ସେ ତଳକୁ ଗୁଲି ଯାଆନ୍ତା-ତା କଳା ମୁହଁ ଆଉ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ଦେଖାଇବାକୁ ପଡନ୍ତା ନାହିଁ !

ଶେଷକୁ କପର ଭାବରେ ଯେ ସେ ନିଜ ଦେହଟାକୁ ଟାଣି ନେଇ ଘର ଭିତରକୁ ଗୁଲି ଯାଇ ପାରିଲା - ତା'ର ସମସ୍ତ ଚେତନାର ଅଗୋଚରରେ, ସେ ନିଜେ ବୁଝି ପାରିଲାନାହିଁ !

ଦିନଟା ଯାକ କେବଳ ସେ ତକିଆରେ ମୁହଁ ଗୁଞ୍ଜି କାନ୍ଦିଛି । ଦୋଷ ତାର କଣ ହେଲା ? ସେ ବିଧବା ! ବିବାହ ଦିନର କଥା ତାର ଗୋଟିଏ ଖେଳ ସ୍ମୃତି ଭଳି ମନେ ଅଛି କେବଳ । ସ୍ୱାମୀ କଣ ସେ ଜାଣେ ନାହିଁ । ତାଙ୍କୁ

ହୁଏତ ସେ କେବେହେଲେ ସୁସ୍ଥ ଭାବରେ ଦେଖିନାହିଁ। ତଥାପି ସେ ବିଧବା! ଘରଟା -- ଯାକର ଲୋକ ସେତେବେଳେ ବିବାହ-ଉତ୍ସବରେ ମତ୍ତ; କିନ୍ତୁ ଘର କୋଣରେ ଯେ ଗୋଟିଏ ପିତୃମାତୃ ହୀନା ତରୁଣୀ ଦିନଟା ଯାକ ଉପବାସରେ ବିତାଇ ଆଖିର ଲୁହ ଢାଳୁଛି-ସେ ଖବର ରଖୁଛି କିଏ ?

ଛଅ ମାସ ପରେ-

ସାରଦା ଶ୍ୱଶୁର ଘରୁ ଫେରି ଆସିଛି। ତାର ଦେହଟା ଯାକ ନାନା ଗହଣାରେ ଭର୍ତ୍ତି -- ମୁହଁରେ ସବୁବେଳେ ପାନ-ଖିଲ . . ସୀମନ୍ତରେ ସିନ୍ଦୂର - - - । ମାଳତୀର ତାକୁ ଦେଖି ଭାବେ ଆଜି ଆପଣା ମନେ ମନେ କଣ ଭାବେ!

ସାରଦାର ଶ୍ୱଶୁର ଘର ଖୁବ ଚଳପ୍ରଚଳ ଘର . . । ସେଥିପାଇଁ ସାରଦାର ଗୋଡ଼ ତଳେ ଲାଗୁ ନାହିଁ। ଘର ଭିତରେ ମାଳତୀକୁ ଏକା ସମବୟସୀ ପାଇ ସାରଦା ସବୁ-ବେଳେ କେତେ ପ୍ରକାରେ ବନେଇ ଚୂନେଇ ଶ୍ୱଶୁର ଘରର ଗୋଟିଏ କଥାକୁ ଦଶଥର କରି ଶୁଣାଏ।

ମାଳତୀର ମନଗହନରେ କେଉଁ ଏକ ଅନାସ୍ୱାଦିତ ଆକାଂକ୍ଷା ଜାଗେ, ସେ ନିଜେ ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ! ବାସର-ଘରେ ବରର ପ୍ରଥମ ଆଳାପର ଗଳ୍ପ କହି କହି ସାରଦାର ଯେପରି ଆଶ ମେଣ୍ଟେ ନାହିଁ! ବେଳ ପାଇଲେ ମାଳତୀକୁ ଧରି ସେ କେନାଲ ଭୁଠକୁ କମ୍ୱା ବଗିଚା ଭିତରେ ଯାଇ ନିରୋଳା କୋଣରେ ବସେ। ମାଳତୀର ତାକୁ 'ନାହିଁ' କରି

ପାରେ ନାହିଁ । ତାର ଶ୍ୱଶୁର ଘରର ପ୍ରଥମ ଉଚ୍ଛଳ ଆନନ୍ଦରେ ଭରା ଲଘୁପକ୍ଷ ଦିନ ଗୁଡ଼ିକର କାହାଣୀ ଶୁଣିବାକୁ ବୋଧହୁଏ ତାକୁ ଭଲ ଲାଗେ !

କିନ୍ତୁ କେତୋଟି ଦିନ ପରେ ହଠାତ୍ ସାରଦାକୁ ବଡ଼ ବିମର୍ଷ ହୋଇ ପଡ଼ି ଥିବାର ଦେଖାଗଲା । ଆଗର ହସ ଯେମିତି ତା' ମୁହଁରୁ ଏକାବେଳକେ ଲୁଚି ଯାଇଛି ! କେତେ ପ୍ରଶ୍ନ କରି ମଧ୍ୟ ମାଷ୍ଟର ତା' ପାଖରୁ କୌଣସି ଉତ୍ତର ପାଇଲା ନାହିଁ । ଏଇ କେଇଟା ଦିନ ଭିତରେ ଏମିତି କଣ ସାଧାରଣ ବ୍ୟାପାର ଘଟିଲା ଯାହା ସେ ମନେ ମନେ ବଡ଼ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ।

କିନ୍ତୁ ତା' ପରଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଅସଲ କାରଣଟା ଦିବା-ଲୋକ ଭଳି ତା' ଆଗରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ।

ସାରଦା ଆଜି ମାଷ୍ଟର କେନାଲ ଭିତରୁ ଲୁଗାଖଣ୍ଡ ଧୋଇ ଫେରିଲାକ୍ଷଣି ମେନକା ମାଷ୍ଟରଙ୍କୁ ଆଦର କରି ଡାକି ନେଇ ନିଜ ଖଟ ଉପରେ ବସାଇଲେ । ତା'ପରେ କିଛି-କ୍ଷଣ ନୀରବ ରହି କହିଲେ, "ତୁ ମୋର ଆପଣା ଝିଅଭଳି-ତୋ ପାଖରେ ତ ମୋର ଲୁଚାଇବାର କିଛି ନାହିଁ ମା ! ଜାଣୁଚ, ସାର ମୋର ଲେଖାପଢ଼ା ଆଦୌ ଶିଖିଲା ନାହିଁ -- ତମର ଅଙ୍କଲଙ୍କର ଝିଅ ଭଳି ସଜେଇ ଗଢ଼ି ହେଉପାରେ ନାହିଁ, ସେଥିପାଇଁ ଟଙ୍କା ଯୋଗାଇ ବଡ଼ ସଙ୍ଗି ମାଗି ଏଥର ଓଡ଼ି ଲେଗିଛନ୍ତି - କହୁଛନ୍ତି ଆଜି ତାକୁ ନେବେ ନାହିଁ । ଏବେ

ଭଲଘରେ ବାହା ଦେଇ ମଧ୍ୟ ଯଦି ତା' କପାଳରେ ସୁଖ
ନ ହେଲା ତା' ହେଲେ ମୁଁ ମୁଣ୍ଡ ବାଡେଇ ମରିବି –"
ଏହା କହି ସେ ମାହାରର ହାତ ଦୁଇଟାକୁ ଟାଣି ନେଇ
ଆପଣା କୋଳ ଭିତରେ ଭିଡ଼ି ଧରିଲେ ।

ମାହାର କୁଣ୍ଠିତ ସ୍ୱରରେ ପଚାରିଲା – "ମୋତେ କଣ
କରିବାକୁ କହୁଛ ଖୁଡ଼ୀ ?"

–" ଶୁଣ୍ " – ମେନକା ଫୁସ୍ ଫୁସ୍ କରି ଉତ୍ତର ଦେଲେ ।
–" ତୋର ବୁଦ୍ଧି ଶୁଦ୍ଧି ଅଛି – – ଆଜକାଲିକା ଝିଅ ତୁ
ସାରଟ ହୋଇ ତୁ ଭଲ କରି ଗୁଛେଇ – ଗାଛେଇ ଜୋଇଁଙ୍କୁ
ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି ଲେଖିଦେ – ବୁଝିଲୁ ?"

ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ମାହାର କହିଲା, "ମୁଁ ! ମୁଁ କଣ
ବୋଲି ଲେଖିବି ଖୁଡ଼ୀ ?"

–" ସେଥିରେ ଦୋଷ ନାହିଁରେ, " ମେନକା ଅଳପ ହସି
କହିଲେ । – " ସେଥିରେ ପୁଣି ସେ ତ ତୋର ଭଣେଇ !
ତାପରେ ମୁହଁ ଖଣ୍ଡିକ ଯଥାସମ୍ଭବ ଗମ୍ଭୀର କରି କହିଲେ –
"ନହେଲେ ଝିଅଟାର କପାଳରେ କ ଗଞ୍ଜଣା ଅଛି କେଜାଣି !
ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଖା ନରୁ ମୋ କଥା ରଖ ! "

ମାହାର ମନେ ମନେ ଭାବିଲା, ବିବାହ ମଣ୍ଡପରେ ଦେ
ଯେଉଁ ବୁଧବାର ଉପସ୍ଥିତରେ ଅକଲ୍ୟାଣର ଭୟ ଥିଲା – ଆ
ଅକଲ୍ୟାଣକୁ ଦୂରକରିବା ପାଇଁ ଏକାନ୍ତ ଭାବରେ ତାକୁ
ପ୍ରୟୋଜନ ହେଉଛି !

କିନ୍ତୁ କେମିତି ସେ ଲେଖିବ — କଣ ବୋଲି ବା ଲେଖିବ ? ଅନ୍ୟ ପାଇଁ ସେ କପର ଭାବରେ ପ୍ରେମ ପତ୍ର ରଚନା କରିବ !

ଅଥବା ସେ ! ଆପଣା ମନ ପାଖରେ କଣ ଏଥି ପାଇଁ ସେ ଅପରାଧିନୀ ବୋଲି ପ୍ରତିପନ୍ନ ହେବ ନାହିଁ ?

ଉପାୟ ନାହିଁ !

ଆଜି କାଲି ସପ୍ତାହରେ ଦୁଇ ତିନି ଖଣ୍ଡ ପ୍ରେମ ପତ୍ର ମିହାରଙ୍କୁ ଲେଖିବାକୁ ପଡେ । ଲେଖୁ ଲେଖୁ ଗୋଟାଏ ଅଜଣା ଶିହରଣ ତାର ମନର ଆକାଶ ଭେଦ ବଦ୍ୟୁତ୍ ବେଗରେ ଛୁଟି ଚାଲି ଯାଏ !

ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ, ଗୋଟିଏ ନାରୀ ଜୀବନର ସମସ୍ତ ଭାର ଗ୍ରହଣ କରିବ — — ଦୁଇଟି ପ୍ରାଣର ସୁଖ-ଦୁଃଖ, ହସ କାନ୍ଦ, ଭଲମନ୍ଦ ସବୁ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ଯିବ — — — ଗୋଟିକୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ଆଉ ଗୋଟିକୁ ଅଲଗା କରିବାର କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ — — କେତେ ମଧୁର ସେଇ ସ୍ୱପ୍ନ !

ବିବାହ ପରେ ସ୍ୱାମୀ-ସ୍ତ୍ରୀ ଭିତରେ ଆଉ 'ତୁ' 'ମୁଁ' ରହିବ ନାହିଁ । ପ୍ରତି କାମରେ ପ୍ରତି ଚିନ୍ତାରେ ସେମାନେ ହୋଇ ଯିବେ ଏକ – 'ଆମେ' । ଯେତେ ଦୂରରେ ସେମାନେ ଥାଆନ୍ତୁ ପଛକେ — — କିନ୍ତୁ ଜଣଙ୍କ ପାଖରେ ଆରେକ କେତେ ନିକଟ ! ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଝିଅ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପୁରୁଷର ଘରଣୀ ହେବ — ତାର ସଂସାରର ସମସ୍ତ ଦାୟୀତ୍ୱ ଆପଣା କାନ୍ଧରେ ତୋଳି ନେବ — — ତାର ସନ୍ତାନର ମା' ହେବ — — — ସେଇ

ସନ୍ତାନର ମୁହଁରେ ହସ ଦେଖିଲେ ତା'ର ବୁକୁ ଆନନ୍ଦରେ ଅଧୀର ହୋଇ ଉଠିବ – ତାର କାନ୍ଦରେ ମା'ର ଆଖି ପାଣିରେ ଭରି ଉଠୁଥିବ – – – ରୋଗ ଶଯ୍ୟାରେ ରାତି ଜାଗରଣର କଷ୍ଟକୁ କଷ୍ଟ ବୋଲି ମନେ ହେବ ନାହିଁ ! କେଡେ ମଧୁର ସେଇ ସଂସାର !

ଗଭୀର ରାତ୍ରରେ ନିଦ ନପଡେ଼ବେଳେ ତା' ଆଖିରେ ଆସେ ନାହିଁ – ଅନ୍ଧାର ଆକାଶର ତାରା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଆପଣା ମନେ ମନେ କଣ ଭାବେ – – ଶୂନ୍ୟ ଶଯ୍ୟାରେ କାହାକୁ ଯେପରି ଜଡ଼ାଇ ଧରିବାକୁ ଇଚ୍ଛାହୁଏ – – – ଗୋଟିଏ କଳରବ ମୁଖରିତ ସଂସାରକୁ ଗୁଡ଼ି ପାଡ଼ି ସମ୍ଭାଳି ରଖିବାର ଉଦଗ୍ର ବାସନା ତା' ମନରେ ଜାଗେ !

ସେ ହାର ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ, ତାର ମନ କେଉଁ ପଥରେ ଚାଲିବାକୁ ଚାହୁଁଛି – – ଅନ୍ତର୍ଦ୍ୱନ୍ଦରେ ତାର ବୁକୁ ଭିତରଟା ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ହୋଇ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼ିବ ବୋଲି ମନେ ହୁଏ !

ହଠାତ୍ ଦିନେ ସକାଳେ ସେ ସୁଧାକୁମୁଦ ବାବୁଙ୍କ କୋଠରୀ ଭିତରକୁ ପଶିଯାଇ ତାଙ୍କ ଚେୟାରକୁ ଆଉଜି ଛିଡ଼ା ହୁଏ – – କମ୍ପିତ କଣ୍ଠରେ ତାଙ୍କୁ କହେ – " କକା, ମୋର ସାରା ଜୀବନଟା କଟିବ କଣ ନେଇ ? ମୁଁ ପୁଣି ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ ପଢ଼ିବି – "

ସୁଧାକୁମୁଦ ବାବୁ ପଛକୁ ଫେରି ଜବାବ ଦିଅନ୍ତି, "ଏତ ଅତି ଆନନ୍ଦର କଥା ମା ! କିନ୍ତୁ ମୁଁ ଯେ ମରିବାକୁ ଟିକଏ

ଫୁରୁସତ୍ ପାଉନାହିଁ ! ସକାଳେ ଟିଉସନ, ସଞ୍ଜରେ ଟିଉସନ୍ --"

ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁଙ୍କ କଥା ଶେଷ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଜଣେ ପ୍ରିୟଦର୍ଶନ ଯୁବକ ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ଆସି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରି ତାଙ୍କ ପାଦଧୂଳି ନେଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇଲା ।

ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଯେପରି ଆକାଶର ଚନ୍ଦ ହାତମୁଠା ଭିତରେ ପାଇଲେ । କହିଲେ - "ଆ, କିଶୋର - ଆସ୍ତୁ, ତୁ ତ ଆମ ନରୁକୁ ପଢ଼ାଇ ପାରିବୁ -! ନରୁ, ତୁ କାଲି ଠାରୁ କିଶୋର ପାଖରେ ପଢ଼ିବୁ । ଲାଲୁ ଦେଖି ତୋର ଲାଜ କରିବାର କିଛି ନାହିଁ -- କିଶୋର ମୋର ପୁଅ - ମୋର ପୁଅ ଭଳି, କଲେଜରେ ପଢ଼ୁଛି !" ପୁଣି କିଶୋର ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ପଚାରିଲେ - "ତୋର ଏମ୍. ଏ ପରୀକ୍ଷା ସରିଲା, ଏଥର କଣ ଲ' ପଢ଼ିବୁ ?"

କିଶୋର ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ କେବଳ କହିଲା -"ହଁ ।"

କେଇ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ଭିତରେ ଏ କି କାଣ୍ଡ ହୋଇଗଲା ! ବାବାଙ୍କର ଯଦି ଟିକିଏ ବୁଦ୍ଧି - ଶୁଦ୍ଧି ଥାଆନ୍ତା ! ଏତିକି ହେବ ଜାଣିଥିଲେ ଯାହାର କେବେହେଲେ ନିଜ ଘରେ ପୁଅ ପଢ଼ିବା କଥା କହିବାକୁ ଆସି ନ ଥାନ୍ତା !

ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଉ ଉପାୟ କଣ ? ଆତ୍ମଭୋଳା ରାଧାକୁମୁଦ-ବାବୁ ସମସ୍ୟାଟିକୁ ଏପରି ଭାବରେ ଜଟିଳ କରିଦେଲେ ଯେ ସେ ଗ୍ରନ୍ଥି ଖୋଲିବାର ସାଧ୍ୟ ଯାହାରି ନାହିଁ !

କୌଣସି ଆପତ୍ତି ଜଣାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଅବସର ପାଉନ

ନାହିଁ - - କେବଳ ମୃଦୁ କଣ୍ଠରେ କହିଲା - "ତା'ହେଲେ ମୁଁ ଯାଉଛି କକା ?"

ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ଜବାବ ଦେଲେ, "ଯା - ମା ! ବହି ଖାତା ସବୁ ଗୁଡେଇ ଠିକ୍ କରି ରଖ- କାଲିଠୁ କିଶୋର ତତେ ପଢ଼ାଇବାକୁ ଆସିବ" - - "କଣ କହୁଛୁ କିଶୋର ?"

କିଶୋର ମୁଁହ ତଳକୁ କରି କହିଲା - "ଆଜ୍ଞା, ଆସିବି -"

ମାହାର ଚାଲି ଯାଇଥିଲା । ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ ବଡପାଟିରେ ହସିଉଠି କହିଲେ "କେବଳ ଆସିବି କହିଲେ ହେବ ନାହିଁରେ ! ଯଦି ମୋର ମା' ଟିକୁ ଶିଖେଇ ପଢେଇ ଗଢ଼ି ତୋଳି ପାରିବୁ, ତେବେ ଯାଇ ଜାଣିବି ଯେ ମୋର ଗୁରୁ- ଦକ୍ଷିଣା ପାଇଲି !"

ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁଯାୟୀ ମାହାର ପୁଣି ତା'ର ପଢ଼ା ଆରମ୍ଭ କଲା କିଶୋର ପାଖରେ ।

ପଲ୍ଲୀ ଗାଁର ଝିଅ ମାହାର, କଣ ବା ଲେଖା ପଢ଼ା ଶିଖିଛି ? ପ୍ରଥମ ଜୀବନରେ ବାପ ପାଖରେ କିଛି କିଛି ପଢ଼ିଥିଲା, ତା'ପରେ ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁଙ୍କ ପାଖରେ ଦୁଇ ତିନ ବର୍ଷ ଯାହା କିଛି ପଢ଼ିଛି ।

କିନ୍ତୁ କଲେଜର ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ କିଶୋରର ପଢ଼ାଇବା ରୀତି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଲଗା । ସେ ସାହିତ୍ୟ ପଢ଼ାଇ ବୀଲୁ ଯାଇ କବିତା ବହି ଆରମ୍ଭ କରେ, ପୁଣି ତା'ସାଙ୍ଗକୁ ଅଙ୍କ ବହି

ମାନଙ୍କର କବିତାର ତୁଳନା କରେ । ଓଡ଼ିଆ କହିବା ଛଡ଼ାଉ ପଢ଼ାଇ ଇଂରାଜି, ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦି କବିମାନଙ୍କର କବିତା ନେଇ ସେମାନଙ୍କର ଛନ୍ଦ, ଲାଳିତ୍ୟ, ଭାବପ୍ରକାଶର ଧାରା ସମ୍ପର୍କରେ ତୁଳନାତ୍ମକ ବିଚାର ଆରମ୍ଭ କରେ । ଏହାପର ଭାବରେ କଥା ଓ ଗଳ୍ପ ଛଳରେ ଉଭୟଙ୍କ ପରିଚୟ ଓ ପାଠ ଆଗେଇ ଚାଲେ ।

ଘର ଭିତରେ ମେନକା ନାକ ଟିପିଆଡ଼ି କହନ୍ତି - "ଭେଣ୍ଡି ଆ ଠେକାଠା ପାଖରେ ସାନ୍ତ ହୋଇକର ଏତେ କଣ ପଢ଼ାଶୁଣା ବୁଝିମାଡ଼ କାଠିକର ପାଠ ଲୋ ମା ! ତା' ଅପେକ୍ଷା ବହୁର ଦୁଇଘରର କାମରେ ହାତ ଦେଇଲେ ତ ମୋର କେତେ କାମ ଊଣା ପଡ଼ ଯାଆନ୍ତା । - ସେ ସବୁ କରିବାକୁ ପରା ଆମ ହାକିମଙ୍କର ବାରଣ ! "

ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ ତାଙ୍କୁ ଶାନ୍ତ କରି କହନ୍ତି , "ଏମିତି କାହିଁକି କହୁଛ କୁମିଦୋଉ, ତା ଜୀବନଟାକୁ ପୁଣି ଦେଖିବାକୁ ହେବତ ! ମୋର ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ସେ କେଉଁଠି ଯାଇ ଛିଡ଼ା ହେବ କହିଲ ! ଲେଖା ପଢ଼ା ଶିଖି କିଛି ଗୋଟାଏ ପାଶ କରିଥିଲେ ଅନ୍ତଃତ ପକ୍ଷରେ ବାଳିକା ସ୍କୁଲରେ ପଢ଼ାଇ ଆପଣା ପେଟଟାତ ଚଳାଇ ନେଇ ପାରିବ !

- "ତମର ଯେତେସବୁ ଅଲକ୍ଷଣ କଥା -" କହି ମେନକା ମୁହଁ ହଲାଇ ରାଗରେ ବାରପଠ ଅଗଣାକୁ ଚାଲି ଯାଆନ୍ତି । କଥାଟା ସେଇଠାରେ ଚପା ପଡ଼ିଯାଏ ।

ମାହାରର ପଢ଼ା ସମ୍ପର୍କରେ ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ ଓ ମେନକାଙ୍କ କଥା ଚପା ପଡ଼ିଯାଏ, କିନ୍ତୁ କିଶୋର ପାଖରେ ତାର ପଢ଼ା ଆଗେଇ ଚାଲେ ।

କିଶୋର ଯେ କବିତା ଲେଖେ ସେ କଥା ମାହାରୁ ପାଖରେ ଆଉ ଗୋପନ ରହେ ନାହିଁ । ଆଜକାଲି କିଶୋର ସାହସ ପାଇ ଅନ୍ୟ କବିଙ୍କର କବିତା ଅପେକ୍ଷା ନିଜ କବିତା ଶୁଣାଏ ବେଶୀ । ସେଥିରେ ମାହାର ମଧ୍ୟ ଆପତ୍ତି କରେ ନାହିଁ ବରଂ ଅତି ଆଗ୍ରହରେ ଶୁଣେ । କେବଳ ସେତିକି ନୁହେଁ, - ଦିନେ କିଶୋରର ଛୁଣା କବିତା ଖାତା ଖଣ୍ଡିକ ମାଗି ନେଇ ମାହାରୁ କହେ, " ଏଟା ମୋ ପାଖରେ ଥାଉ - - - ଭଲ ଖାତା-ଟାଏ ଆଣିବେ, ମୁଁ ସବୁ ନିଜ ହାତରେ ପରିଷ୍କାର କରି ଉତାରି ଦେବ । "

ସେ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁଙ୍କ ଘରୁ ବାହାରି ବାଟ ଉପରକୁ ଆସି କିଶୋରର ମନେହେଲା - ମନଟା ତା'ର ଯେପରି ଶରତର ଭସା ମେଘ ଭଳି କେଉଁ ସୁଦୂର ଦେଶକୁ ଉଦାସ ହୋଇ ଉଡ଼ି ଯିବାକୁ ଚାହେଁ !

ମାହାରୁ ମଧ୍ୟ ସେହିଦିନଠାରୁ ଅନୁଭବ କଲା - କିଶୋର ପଢ଼ାଇବାକୁ ଆସିଲେ ବଗିଚାର ହେନାଗଛ ଆହୁରି ଯେପରି ମହୁଆଳ ହୋଇ ଉଠୁଛି ! ଜହ୍ନର ଆଲୁଅରେ କିଏ ଯେପରି ମାୟାର ପରଶ ବୁଲାଇ ଦେଉଛି - ଯେପରି ଏଇ ବିଶ୍ୱ ସଂସାରରେ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଆଉ ସବୁ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇ ଯାଉଛି !

ଇଏ ଧୂଳି - ମାଟିର ପୃଥିବୀ ଯେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ତା' ଆଗରୁ ସେ ହେଁ କେବେହେଲେ ଏମିତି ଭାବରେ ଅନୁଭବ କରି ନ ଥିଲେ !

ସେଦିନ ମେନକା ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁଙ୍କୁ ବାଡ ପଛକୁ ଡାକି ନେଇ ଚମ୍ପା ଗଛ ପରି ଫୁଲ ଉଠ କହିଲେ - " ଦେଖ, ତମ ଗୁଣଆଗର ହତଲକ୍ଷ୍ମୀ ଝିଅ ନିରୁର କାଣ୍ଡ ଦେଖ ! " - ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁଙ୍କ ବିସ୍ମିତ ଦୃଷ୍ଟି ଆଗରେ ମେନକା ଗୋଟିଏ ଚିଠି ଖୋଲି ଧରିଲେ ।

ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ମେନକାଙ୍କ ହାତରୁ ନେଇ ଦେଖିଲେ - କଣ୍ଢୋଇ ଲେଖିଛି !

ନିରୁ !

ତମର ମନକଥା ମୁଁ ସ୍ପଷ୍ଟ ବୁଝି ପାରିଛି । ଆଶାକରେ ତମେ ବି ମୋର ମନର ଏକାନ୍ତ କାମନା କଣ ତା' ଜାଣି ପାରିଥିବ । ସେଇ ସାହସରେ ଏଇ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଲେଖୁଛି । ତମକୁ ମୋର ଜୀବନପଥରେ ସହଧର୍ମିଣୀ କରିପାରିଲେ ମୁଁ ନିଜକୁ ଧନ୍ୟ ମନେ କରିବି, ନିରୁ !

ବର୍ତ୍ତମାନ ସମାଜ ଆମର ଏ ବିଦ୍ରୋହୀ ଭାବକୁ ହୁଏତ ସହ୍ୟ କରି ପାରିବ ନାହିଁ, ହୁଏତ ଆମର ବିବାହରେ ମତ ଦେବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଏଠାରୁ ପ୍ରଥମେ ଚାଲି ଯିବା ଛଡ଼ା ଆମ ପାଇଁ ଆଉ ଅନ୍ୟ ପଥ ନାହିଁ । କାଲି ରାତି ନଅଟାବେଳେ ମୁଁ ତମ ବାଡି ପଛପଟ ବଗିଚା ଭିତରେ ଅପେକ୍ଷା

କରିବ । ଆଶାକରେ ମୋର ପ୍ରତୀକ୍ଷା ସାର୍ଥକ ହେବ

ତୁମର - ଏକାନ୍ତ
କିଶୋର

କେତେବେଳ ଯାଏ ଚିଠିଟା ଆଡ଼କୁ ଶୂନ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିଲେ ।

ମେନକା ବଡ଼ ବଡ଼ ଆଖି କରି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ, " କଣ, ଏତେବେଳେ ପାଟିରୁ କଥା ବାହାରୁ ନାହିଁ ଯେ ? "

ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ କହିଲେ, - " ଦେଖୁଛ ତ ! କିଶୋର ଏଭଳି କାମ କଲା ! ତାକୁ କିସ ମୁଁ ଆପଣା ପୁଅ ଭଳି ଦେଖୁଥିଲି ! "

ଓଠ ବଙ୍କେଇ ମେନକା ଜବାବ ଦେଲେ, - " ସେତେବେଳେ ପରା ମୁଁ କହୁଥିଲି, ଏମିତି ଝକଲା ଟୋକା ପାଖରେ ରାଣ୍ଡ ଟୋକିଟାକୁ ଛାଡ଼ ନାହିଁ, ତାକୁ ତଡ଼ାଅ ନାହିଁ ! ସେତେବେଳେ ତ ମୋ କଥାରେ କାନ ଦେଲ ନାହିଁ । ଏତେବେଳେ ଦେଖ ତମ ପାଠର ଗୁଣ - ଭାକ ଭୁମ ଗୁଣ - ବନ୍ତ ଝିଅକୁ ! - ଛି - ଛି, କି ଲାଜ କଥା ! ପର ବୋହୂ ମୁଣ୍ଡରେ ଲଦି ଆମ ନାକକଟା ଭଳି ପଡ଼ିବ ନା କଣ ? "

ରାଧାକୁମୁଦ-ବାବୁ ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କହିଲେ - " ନା - ନା ବର୍ତ୍ତମାନ ଥାଉ, ପାଟି ତୁଣ୍ଡ କିଛି କର ନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ଦୁହେଁ ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ଯିବେ - ସେତେବେଳେ ମୁଁ ଯାଇ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଠିଆ ହେବି । ମୁଁ କେବଳ ଏତିକି

ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ - ମୋର ଶିକ୍ଷା ଏତେ ସହଜରେ କଣ ବ୍ୟର୍ଥ ହେଲା । ”

ମେନକା ଉତ୍କଣ୍ଠିତ ହୋଇ କହିଲେ - “ ହଁ, ହଁ - ସେଇଆ ଭଲ ହେବ । ଏକା ବେଳେକେ ହାତେ ହାତେ ଧରା ପଡ଼ିବେ । ତା'ପରେ ସାହିରୁ ପାଞ୍ଚ ଲୋକ ଡାକି ଗୋଟାଏ ନ୍ୟାୟ ତମାସା କରି ଦେଲେ ଆମ ଦୋଷ ଯାଏ ! ” - ମନେ ମନେ ସେ ଏଇ ଉପଭୋଗ୍ୟ ଦୃଶ୍ୟଟିକୁ କଳ୍ପନା କରି ଉଲ୍ଲସିତ ହୋଇ ଉଠିଲେ ।

ସୁଧାକୁମୁଦ ବାବୁ କହିଲେ - “ ଆମେ ଯେ ଏଇ ଚିଠି କଥା ଜାଣିପାରିଛେ - ଏ କଥା ସେମାନେ ଯେପରି ଆଦୌ ଟେର ନ ପାଆନ୍ତି ! ଆଚ୍ଛା , ତମେ ଏ ଚିଠି ପାଇଲ କେମିତି ? ”

ମେନକା ଅତି କଷ୍ଟରେ ହସ ଲୁଚାଇ କହିଲେ - “ ଏ ଆମ କୁମର କାଣ୍ଡ ! ନଟ୍ଟୁର ଖାତା ଭିତରୁ ବାହାର କରି ଆଣିଛି । ସେ ପରା ଆଗରୁ ତାଙ୍କର ଏଇ ଢଙ୍କାଢଙ୍କି ବ୍ୟାପାରର ଟେର ପାଇଥିଲା ! ”

ସୁଧାକୁମୁଦ ବାବୁ ଟିକିଏ ଗମ୍ଭୀର ହୋଇ କହିଲେ “ ହୁଁ ! ” - ତା' - ପରେ ଘରୁ ବାହାରି ପଦାକୁ ଯିବାକୁ ବସିଲେ ।

ମେନକା ତାଙ୍କ ମୁହଁର ଭାବ ଓ ଚାହାଣୀରେ ଏକ ତୀବ୍ର ଆକାଂକ୍ଷା ନେଇ ପଛରୁ ଡାକି କହିଲେ - “ ଏଇ ଶୁଣିଯାଅନ - ଖାଲି ସବୁବେଳେ ତ ତରତର ! - - ”

ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲେ । ପୁଣି ପଚାରିଲେ – " ଆଉ କଣ କହିବାର ଅଛି ? "

ମେନକା ସ୍ୱାମୀ ପାଖକୁ ଘୁଞ୍ଚି ଆସି ଧୀର ଗଳାରେ କହିଲେ – " ଦେଖ, ଏଇ କଥାଟା ଯଦି ଆମ କୁଳ ଭାଗ୍ୟରେ ହୁଅନ୍ତା – କେଡେ ଭଲ ହୁଅନ୍ତା ! ପିଲାଟି ବି ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର – ପାଠଶାଠ ପଢ଼ିଛି । କିନ୍ତୁ, ତା ବୋଲି ସେଇ ହୀନକପାଳିଟା ସାଙ୍ଗରେ ଏଇ ଢଳାଢ଼ଳି – ଝିଅକୁ ବାହାଘର ! – – – "

ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ ଅବାକ୍ ହୋଇ ମେନକାଙ୍କ ମୁହଁ ଆଡ଼କୁ ଅନାଇ ରହିଲେ । ତାଙ୍କ ମୁହଁରୁ ଆଉ କଥା ବାହାରିଲା ନାହିଁ ।

ଗଭୀର ରାତ୍ରି !

ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ କାଳପ୍ରହରୀ ଭଳି ଅନ୍ଧାରରେ ଏକୁଟିଆ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । କେତେବେଳ କଟିଗଲା – – – ସମୟ ଯେପରି ସରୁ ନ ଥାଏ । ଏତିକିବେଳେ ସ୍କୁଲ ପେଟାଙ୍ଗ ଜେଲଖାନା ଘଣ୍ଟାରେ ଗୋଟାଏ ବାଜିଲା ।

ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ ସଜାଗ ହୋଇ ଉଠିଲେ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ଦୂରରେ ଗୋଟାଏ ମନୁଷ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖାଗଲା । ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁଙ୍କର ଦ୍ରୁତନିଶ୍ୱାସ ହେଲା – ଏ କିଶୋର ଛଡ଼ା ଆଉ କେହି ନୁହେ ।

ମନୁଷ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତିଟି ଧୀରେ ଧୀରେ ବଗିଚା ଭିତରକୁ ଆସି ଗୋଟାଏ ଝଙ୍କା ଆମ୍ବଗଛ ମୂଳେ ଛିଡ଼ା ହେଲା । ଠିକ୍

ସେତିକି ବେଳକୁ ଘର ବାଡି ପଟ ଦୁଆର ଖୋଲି ଗୋଟିଏ ନାରୀ ମୂର୍ତ୍ତି ସେଇ ମନୁଷ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି ଆଡକୁ ଅଗ୍ରସର ହେଲା । ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁଙ୍କର ଆଉ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ରହିଲା ନାହିଁ - ବଗିଚା ଭିତରର ସେଇ ଅନ୍ଧକାରର ବୁକୁଭେଦି ତାଙ୍କ କଣ୍ଠ ସ୍ୱର ଧ୍ୱନିତ ହେଲା - 'କିଶୋର -'

ଏହା ଅପେକ୍ଷା ଶତ ବଜ୍ରପାତ ବୋଧହୁଏ କିଶୋରକୁ ଅଧିକ କାମ୍ୟଥିଲା । ସେଇ ଡାକରେ ଦୁଇଜଣ ଯାକ ପ୍ରସ୍ତର ମୂର୍ତ୍ତି ଭଳି ଚମକି ଛିଡା ହେଲେ । ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଗେଇ ଯାଇ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ଯାଇ ଛିଡା ହେଲେ । ମାଳତୀର ଦେହଲତା ଥର ଥର ହୋଇ କମ୍ପି ଉଠୁଥିଲା । ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ତାକୁ ଛାତି ଭିତରକୁ ଟାଣି - ନେଇ କହିଲେ - "ମୁଁ ସବୁ ଜାଣେ ମା ! ପ୍ରଥମେ ମୁଁ ଭାବିଥିଲି ଯେ ତମେ ଦୁହେଁ ଭୀଷଣ ଅନ୍ୟାୟ କରୁଛ ! ଏ ବ୍ୟଭିଚାର - ମହାପାପ ! କିନ୍ତୁ ତୋର ଖାଲି ମୁହଁର କେବଳ ପଦକ କଥାରେ ମୋର ମତ ଏକାବେଳକେ ଓଲଟି ଗଲା । ଆଜି ତୋର ଦୁଃଖର ପ୍ରତିଟି କଣ୍ଟା ଆସି ମୋର ଛାତିରେ ବାଜୁଛି । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ତୋର ବ୍ୟଥା ମୋତେ ଏପରି ଭାବରେ କେବେହେଲେ ସ୍ପର୍ଶ କରି ନଥିଲା । ମୁଁ ତୋ ଉପରେ ବଡ ଅବିଚାର କରିଛି ମା - ତୁ ମତେ କ୍ଷମା କରିବୁ - -" । ତା'ପରେ କିଶୋର ପିଠିରେ ହାତମାରି କହିଲେ - "ନା - ନା, କିଶୋର, ତୁମେ ଭୟ କର ନାହିଁ - ଭୁଲ ତ ହୁଏ

ନାହିଁ । ମୁଁ ସ୍ୱୀକାର କରୁଛି, ତମ ବହିଙ୍କୁ ଧରି ପାଞ୍ଚ ଲୋକଙ୍କ ଆଗରେ ଛୋଟ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ରାତିରେ ମୁଁ ଏଠାରେ ଜଗି ରହିଥିଲି । କିନ୍ତୁ ମୋର ମନ ବଦଳି ଯାଇଛି - - - ତମେ ଶୀଘ୍ର ଗାଁ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯାଅ । କଟକ କି କଲିକତା ଯୁଆଡେ ଇଚ୍ଛା ତୁମେ ଚାଲିଯାଇ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇଯାଅ । ଭଗବାନ ତମ ବହିଙ୍କୁ ଦୀର୍ଘାୟୁ ଓ ସୁଖୀ କରନ୍ତୁ ! ”

ଏହି ଶିକ୍ଷାଟୁକୁକୁ ସେ କଣ ଉତ୍ତର ଦେବ କିଶୋର ଭାବି ପାରୁ ନ ଥିଲା । କଣ କହି ଆସିଲା ବେଳକୁ ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ ସେ ବହିଙ୍କୁ ଆଗକୁ ଠେଲି ଦେଇ କହିଲେ - “ ଆଉ କିଛି ଶୁଣିବ ନାହିଁ କିଶୋର, - ତମର ଖୁଡ଼ୀ ଯଦି ହଠାତ ଏପାଖକୁ ଚାଲି ଆସିବ - ତାହେଲେ ସବୁ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ତୁମର ବିଫଳ ହୋଇଯିବ । ତମେ ଶୀଘ୍ର ଏଠାରୁ ପଳାଅ - ”

ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁଙ୍କ ପାଦ ଧୂଳି ମୁଣ୍ଡରେ ମାରି କିଶୋର ମାହାରିର ହାତ ଧରି ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ଆଗେଇ ଗଲା ।

ତାଙ୍କର ଗତିପଥକୁ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଚାହିଁ ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ ନିରନ୍ଧ୍ର ଅନ୍ଧକାର ଭିତରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରହିଲେ । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ନକ୍ଷତ୍ର ଖଚିତ ଅସୀମ ନୀଳାକାଶ । ଏହି ଅବସ୍ଥାରେ ଏପରି ଭାବରେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁଙ୍କର କେବଳ ମନେ ହେଉଥିଲା - ଜୀବନଟା ଯାକ କେବଳ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ଘାଣ୍ଟି ତାଙ୍କର ଦିନ କଟିଛି, ବାହାରର ବୃହତ୍ତର ବିଶ୍ୱ ଆଜିକୁ କେବେହେଲେ ସେ ଆଖି ଖୋଲି ଦେଖିବାର ଅବସର ପାଇ

ନାହାନ୍ତି । ଆଜି ଏଇ ସୂଚୀଭେଦ୍ୟ ଅନ୍ଧକାର ବୁକୁରେ ସେ ଯେପରି ଆଲୋକର ରଶ୍ମି ଦେଖି ପାରିଲେ । ବୋଧହୁଏ ତାଙ୍କ ଜୀବନରେ ଏଇ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ ସେ ଏକ ମହାନ୍ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାଧନ କରପାରିଛନ୍ତି ।

ଏଇ ଯେ ଦୁଇଟି ତରୁଣତରୁଣୀ ହାତ ଧରାଧରି ହୋଇ ଏକ ଦୁର୍ଗମ ପଥ ଉପରେ ଜୀବନର ଜୟଯାତ୍ରା ଉଠାଇଲେ - - ତାଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତରେ ରହିଛି, ନୂଆ କରି ଘର ବାନ୍ଧିବାର ସ୍ୱପ୍ନ - ରହିଛି ବିରାଟ ସମ୍ଭାବନା, ରହିଛି ସୃଷ୍ଟିର ଉନ୍ମାଦନା ! ଜୀବନର ଏଇ ଚରମ ଓ ପରମ ମୁହୂର୍ତ୍ତଟିକୁ ସେ ଯେ ସଫଳ ହେବାକୁ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ବା ଦେବାରେ ଅସ୍ତ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି, ଏଥିପାଇଁ ରାଧାକୁମୁଦ ବାବୁ ସର୍ବପ୍ରଥମ ଆପଣାକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଲେ ।

ଅତୀତର ରକ୍ତଟୀକା

ଜେଲ୍ ଫାଟକରୁ ବାହାରି ସବ୍ୟସାଚୀର ଆଖିରେ ପ୍ରଥମ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା – ସହରର ନୂତନ ରୂପ । ନୂତନ ସହର –– ଏକାବେଳେକେ ନୂତନତର !

ସବ୍ୟସାଚୀର ଆଖିରେ ବିସ୍ମୟ – ଚକିତ ଦୃଷ୍ଟି । –

ପୁରାପୁରି ତିନୋଟି ବର୍ଷ ଜେଲଖାନାର ମେଘନାଦ ପାଚେରି ଭିତରେ ରହି ଏଇ ସହର ସାଙ୍ଗରେ ସବ୍ୟସାଚୀର ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଛି । ସହରର ରାଜପଥ ଉପରେ ଏତେ ଭିଡ଼, ଏତେ କୋଳାହଳ, ଏତେ ବଡ଼ବଡ଼ ଲମ୍ବା ଲମ୍ବା ମାଟିଆ ରଙ୍ଗର ଗାଡ଼ି, ଏତେ ଦେଶୀ ବିଦେଶୀ ଲୋକଙ୍କ ସମାବେଶ – ତିନିବର୍ଷ ଆଗରୁ ହାଜାରିବାଗର ସ୍ୱରୂପ ତ ଏପରି ନଥିଲା ! ନା, କାହିଁତାର ତ ମନେ ପଡ଼ୁ ନାହିଁ; ତିନିବର୍ଷ ଆଗରୁ ଏଇ ଶାନ୍ତ ସ୍ୱପ୍ନାଳୁ ସହରଟିର ରୂପ ଏପରି ବିଭତ୍ସ ଆକାର ଧାରଣ କରିଥିଲା ?

ଜେଲଖାନାର ଅବରୁଦ୍ଧ କୋଠରିଟିରେ ବସି ସେ ଦେଖିଛି ସହରର ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଆକାଶର ଗୋଟିଏ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ, – ଆଉ ଗୋଟାଏ ଗଛ ! ସେଠା ଯେ କି ଗଛ ସବ୍ୟସାଚୀ

କୌଣସି ଧାରଣା କରି ପାରେ ନାହିଁ । କେତେବେଳେ ଭାବେ ଆମ୍ବ, ପୁଣି କେତେବେଳେ ଭାବେ ଶିମୁଳି । କିନ୍ତୁ ଏଇ ତିନିବର୍ଷ ଭିତରେ ଗଛଟିରେ କେବେହେଲେ ସେ ଫଳ ଫଳିବାର କି ସେଥିରୁ ତୁଳା ଉଡ଼ିବାର ଦେଖିନାହିଁ ! ଉଦ୍ଭିଦ-ଜଗତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସବ୍ୟସାଚୀର ଏଇ ଜ୍ଞାନ ଦେଖି ତା'ର ଜେଲ ସଙ୍ଗୀମାନେ ଖୁବ୍ ହସନ୍ତି ।

– " ଆଜ୍ଞା, ସେଇଟା ତବ ପଲାଶ ଗଛ । " ପନ୍ଦର ବର୍ଷର ମିଆଦି ଆସାମୀ ଜେଠା ସର୍ଦ୍ଦାର ତାର କଳା ଦାନ୍ତ ଗୁଡ଼ିକ ବାହାର କରି ହସେ ।

ଜେଠା ସର୍ଦ୍ଦାର ମିଆଦି ଦାଗୀ, ଡକାଏତ – ତାଙ୍କର ସାଙ୍ଗ ସାଥୀ କି ବୁଝେ, ତଥାପି କେବେକେବେ ସେ ଆସି ତାଙ୍କ ପାଖରେ କେତେ ଦୁଃଖର କାହାଣୀ ଗପେ ।

– " ପ୍ବାର ଭିତରେ ସବୁ ଭୁଲିଗଲେ ବାବୁ ? ଏ କେଇଟା ଦିନ ହେଲା ତ ଜେଲ ଭିତରେ ପାଦ ଦେଇଛନ୍ତି ! ଆମେ ଏତେ ବର୍ଷ ହେଲା ପୁଣି ଜେଲ ଭିତରେ ରହି କିଛି ତ ଭୁଲି ନାହୁଁ – ସବୁ ଠିକେ ଠିକେ ମନେ ଅଛି । ଆପଣ କହନ୍ତୁ, ହାଜାରିବାଗରୁ ରାଞ୍ଚି ଯାକେ ବର୍ତ୍ତମାନର ଅବସ୍ଥା କେଉଁ ରାସ୍ତାରେ କଣ ଅଛି ସବୁ ମୁଁ ଗୋଟି ଗୋଟି କରି କହି ଦେଇ ପାରିବ । "

ସେ ପଲାଶ ଗଛ କଥା ବୁଲିକି ଯାଉ । ସେଥିରେ ସବ୍ୟସାଚୀର କିଛି ଲାଭ କ୍ଷତି ନାହିଁ । ଆମ୍ବ ନହେଲେ ଶିମୁଳି

ଉତ୍କଳ ସଂ...
ନଂ........
ତା........

ଶିମୂଳି ନ ହେଲେ ପଳାଶ । ସେଥିରେ ବନ୍ଦୀ ସବ୍ୟସାଚୀର କଣ ଯାଏ ନା ଆସେ ? ବାହାରର ସେ ଏଇ ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଅବାରିତ ପୃଥିବୀ - ସେ ପୃଥିବୀର ଅଧିବାସୀ ତ ସେମାନେ ନୁହନ୍ତି ! ତା'ହେଲେ କାହିଁକି ଆମ୍ବ, ଶିମୂଳି କି ପଳାଶ ଗଛ ନେଇ ଏତେ ଭିଡ଼ା - ଓଟରା ?

ତଥାପି ସବ୍ୟସାଚୀ ଦିନପରେ ଦିନ ଚାହିଁ ରହେ, କେତେବେ ପୁଣି ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଶେଷରେ ଶୁଖିଲା ଗଛଟିର ମୁଣ୍ଡରେ ଝିଙ୍କା ଝିଙ୍କା ନବ - ପଲ୍ଲବର ସଞ୍ଚାର ହେବ-ତାର ପ୍ରତୀକ୍ଷାରେ । ଆକାଶର ନିତ୍ୟନୂତନ ରଙ୍ଗରେ ରଞ୍ଜିତ ହୋଇ ଜୀବନର କେତେ ରଙ୍ଗ ବନ୍ଦୀର ରୁକ୍ଷ ପ୍ରାଣରେ ମଧ୍ୟ ପୃଥିବୀର ମୋହ ସଞ୍ଚାର କରେ । ଦିନ ଶେଷରେ 'କେତେ କ୍ଲାନ୍ତ ସ୍ୱପ୍ନ ଅନ୍ତ-ବାହିତ ହୋଇଯାଏ । ବନ୍ଦୀର କେତେ ପରମାୟୁ କ୍ଷୟ ହୁଏ ଆବଦ୍ଧ ସେଲ୍‌ର କଳା କୋଠରୀ ଭିତରେ । ଓଃ, ଆଉ କେତେଦିନ ? ସବ୍ୟସାଚୀ କେବେ ପୁଣି ଫେରିପାଇବ ତାର ଅତୀତ ଦିନର ମୁକ୍ତ ଜୀବନକୁ !

ମୁକ୍ତିର ଦିନ ପାଖେଇ ଆସିଲା ସବ୍ୟସାଚୀର ଜୀବନରେ । କିନ୍ତୁ, ସେଇ ଆକାଂକ୍ଷିତ ଦିନ ଗୋଟିକ ଯେତେ ନିକଟ ହୋଇ ଆସିଲା ତାର ସେତିକି ଦୁଶ୍ଚିନ୍ତା ବଢ଼ିଲା - ବାହାରର ଜୀବନ ସାଙ୍ଗରେ କପରି ଭାବରେ ସମତା ରକ୍ଷା କରିବ ସେ ? ଜେଲ ଭିତରେ ଥାଇ ଖବର କାଗଜରୁ ସେ ଜାଣିଛି - ପୃଥିବୀର କି ଅଦ୍ଭୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟି ଯାଇଛି । ପରିବର୍ତ୍ତନ

ଘଟିଛି ଏଇ ହାଜାରିବାଗ ସହରରେ । ଯୁଦ୍ଧର କାଳ ବୈଶାଖୀ ଝଡ଼ରେ ଆମର ଛପର ଉଡ଼ି ଯାଇଛି - ଲୋକେ ବାସହୀନ । କଳାବଜାର ଫାମ୍ପ ଉଠିଛି ଅର୍ଥଲୋଭୀଙ୍କର ଆକଣ୍ଠ ଅସାଧୁତାରେ । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ତାଡ଼ରେ କେତେ ଲୋକ ମରୁଛନ୍ତି ଏଇ ଦେଶର ବାଟ ଘାଟରେ ପୋକ ମାଛି ଭଳି । ବସ୍ତ୍ରାଭାବରେ ଜନନୀର ଲଜ୍ଜା ନିବାରଣ କରି ନପାରି ଅସମର୍ଥ ସନ୍ତାନ ଧିକ୍କାରର ଗ୍ଲାନିରେ ଆତ୍ମହତ୍ୟା କରୁଛି । କେଉଁଠି ଜାପାନୀ ବୋମା ପଡ଼ୁଛି । ଯୁଦ୍ଧର ଦ୍ୱାହି ଦେଇ ମଣିଷ ଚରମ ଦୁର୍ଗତିର ପଥରେ ଓହ୍ଲାଇ ଯାଇଛି ।

କିନ୍ତୁ ସହରର ରୂପ ଦେଖି ସବ୍ୟସାଚୀ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ରାଜପଥରେ କୌଣସି ଦୁର୍ଗତିର ଚିହ୍ନ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ମଟର ଚାଲୁଛି କ୍ଷିପ୍ର ଗତିରେ ସହରର ପଥଧୂଳି ଉଡ଼ାଇ । ସୁବେଶା ନରନାରୀର ଭିଡ଼ ଜମି ଉଠିଛି ସିନେମା ଘରର ଫାଟକ ପାଖରେ । ଚା’ ଦୋକାନରେ ଅସମ୍ଭବ ଭିଡ଼ । ଆନନ୍ଦ-ଉଚ୍ଛ୍ୱାସରେ, କୋଳାହଳ କଳରବରେ ମୁଖରିତ ସହରର ରାଜପଥ । ତିନିବର୍ଷ ତଳର ଜୀବନକୁ ଏହା ଭିତରେ କେଉଁଠି ସେପରି ସେ ଖୋଜି ପାଏ ନାହିଁ ।

ଅଥଚ ଜେଲରୁ ବାହାରିବାର କେତେମାସ ଆଗରୁ ସେ ଶୁଣିଛି, ସାଧାରଣ ସ୍କୁଲପିଲା ମଧ୍ୟ ପୋଲିସର ଲାଠି ଆଗରେ ସଗର୍ବରେ ଛାତି ଫୁଲାଇ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛନ୍ତି । ତାଙ୍କର ଉଷ୍ଣ ରକ୍ତଧାରାରେ ଅଭିଶପ୍ତା ବନ୍ଦିନୀ ଦେଶର ପାପମଳିନ ମୃତ୍ତିକା

ଅଭିସିକ୍ତା ହୋଇଛି । ସବ୍ୟସାଚୀ ଆଜ ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଆଉ କାହାକୁ ହେଲେତ ଦେଖିପାରୁ ନାହିଁ, କାହିଁକି ? କାହିଁକି ସେମାନେ ଆସି ଏଇ ମଠର ଗୁଡ଼ିକର ଫାଟକଗୁଡ଼ିକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦେଉ ନାହାନ୍ତି ? ଆପଣା ଘରେ ଯେତେବେଳେ ନିଆଁ ଲାଗିଛି ସେତେବେଳେ କି ଉଦ୍ଭଟ ଉତ୍ସବରେ ମାତି-ଛନ୍ତି ଏଇ ନରନାରୀର ମେଳା ?

ସବ୍ୟସାଚୀ ଏ ଦୃଶ୍ୟରୁ ଦୃଷ୍ଟି ତାର ଫେରାଇ ଆଣି ଅବସ୍ଥାଟା ଭୁଲିଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକରେ ।

ହଠାତ୍ ତାର ମନେ ପଡ଼େ ପୂରବୀ କଥା । ଦେଶର ଏକ ଚରମ ଅଶାନ୍ତିର ଦିନରେ ଯେଉଁ ତରୁଣୀଟି ତାର ଲଲାଟରେ ରକ୍ତତିଳକ ଆଙ୍କି ଦେଇ ବୈପ୍ଳବିକ ଜୀବନପଥରେ ତାକୁ ଆଗେଇ ଦେଇଥିଲା - ତିନିବର୍ଷ ପରେ ଜେଲ୍‌ରୁ ବାହାରି ସେଇ ପ୍ରେରଣାମୟୀ ତରୁଣୀଟିକୁ ଦେଖିବାପାଇଁ ସେ ଅସ୍ଥିର ହୋଇ ପଡ଼ିଲା ! ଦୁନିଆ ଓଲଟି ଗଲେ ମଧ୍ୟ ପୂରବୀର କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ନଥିବ ନିଶ୍ଚୟ - ଏତିକି ଅନ୍ତତଃ ତାର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ । ପୂରବୀର କ'ଣ ବା ବିଶେଷ ପରିଚୟ ? ପ୍ରବାସୀ ବଙ୍ଗାଳି ପରିବାରର ଅତି ସାଧାରଣ ଝିଅ ପୂରବୀ । ସବ୍ୟସାଚୀର ଜୀବନ ସହିତ ତାର କେଉଁଠି ହେଲେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରହିବାର କଥା ନୁହେ - ନା ଶିକ୍ଷାରେ, ନା ଦୀକ୍ଷାରେ । କେବଳ ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥା ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦିହିଁଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ବୈଷମ୍ୟର ପ୍ରାଚୀର ନାହିଁ - ଏତିକି ମାତ୍ର ।

ପାଠଶାଠ ପଡ଼ି ମଧ୍ୟ ସବ୍ୟସାଚୀ ଚକ୍ରଚରିତ ଜୀବନପଥରେ ଚାଲି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଗାଁ ଘରେ ଅନାହାରକ୍ଲିଷ୍ଟ ପରିବାର-ବର୍ଗଙ୍କର ଅନ୍ନବସ୍ତ୍ରର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇ ପାରୁ ନାହିଁ - ତଥାପି ବନ୍ଦିନୀ ଦେଶମାତୃକାର ବ୍ୟଥାରେ ମନ ତାର ବିକ୍ଷୁବ୍ଧ ହୋଇ ଉଠେ । ଦିନଟା ଭିତରେ କେବଳ ଅଣାକର ପକୋଡ଼ି ଆଉ କପେ ଚା' ଖାଇ ସେ ଦେଖେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତର ସ୍ୱପ୍ନ ! ଛିଣ୍ଡା ସତରଞ୍ଜିଟା ଉପରେ ବିନିଦ୍ର ରଜନୀ ଅତିବାହିତ କରି ସେ ଦେଖେ ନବ ପ୍ରଭାତର ଏକ ଆଗାମୀ ସମ୍ଭାବନାର ରୂପ !

କେବଳ ଟିଉସନ୍ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ସହରର ଓଳିଏ ମାତ୍ର ଦରପେଟା ଆହାର ଖାଇ ଦିନ କଟେ ତା'ର । ତା' ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଟିଉସନକୁ ବେଶି ଦିନ ସେ ଧରି ରଖିପାରେ ନାହିଁ । ପୁଲିସର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରକେ ଗୃହସ୍ୱାମୀର ଅଭିଭାବକଗଣ ଭୀତତ୍ରସ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ନାଃ, ଆଉ ଦରକାର ନାହିଁ - ପିଲାଙ୍କ ପାଠପଢ଼ା ସେତିକି ହୋଇଥାଉ ! ନ ହେଲେ ଶେଷକୁ ଏ ମାଷ୍ଟର ଦାଉରେ ଜେଲ୍ ଯାଟକ ଯୋଗ ବି କପାଳରେ ଘଟିବ ।

ଏତିକି ବେଳେ ସବ୍ୟସାଚୀର ଜୀବନ ପଥରେ ସୁରଭି ଆସିଲା ଅତି ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ । ନିଃସହାୟ ବିଧବାର ଅଭିଶପ୍ତା କନ୍ୟା ସୁରଭି, କେବଳ ଗୋଟିଏ ରାତ୍ରର କ୍ଷଣିକ ପରିଚୟରେ ତା'ର ଜୀବନ ଇତିହାସରେ ଚିର ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ହୋଇ ଅଙ୍କିତ ରହିଛି ।

ଦେଶବ୍ୟାପୀ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଶେଷ ସଂଗ୍ରାମ ଚାଲିଛି । ଏକି ଭୟଙ୍କର ବୈପ୍ଳବିକ କାମରେ ସବ୍ୟସାଚୀ ସେତେବେଳେ ଉନ୍ମତ୍ତ । ଅମାବାସ୍ୟାର ଘନଅନ୍ଧକାର ରାତିରେ ରାମଗଡର ଦାମୋଦର ପୋଲକୁ ଡିନାମାଇଟ୍ ଦେଇ ଉଡାଇ ଦିଆଯିବ । ସୈନ୍ୟ ଚଳାଚଳର ଏକ ପ୍ରଧାନ ପଥକୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ଦେବାକୁ ହେବ ।

ପରିକଳ୍ପନା ସବୁ ସ୍ଥିର । ଡିନାମାଇଟ୍ ଆଗରୁ ଯୋଗାଡ ହୋଇ ଯାଇଛି । କେବଳ ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ଘର ଦରକାର ଯେଉଁଠୁ ଫିଉଜ ତାର ମାଧ୍ୟମରେ ବେଟାରୀ ସ୍ପର୍ଶ କରି କାମ ହାସଲ କରାଯିବ । ଦଳ ଭିତରୁ ଜଣେ ପୁରବା ଘର ସନ୍ଧାନ କରି ଖବର ଦେଲା । ପୋଲ ପାଖରୁ ତାଙ୍କ ଘର ପ୍ରାୟ ଗୋଟିଏ ଫର୍ଲଂ ଦୂରରେ । ଗୃହସ୍ୱାମିନୀ ଟଙ୍କା ଲୋଭରେ ରାଜି ହୋଇଗଲେ । କେବଳ ଗୋଟିଏ ସର୍ତ୍ତ, କାମ ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ସେ ସ୍ଥାନ ଦେବେ - କିନ୍ତୁ କାମ ଶେଷ ହୋଇଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନେ ତାଙ୍କ ଘର ଛାଡି ଚାଲି ଯିବାକୁ ପଡିବ ।

ସବ୍ୟସାଚୀ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ସର୍ତ୍ତରେ ରାଜି ହୋଇଗଲା । ତଥାପି ବିକ୍ଷୋଭ ତା'ର ଅପରିସୀମ - ଟଙ୍କା ଲୋଭରେ ମଣିଷ ଏତେ ତଳକୁ କିପରି ଖସି ଯାଇ ପାରେ !

ନୂଆଁଣିଆ ଗୋଟିଏ ସାନ ଖପର ଘର ।

ରାମଗଡ ଗାଁର ଉପକଣ୍ଠରେ କିପରି ଭାବରେ ଯେ ଆପଣା

ଅଫିସ୍ ବଜାୟ ରଖିଛୁ ସେଇ ଘରଟି - ସେ କଥା ଭାବ ସବ୍ୟସାଚୀ ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା ।

ଦୁଇଟି ମାତ୍ର କୋଠରୀ ଆଉ ଗୋଟିଏ ସାନ ଆଙ୍ଗୁଳା । ଆଙ୍ଗୁଳରେ ରନ୍ଧାବଢ଼ା ହୁଏ, ଗୋଟିଏ କୋଠରୀରେ ଜିନିଷ ପତ୍ର ଆଉ ଆର କୋଠରୀଟିରେ ତିନୋଟି ଶିଶୁ ସନ୍ତାନ ଆଉ ସ୍ୱାମୀକୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ଦରିଦ୍ର ବିଧବାର ସଂସାର । ଘର ଭିତରକୁ ପଶି ସବ୍ୟସାଚୀର ସର୍ବାଙ୍ଗ ଶିହରି ଉଠିଲା । ଆଖି ଆଗରେ ତାର ଆପଣା ସଂସାରର ଚିତ୍ର ପରିସ୍ଫୁଟ ହୋଇ ଉଠିଲା । କି ଉପାୟରେ ଯେ ତାଙ୍କର ସଂସାର ଚଳୁଛି - ସେ କଥା ଭାବିଲେ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଆକାଶ ଭାଙ୍ଗି ପଡ଼େ । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାର୍ଥପରତାରେ ଅନ୍ଧ ହେଲେ ଯେ ଦେଶଟା ଯାକ ଏଇ ଘନାନ୍ଧକାରରେ ଚିରଦିନ ବୁଡ଼ି ରହିଥିବ !

କିପରି ଭାବରେ ଯୁବାଙ୍କର ବା ସଂସାର ଚଳେ ? ସେ କଥା ଭାବି ସବ୍ୟସାଚୀ ତାର ବିରାଟ ପରିକଳ୍ପନାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଯେଉଁଠି ଦେଶର କୋଟି କୋଟି ନରନାରୀ ଏଇପରି ନିରନ୍ଧ୍ର ଅନ୍ଧକାରରେ ନିରନ୍ତର ମୃତ୍ୟୁ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି, ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ପରିବାରର ଦୁଃଖ କିମ୍ବା ସୁଖ ଅତି ନଗଣ୍ୟ ବ୍ୟାପାର । ତଥାପି ସବ୍ୟସାଚୀ ତାର କ୍ଷଣିକ ଅବସ୍ଥିତିରେ ମଧ୍ୟ ଏଇ ପରିବାର ଭିତରୁ ଆପଣାକୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରି ରଖି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ମା, - ସେଇ ପୁରୁଣା ଯୁଗର ପରଦାନଶୀନା । ଦାରିଦ୍ର୍ୟର

ଅନ୍ଧାରରେ ମଧ ନଜର ଏଇ ଆଭିଜାତ୍ୟଟିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ପଡ଼ି ନାହାନ୍ତି । ମା ଅନ୍ତସ୍ଥଳରେ ରହିଲେ ! ସତର ଅଠର ବର୍ଷର ଝିଅ, ଦେହରେ ଆଭିଜାତ୍ୟର ଲାଞ୍ଛନା – ଆଗେଇ ଆସି କହିଲା, " ଆପଣ କଣ କଥା ମୁଁହରେ ନ ଦେଇ କିନ୍ତୁ ଆମ ଘରୁ ଯାଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । ଗରୀବ ଘରେ ଯାହା ହେଉ ଡାଲିଭାତ ଦିଓଟି ଖାଇ ଯିବେ ।"

" କିନ୍ତୁ ମୋ ପାଖରେ ସେ କପର୍ଦ୍ଦକ ନାହିଁ, ଆଉ ଦି'ଓଳି ଖାଇବାର ସଙ୍ଗତି ମଧ୍ୟ ମୋର ନାହିଁ ।"

ଏଇ କଠୋର ସତ୍ୟକୁ ସବ୍ୟସାଚୀ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ଗୋପନ ରଖି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ସବ୍ୟସାଚୀର କଥା ଶୁଣି ଝିଅଟିର ମୁହଁ ଖଣ୍ଡିକ ମଉଳି ପଡ଼ିଲା – " କିନ୍ତୁ ଆପଣ ନିଶ୍ଚୟ ଜାଣନ୍ତେ କି କଷ୍ଟରେ ଆମର ଦିନ ଚଳେ ; ତା'ହେଲେ ଏପରି ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ ଆପଣ ଏ ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରନ୍ତେ ନାହିଁ । ଗରୀବର ମାନ, ସମ୍ଭ୍ରମ, ଧର୍ମ ଆଉ ଜୀବନକୁ ସୁଦ୍ଧା ସେ ବିକ୍ରି କରିବାକୁ ହୁଏ ପେଟର ଦାଉରେ, ଏଇ କଥାଟା ସାଧୁବେଶ କଥା ଭାବିଲା ବେଳକୁ ବୋଧହୁଏ ଭାବି ପାରନ୍ତିନାହିଁ ନା କଣ ? "

ଝିଅଟିର କଥା ଶୁଣି ସବ୍ୟସାଚୀ ଚମକି ଉଠିଲା । ଏପରି ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ଜୀବନଟା ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଦେଖାଇ ଦେବା ଏହା ପୂର୍ବରୁ ସେ ଆଉ କେଉଁଠି ଶୁଣି ନାହିଁ ।

ସବ୍ୟସାଚୀ ପଚାରିଲା " ତମର ନାମ କଣ ?

ଝିଅଟି ହସି ଉତ୍ତର ଦେଲା – " ପୂରବୀ । "

– " ପୂରବୀ ? ପରାଧୀନ ଦେଶରେ ଏତେ ଲାଳିତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ନାମରେ ତୁମକୁ ଶୋଭାପାଏ ନାହିଁ । ଆଜି ଠାରୁ ତୁମର ନାମ ହେଉ ଭୈରବୀ । "

– " ଏଇ ଛନ୍ଦମାନ ସଂସାରରେ କାହାରି ନାଁରେ ଯଦି ଟିକିଏ ଲାଳିତ୍ୟ ରହିଯାଏ, ସେଥିରେ ଆପଣଙ୍କ ଅସନ୍ତୋଷ ଦେଶ ପକ୍ଷରେ କୌଣସି ଦରକାରରେ ଆସିବ କି ? "

– " ନାଁ, ଆସିବ ନାହିଁ ସତ – କିନ୍ତୁ ମୁଁ କହିବି ତମେ ଭୈରବୀ । "

– " ହଉ, ଆପଣଙ୍କ କଥା ରହୁ । କିନ୍ତୁ ଆପଣ ଏ ବିପଦସଙ୍କୁଳ ବାଟରେ ଚାଲିଛନ୍ତି କାହିଁକି ? ଆପଣ ଯେ କି ଭୟଙ୍କର ନିଶାରେ ମାତିଛନ୍ତି, ନିଜେ କଣ ତା' ବୁଝୁଛନ୍ତି ? ଜାଣନ୍ତି ଏହା'ର ପରିଣାମ କଣ ? କେତେ ନିରୀହ ଲୋକଙ୍କର ଯେ ଏଥିରେ ସର୍ବନାଶ ହୋଇଯାଇ ପାରେ ! ସେମାନେ ତ ସବୁ ଆମର ଦେଶରଲୋକ । "

ପୂରବୀର ଏଇ କଥା ଶୁଣି ସବ୍ୟସାଚୀର ଆଖି ଦୁଇଟି ଅଗ୍ନିର ଲେଲିହାନ ଶିଖା ପରି ଜ୍ୱଳି ଜ୍ୱଳି ଜଳି ଉଠିଲା ! ରକ୍ତରେ ତାର ଧ୍ୱଂସର ନିଶା ଜାଗିଛି । ଧ୍ୱଂସ ଆଉ ସଂହାର ! ସେଇ ସଂହାରଲୀଳାରେ ଯଦି ରକ୍ତପାତ ହୁଏ, ସେଇ ଉଷ୍ମ ରକ୍ତରେ ସ୍ନାନ କରି ଅଭିଶପ୍ତା ବନ୍ଦିନୀ ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ କରିବ !

କିନ୍ତୁ ପୂରବୀର ଘର ଯେଉଁଠି ଥିଲା – ଠିକ୍ ସେଇ ସ୍ଥାନରେ ଠିଆ ହୋଇଛି ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ବଙ୍ଗଳାଧରଣର କୋଠା, ସ୍ତରେ ସ୍ତରେ ତାର ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟର ସମ୍ଭାର ।

ବହୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ସାଇ ପଡିଶାରୁ ଖବର ମିଳିଲା । ଯୁଦ୍ଧର ଧକ୍କାରେ ଜୀବନର କେତେ ଓଲଟ ପାଲଟ ହୋଇ ଯାଇଛି ! ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇ ବିଧବା ମା ସେତେବେଳେ ଶୁଖି ଶୁଖି ମରିଛନ୍ତି – ଅସହାୟ ସାନସାନ ଭାଇ ଭଉଣୀ ମୁହଁରେ ମୁଠାଏ ଆହାର ଦେବା ପାଇଁ ପୂରବୀ ସେତେ-ବେଳେ ଜୀବନର କାଳିମାମୟ ପଥରେ ଓହ୍ଲାଇ ଯାଇଛି ।

ଓ୍ବାକ୍ଆଇ (W. A. C. I.) ର ସାଧାରଣ ସେବିକା ପଦରୁ ଉଠିଉଠି ବର୍ତ୍ତମାନ ସେ ଲେଫ୍ଟନାଣ୍ଟ ପ୍ରସାଦଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ । ଏଇ ସୁରୁଚିପୂର୍ଣ୍ଣ ବଙ୍ଗଳାଟିର ଆଜି ସେ ଅଧିକାରିଣୀ । ଭାଇ ଭଉଣୀଙ୍କ ମୁହଁରେ ଆଜି ସେ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ପରିମାଣରେ ଆହାର ଦେଇ ପାରୁଛି । ଆଜି ଆଉ ତାକୁ ସେ ଦିନର ଭୈରବୀ ବୋଲି ଚିହ୍ନିବାର ବାଟ ନାହିଁ । ଆଜି ସେ ବାସ୍ତବିକ ପୂରବୀ !

କିନ୍ତୁ ସବ୍ୟସାଚୀ କଣ ଆଜି ତାର ଆତିଥ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବ ନାହିଁ ? ତାର ସ୍ତିମିତ ସ୍ନାୟୁତନ୍ତ୍ରୀରେ ପୁଣି ଉତ୍ତେଜନାର ଚାଞ୍ଚଲ୍ୟ ଜାଗି ଉଠିଲା । ନା, ପୂରବୀ ସାଙ୍ଗରେ ତାର ଜୀବନର କୌଣସି ସଂଯୋଗ ଆଉ ନାହିଁ । ସେଇ ଗତାନୁଗତିକ ଅଶାନ୍ତିର ପଥରେହିଁ ଅଶାନ୍ତ ଜୀବନ ତାର ଦିନେ ଚିରଶାନ୍ତିର ସନ୍ଧାନ ପାଇବ – ସେଦିନ ଦେଶର କେଉଁଠି

ହେଲେ ଆଉ ଏଭଳି ବନ୍ଧୁପର ସ୍ପୃହା ରହିବ ନାହିଁ ।

ସେଇ ଅନ୍ଧକାର ବାଟ ଉପରେ ସବ୍ୟସାଚୀ ଅଗ୍ନିଶ୍ୱାସୀ ହୋଇ ଆଗେଇ ଗଲା । ରାତିଟା କେଉଁଠି ହେଲେ କଟାଇ ସକାଳ ବାଟରେ ସେ ତା' ଗାଁକୁ ଫେରିଯିବ । ଯୁଦ୍ଧର ଏଇ କଳା ଝଡରେ ଗାଁଟର ତା'ର ଜୀର୍ଣ୍ଣଗୃହ ଖଣ୍ଡିକ ବି କଣ ଉଡିଯାଇଛି ?

ଭୁଲ୍ ନମ୍ବର -

ମେଘ ଛାଡ଼ି ଯାଇଛି । ମେଘମୁକ୍ତ ନିର୍ମଳ ଆକାଶରେ ଜହ୍ନ ପୁଣି ହସି ଉଠିଛି । ବଗିଚା ଭିତରେ ରଜନୀଗନ୍ଧା, ଶେଫାଳିର ଗନ୍ଧରେ ଯେପରି ଜୁଆର ମାଡ଼ୁଛି । ଦୂର ଆକାଶର ତାରା ଗୁଡ଼ିକ ଏଇ ଜହ୍ନ ଆଲୁଅରେ ଯେପରି ନିସ୍ତେଜ ହୋଇ ପଡ଼ିଛନ୍ତି - ତାଙ୍କର ତନ୍ଦ୍ରାଜଡ଼ିତ ଆଖିରେ ବସ୍ତୁପୂର ଏକ ଅପୂର୍ବ ଇଙ୍ଗିତ !

ପ୍ରଭା ଝରକା ଉପରେ କହୁଣି ଭରା ଦେଇ ବଗିଚା ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ଅତି କ୍ଳାନ୍ତ ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିଲା । ପ୍ରକୃତିର ଏଇ ନିଷ୍କଳ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଜାହିଁକି ତା' ଆଖି ଆଗରେ ଆସି ପଡ଼ୁଛି ! ବଗିଚାରେ ଏ ସ୍ୱପ୍ନମୟ ମାଦକତା କାହିଁକି ? କାହାପାଇଁ ?

ଆଜି କୁମାରପୂର୍ଣ୍ଣିମା । ସିନେମାରେ ଗୋଟିଏ ଶୋ'ରେ ପରପର ଦୁଇଟି ଛବି ଅଛି । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଭାର ବଡ ଭଉଣୀ ଲୀଳା ସାନପିଲାଟିକୁ ତା'କମା ଛାଡ଼ି ସ୍ୱାମୀ ରବୀନ୍ଦ୍ର ସାଙ୍ଗରେ ସିନେମା ଦେଖିବାକୁ ବାହାରିଲା- ସେତେବେଳେ ପ୍ରଭା କୋଉଠାଏ ଦୁର୍ବଳ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଘରେ

ରହିବାକୁ ହିଁ ଭଲଥିଲା । କଣ କରିବ ସେ – ହଁ ଭରିବା ଛଡ଼ା ତାର ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନଥିଲା । ଟେଲିଫୋନରେ ରିଙ୍ଗ କରିବାକୁ ଆସି ଏ ଯାକେ ଟେ ନଂ ନେଷ ଭଣ ନାହିଁ । ଭଉଣୀଭଣେଇ ପାଖରେ ରହିଛି । କାମ ପାଇଲେ ଯାଇ ମିନା ଗାଁରୁ ବୋଉକୁ ଆଣି କେଉଁଠି ଅଲଗା ବସା ଭଳି ରହିବ । ତାର ଠିକ୍ ଏମିତି ଅବସ୍ଥା ବେଳେ ଏଇ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ସ୍ୱପ୍ନ-ମୟ ରାତି ଆସିଛି – ଯାହା ସେ ଦିନ ଦିନ ଧରି କାମନା କରିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଉପାୟ ନାହିଁ ! ସେଥିପାଇଁ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଯେତେବେଳେ ଲୀଳା – "ତୁ ଥା ପ୍ରଭା, ବୁଢ଼ାକୁ ଦେଖିବୁ-ମୁଁ ଯାଉଛି" କହି ସ୍ୱାମୀ ସାଙ୍ଗରେ ଯାଇ କାର୍‌ରେ ବସିଲା, ସେ କିଛି କହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ଦାନ୍ତରେ ଓଠ ଚାପି କେବଳ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇ ସମ୍ମତି ଜଣାଇଥିଲା ।

ଆଜି ରାତିର ଏଇ ସ୍ୱପ୍ନମୟ ସଙ୍କେତ, ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର ଏଇ ଉନ୍ମାଦନା ହସ, ଶେଫାଳି – ରଜନୀଗନ୍ଧାର ଏଇ ମନ୍ଦମତାଣିଆ ଗନ୍ଧ – ଯାର ତ କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ ପ୍ରଭା ପାଖରେ ! ତଥାପି ମନଟା କାହିଁକି ତା'ର ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଉଠେ ! ଏତେବେଳେ କେହି ହେଲେ ଜଣେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ବନ୍ଧୁ ତା ପାଖରେ ଥାନ୍ତା କି – ତା'ହେଲେ ସେ ପ୍ରକୃତିର ଏଇ ଉତ୍ସବରେ ଆପଣାକୁ ବୁଡ଼ାଇ ଦେଇ ପାରିଥାନ୍ତା ! କିଛି ନ ହେଲେ ବେଳକୁ ଲୀଳା ତାକୁ ଛାଡ଼ି ଯାଇ ନଥାନ୍ତା କି – ତା'ହେଲେ ସେ ଆପଣାକୁ ଏତେ ଏକାକୀ ମନେ କରନ୍ତା ନାହିଁ ।

ଜୀବନରେ ତାର ଊଣେଇଶଟି କୁମାର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ବିତିଛି - କିନ୍ତୁ କାହିଁ, ଆଜି ଭଳି ମନ ତା'ର କେବେ ତ ଏପରି ଉନ୍ମୁଖ ହୋଇ ଉଠି ନାହିଁ !

ଝରକା ପାଖରୁ ଫେରି ପ୍ରଭା ଖଟ ପାଖକୁ ଆସିଲା । ମଣ୍ଟୁ ନିଦରେ ଶୋଇଛି । କେଡେ ସୁନ୍ଦର ମଣ୍ଟୁ ଦ୍'ବର୍ଷର ଗୁଲୁଗୁଲିଆ ପିଲାଟିଏ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଭା ନିକଟରେ ଆଜି ମଣ୍ଟୁର ଆକର୍ଷଣ କିଛି ନୁହେଁ ଯେପରି । ଟେବୁଲ ଉପରେ ଆସ୍‌ଟ୍ରେରେ ଇରାଦ୍‌ର ଅଧଜଳା ସିଗାରେଟଟା ରହିଛି - ସେ ତରତରରେ ତାକୁ ସେମିତି ରଖି ଦେଇ ଚାଲି ଯାଇଛି । ପ୍ରଭା ତା' ଜୀବନରେ କେବେ ସିଗାରେଟ ଖାଇ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ଅଧଜଳା ସିଗାରେଟଟା ଉଠାଇ ତାକୁ ଟାଣି ଟାଣି ଦେଖି କଲା । ସେ ଆଜି ବଡ଼ ନିଃସହାୟ ଭାବରେ ଗୋଟାଏ ଅବଲମ୍ବନ ଚାହେଁ - ଏକାକୀତ୍ୱ ତା' ପକ୍ଷରେ ଅସହ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଅବଲମ୍ବନ କାହିଁ ? ଯାଃ, ସିଗାରେଟଟା ବି ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ଏଇ ସୁପ୍ତ ମଣ୍ଟୁ - ଏବେ ତାକୁ ନିରାଶ କରିଛି । ସମସ୍ତ ଯେପରି ପ୍ରଭା ଉପରେ ଗୁରୁଭାର ହୋଇ ମାଡ଼ି ପଡ଼ୁଥିଲା ।

କାନ୍ଥ ପାଖରେ ସାନ ଟେବୁଲ ଉପରେ ରେଡ଼ିଓଟା ରହିଛି । ପ୍ରଭା ତା ପାଖକୁ ଆଗେଇ ଯାଇ ପୁଣି ଫେରି ଆସିଲା । ଦୁଃ, ଏଥିରେ କଣ ଅଛି ? ମୋଟେ ସବୁ ଅଦ୍ଭୁତ-କର୍ମୀଙ୍କ କଣ୍ଠରବ - ଇଉସ୍‌ଲେସ୍ ! ପୁଣି ସେ ଝରକା ପାଖକୁ ଫେରି ଆସିଲା । ଏଥର ହଠାତ ତା'ର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା

ଟେଲିଫୋନଟା ଉପରେ ଆଜ - ତା'ର ମନ - ଆକାଶରେ ଘନ ଅନ୍ଧକାର ଭେଦ କରି ଗୋଟାଏ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ସେପରି ଚମକି ଗଲା । ଆଖି ଦୁଇଟିରେ ତା'ର ଜଳି ଉଠିଲା ଏକ ଗଭୀର କୁତୁହଳ ଦୃଷ୍ଟି ! ସେ ରିସିଭର ଉଠାଇ ଡାଏଲ ଉପରେ ହାତଦେଲା । ହଠାତ୍ ତାର ମନକୁ ଆସିଲା, ପ୍ରଥମ ଗୃହେଷ୍ଟି ନମ୍ବର ସେ ଡାଏଲରେ ବୁଲାଇଲା ।

" ହେଲୋ " - ଜବାବ ଶୁଣାଗଲା ।

କିନ୍ତୁ ଏଥେ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକର କଣ୍ଠ ସ୍ୱର !

"ଉପେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ କଣ ଘରେ ଅଛନ୍ତି ?" - ପ୍ରଭା ଅତି ନମ୍ର ଭାବରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା ।

" ରଂ ନମ୍ବର "- ଉତ୍ତର ଶୁଣାଗଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ସ୍ୱରରେ କୋମଳତାର କୌଣସି ଆଭାସ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଭା ଯନ୍ତ୍ରଚାଳିତବତ୍ ପୁଣି ଅପର ଗୃହେଷ୍ଟି ନମ୍ବର ବୁଲାଇଲା ।

" ହେଲୋ " - ଏଥର କିନ୍ତୁ କେଉଁ ପୁରୁଷର କଣ୍ଠସ୍ୱର ଶୁଣାଗଲା ।

" ଉପେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ଅଛନ୍ତି ? " ପ୍ରଭା ଚକିତ କଣ୍ଠରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା ।

" ନାଁ - - - ମୋର ବିଶ୍ୱାସ, ଆପଣ ବୋଧହୁଏ ଭୁଲ ନମ୍ବରକୁ ଡାକିଛନ୍ତି - ଏଠାରେ ତ କେଉଁ ଉପେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ନାହାନ୍ତି - - - "

ପ୍ରଭା ହତାଶ ଭାବରେ ହସିଲା । କିନ୍ତୁ ନିରୁତ୍ସାହ ନ ହୋଇ ପୁଣି ସେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ନମ୍ବର ବୁଲାଇଲା ।

" ଉପେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ସେଠାରେ ଅଛନ୍ତି ? " - ପୁଣି ସେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକଙ୍କୁ ।

ନମ୍ର ସ୍ୱରରେ ଉତ୍ତର ଆସିଲା - " ଅଇ ଏମ୍ ସରି ଡିଆର୍ - - -ରଂ ନାମ୍ବାର " - - -

ପ୍ରଭା ଏଥର ଚେୟାର ଉପରେ ବସି ପଡ଼ିଲା - ଆପଣା ମନେମନେ ଖୁବ୍ ହସିଲା । - - -

' ହାୟରେ ପ୍ରଭା - ତୋର ଉପେନ୍ଦ୍ର ଗଲା କୁଆଡେ ? ' ସେ ଆପଣା ମନେମନେ ଗୁଣୁଗୁଣୁ ହେଲା । - - - ଦୁଷ୍ଟ ଉପେନ୍ଦ୍ର ! ଆଚ୍ଛା, ମୁଁ ପୁଣି ଥରେ ଚେଷ୍ଟା କରିବ ! '

ପୁଣି ପୁଣି ସେ ଗୋଟିଏ ଥର ଚେଷ୍ଟା କଲା । କିନ୍ତୁ ସବୁଥର ନିରାଶ ହେଲା । ତାର କଳ୍ପଲୋକର ଉପେନ୍ଦ୍ର କେଉଁଠି ହେଲେ ମିଳିଲା ନାହିଁ । ସବୁବେଳେ ସେଇ ଏକ ଉତ୍ତର ନିରାଶାର ବାଣୀ ନେଇ ଆସିଲା - "ରଂ ନାମ୍ବାର ! "

ପ୍ରଭା ଚେୟାରରୁ ଉଠି ଛିଡା ହେଲା ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ଟାଣି । ସେ ଖଟ ପାଖକୁ ଆସି ଶୁପ୍ତ ମଣ୍ଟୁକୁ କେତେବେଳେ ଯାଏ ଚାହିଁ ରହିଲା । ମଣ୍ଟୁକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ଯେପରି ତା'ର ନିଦର ନିଶା ପ୍ରଭାକୁ ଧରିଲା । ସେ ଆଖି ମଳି ମଳି ରବିନ୍ଦ୍ରର ଅଫିସ କୋଠରୀକୁ ଗଲା । ଟେବୁଲ ଉପରୁ 'ଲାଇଫ୍' ପତ୍ରିକାଟା ଆଣି କେତେବେଳେ ଯାଏ ଦେଖିଲା ।

ଜହ୍ନ ଆଲୁଅ ଝରକା ଭିତର ଦେଇ ଆସି କୋଠରୀ ଭିତରେ ପଡୁଛି । ସେ ପତ୍ରିକାରୁ ଆଖି ଉଠାଇ ଝରକା ବାହାରକୁ ଚାହିଁଲା । ପୁଣି ସେଇ ବଗିଚା, ସେଇ ଜହ୍ନଆଲୁଅ, ସେଇ ଶେଫାଳି ରଜନୀଗନ୍ଧାର ଗନ୍ଧ – ସେଇ ସ୍ୱପ୍ନମୟ ଇଙ୍ଗିତ ! ପ୍ରଭା ଦେହ ଝାଡ଼ି ଅଫିସ ଘରୁ ଉଠି ପୁଣି ସେଇ ଟେଲିଫୋନ ପାଖକୁ ଆସିଲା । ପୁଣି ଥରେ ଆରମ୍ଭ କଲା ତା'ର ଗୋଲକଧନ୍ଦା ଖେଳ – ଉପେନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସେ ଯେମିତି ହେଲେ ଖୋଜି ବାହାର କରିବ ।

– "ଆପଣ କଣ ୭୮୯୧ କହୁଛନ୍ତି ?" – ଏଥର ସେ ଅନ୍ୟ ଉପାୟରେ ପ୍ରଶ୍ନ କଲା ।

– "ନାଁ ଆପଣ ବୋଧହୁଏ ଭୁଲନମ୍ବରକୁ ଡାକୁଛନ୍ତି !"

– "ଆଜ୍ଞା, ଉପେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ସେଇଠି ରହନ୍ତି ତ ?" ପ୍ରଭା ପୁଣି ପ୍ରଶ୍ନ କଲା ।

"ନାଁ – – –"

ନିରାଶ ନ ହୋଇ ସେ ପୁଣି ଥରେ ଅନ୍ୟ ନମ୍ବରରେ ହାତ ଦେଲା ।

ଏଥର ଅନ୍ୟ ଜଣେ ପୁରୁଷ କଣ୍ଠରୁ ଶୁଣାଗଲା – "ହୁଇର୍ ଡୁ ଇଉ ୱାଣ୍ଟ୍ ପ୍ଲିଜ୍ ?"

"ମୁଁ ଉପେନ୍ଦ୍ର ବାବୁଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କଥା ହେବାକୁ ଚାହୁଁଛି ।" – ପ୍ରଭା ବଡ଼ ଉତ୍ସାହରେ ଜବାବ ଦେଲା ।

"ଉପେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ ? ଆଜ୍ଞା, ଆପଣ ବସ୍ତାରେ

କହିବେକି, ତାଙ୍କର ଉପାଧି କଣ ? - - - ଆମର ତ ଏଠାରେ କେତେ ବୋର୍ଡାର୍ସ ଅଛନ୍ତି - - -"

"ଓଃ - - - ତାଙ୍କ ଉପାଧି ତ ମୁଁ ଜାଣେ ନାହିଁ- - ମୁଁ - - - ମୁଁ ତ ଏକଥା ଆଗରୁ ଭାବି ନଥିଲି - - - ଆଚ୍ଛା, କିଛି ମନେ କରିବେ ନାହିଁ, ମୁଁ ପୁଣି କେତେବେଳେ ରିଂ କରିବି ।"

ପ୍ରଭା ରିସିଭର ରଖି ଦେଇ ବଡ ପାଟିରେ ହସି ଉଠିଲା । ତା'ର ଏ ନୂଆ ଖେଳରେ ବେଶ୍ ତ ଉନ୍ମାଦନା ରହିଛି ! ଉପେନ୍ଦ୍ରର ଉପାଧି ଏମିତି କ'ଣ ହୋଇ ପାରେ ? ଉପେନ୍ଦ୍ର - ଉପେନ୍ଦ୍ର - - - ମାନସିଂହ ହେଲେ କପରି ହୁଅନ୍ତା - - ଉପେନ୍ଦ୍ର ମାନସିଂହ - - - ଖୁବ୍ ଚମତ୍କାର ଶୁଭୁଛି ତ ! ଏଥର ଯଦି କେହି ତାଙ୍କୁ ଉପେନ୍ଦ୍ରର ଉପାଧି ପଚାରିବ ତା' ହେଲେ ସେ ଅନାୟାସରେ ଜବାବ ଦେବ - - - 'ମାନସିଂହ' ।

ସେ ସୁଯୋଗ ବି ଆସିଲା । ଏଥର ପ୍ରଭାର କଲ୍‌ର ଉତ୍ତର ଦେଲେ ବୋଧହୁଏ କୌଣସି ଲଜିଂ ହାଉସ୍‌ର ମେନେଜର । ସେଠାରେ କେତେ ଲୋକ ରହୁଛନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ ! ସେ ତ ଅନ୍ତତଃ ସମସ୍ତଙ୍କ ନାମ ଜାଣିଥିବେ - - - ଯଦି ଶେଷକୁ ସେଇ ତାର ଖୋଜ ଦେଇ ପାରନ୍ତି ! ପ୍ରଭା ଉଲ୍ଲସିତ ହୋଇଉଠିଲା ।

କିନ୍ତୁ ନିଷ୍ଫଳ ପ୍ରୟାସ ତା'ର । ନା, ତାର ଉତ୍କଣ୍ଠା ଭାଙ୍ଗିବାକୁ କେହି ଉପେନ୍ଦ୍ର ମାନସିଂହ ଆଗଭର ହୋଇ ଆସିଲେ ନାହିଁ । ପ୍ରଭା ପୁଣି ଥରେ ଡାଏଲ୍ ବୁଲାଇଲା । ଆଜି ତ କିଛି କାମ

ନାହିଁ - - - ଅବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ ନିର୍ଜନତା ମଧ୍ୟରେ ଏଇ ଅଜ୍ଞାତ ଅଭିସାର କେବଳ ତାକୁ ଆନନ୍ଦ ଦେଉଛି । ଯା'ହେଉ, ସ୍ୱା' ଭାବରେ ସେ ମନେ ମନେ ତାର କଳ୍ପନାର ରଥୀ ଉପେନ୍ଦ୍ରର ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଚିତ୍ର ଆଙ୍କି ପାରିଛି, - - - ତା'ର ରୂପ - ରେଖ, ବେଶଭୂଷା, ଭାବଭଙ୍ଗୀ, ବୟସ - - ସବୁ ! ଉପେନ୍ଦ୍ର ତା' ପାଖରେ ଏଣିକି ଆଉ ନୂଆ ନୁହେ !

" ହେଲୋ - " - - ଏଥର ବି ଜଣେ ପୁରୁଷର କୋମଳ କଣ୍ଠ ଶୁଣାଗଲା ।

" ଆପଣ ଉପେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ କହୁଛନ୍ତି ! ନା - - - ପୁଣି ମୋର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ଭୁଲ ନମ୍ବର ପାଇଛି ? "

"ହଁ, ମୁଁ ଉପେନ୍ଦ୍ର ବାବୁ " - - - ଉତ୍ତର ଆସିଲା ବଡ଼ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ । ପ୍ରଜ୍ଞାର ହୃତ୍ସ୍ପନ୍ଦନର ଗତି ଯେପରି ହଠାତ ଦୁଇଗୁଣ ବଢ଼ିଗଲା । ସେ ଚେୟାର ଉପରେ ନିଶ୍ଚଳ ହୋଇ ବସି ରହିଲା । - - - ହେ ଭଗବାନ ! ଏଥର ସେ କଣ କହିବ, କଣ କରିବ - - - ସେତ ଭାବି ନଥିଲା ସତରେ ସେ ତାର କଳ୍ପନାର ଉପେନ୍ଦ୍ରକୁ ପାଇବ ବୋଲି !

"ଆଜ୍ଞା, ତମେ କଣ କହୁ ଦେଉନ ନାହିଁ ? - - - ମୁଁ ତ କହିଲି, ମୁଁ ଉପେନ୍ଦ୍ର - - - କାଣ୍ଡ କହୁ ଜବାବ ନାହିଁ । ହଉ, ମୁଁ ପଚାରିପାରେ - - - ତମେ କିଏ ? "

" ମୁଁ ପ୍ରଜ୍ଞା - - - ପ୍ରଜ୍ଞା ଅଟକେଇ ଅଟକେଇ କହିଲା ।

"ପ୍ରଭା --- ପ୍ରଭା--- କଏ ? କାହିଁ ମୁଁ ତ ଚହ୍ନି ପାରୁ ନାହିଁ ---"

"ହଁ ---ପ୍ରଭା ---"

"ଓ - ଅ, --- ହଁ --- ପ୍ରଭା ---, ମନଟା ଟିକଏ ଉଦାସ ଅଛି ପରା --- ନା ? ଆଚ୍ଛା, ତମେ କଣ ଭାବୁଛ ?"

"କଛି ନାହିଁ ---"

"ଓ, ବୁଝିଲି, --- ଗୋଟାଏ ଲକ୍ଷହୀନ ଖିଆଲ ---"

"ନାଁ - ନାଁ --- ନିର୍ଜନତା . . ."

"ଓ - ଅ - ଅ ! ତମେ ତା'ହେଲେ ଏକା ଅଛ ? --- ମୋର ବି ତ ସେଇ ଅବସ୍ଥା !"

"ଏଁ --- ଆପଣ ବି ---"

"ହଁ, ଦେଖୁଛ ତ, ଏଇ ରାତିରେ ଗୋଟିଏ ସାନ ପିଲାକୁ ଜଗି ଭୁଙ୍ଗାଟାରେ ଘରେ ବସିଛି !"

"ଆପଣ ବି ପିଲାଟିଏ ଜଗି ଘରେ ବସିଛନ୍ତି ?"-ପ୍ରଭା ଚିତ୍କାର କରି ଉଠିଲା , -" "କିନ୍ତୁ ମୁଁ ବି ଗୋଟିଏ ପିଲାକୁ -"

"ସତ ପ୍ରଭା ? --- ଆଚ୍ଛା, ତା'ହେଲେ ଏଇ ପୃଥିବୀରେ, ଯେଉଁଠି ସବୁବେଳେ ଜନସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ୁଛି --- ଏଇ ଦୁଇଟି ପିଲାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଆଉରି କେତେ ପିଲା ଅଛନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ -'- ନୁହେଁ ଆଚ୍ଛା, କହିଲ ... ତମେ କାହା ପିଲାକୁ ଜଗି ବସିଛ ?"

"ମୋର ବଡ ଭଉଣୀର ... ଆଉ ଆପଣ ?"

"ମୁଁ ... ମୋର ଭଉଣୋଇଙ୍କର !"

"ହଁ ... ଅ ... , ଆପଣ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଥଟ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି !"

"ନା-ନା, ଅତି ସତ କଥା ... କିନ୍ତୁ, ତମେ କହିଲ ... ମୋ ନାଁ ଉପେନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ତମେ କିମିତି ଜାଣିଲ ?"

"ମୁଁ ଜାଣି ନଥିଲି ... ଏମିତି ଖାଲି ଭାବିଥିଲି, ଏଇ ନାଁରେ ଡାକିଲେ ହୁଏତ ମୁଁ କେବେହେଲେ ଅସଲ ଲୋକଙ୍କୁ ଖୋଜି ପାଇବି ନାହିଁ !"

"ଓ, ତା'ହେଲେ ... ଯାଷ୍ଟ୍ ଗୋଟାଏ ଖେଳ ...ନା ?"

"ହଁ ତା'ନୁହେଁତ ଆଉ କଣ ? ଆପଣ ଦେଖୁଛନ୍ତି ତ ... ମୁଁ ଏକୁଟିଆଟା ପଡ଼ିଛି ... ଯାହାରେ ଏତେ ସୁନ୍ଦର ରାତି ... ଅଥଚ ବନ୍ଧୁହୀନ, ସାଥୀହୀନ ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ଖୋଇଲା ପିଲାଙ୍କୁ ଜଗି ... କି କଷ୍ଟ ..."

"ବେଶ୍, ମୋତେ ଇ ତମର ବନ୍ଧୁ ବୋଲି ଆଜି ଠାରୁ ମନେକର" - ଉପେନ୍ଦ୍ର ଦୃଢ଼ କଣ୍ଠରେ ଜବାବ୍ ଦେଲା । ... "ଅଚ୍ଛା, କାଲି କେତେବେଳେ ତମର ଫୁରୁସତ ଥିବ?"

"କାଲି ରାତିରେ ..."

"ତା'ହେଲେ କାଲି ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ପୁଣି ମୋତେ ଡାକିବ । ମୁଁ ଯଦି କାଲି ଜାଣିବି ତମେ ଆଜିର ସେଇ ପ୍ରଭା ... ତା'ହେଲେ ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ତମ ପାଖକୁ ଯାଇ ସାକ୍ଷାତ କରିବି ।"

"ଆପଣ ଆସିବେ ... ସତରେ ? ମୁଁ ନିଶ୍ଚୟ ଡାକିବି

. . ନିଶ୍ଚୟ . . . କିନ୍ତୁ . . . ହେ ଭଗବାନ . . . ମୁଁ . . .”

“କଣ ହେଲା ପ୍ରଭା ?” ଉପେନ୍ଦ୍ରର ସ୍ୱରରେ ଉଦ୍‌ବେଗ ।

“ମୁଁ ଆପଣଙ୍କୁ କେଉଁ ନମ୍ବରରେ ଡାକଥିଲି, ମୋର ତ ମନେ ନାହିଁ . . . ମୁଁ ସେ ଦଶ କୋଡିଏ ଥର ଡାଏଲ ବୁଲାଇ ବୁଲାଇ ଶେଷକୁ ଆପଣଙ୍କୁ ପାଇଥିଲି . . .”

“ଓଃ” . . . ଫୋନର ଅପର ପ୍ରାନ୍ତରୁ ଶୁଣାଗଲା । “ହଉ, କିଛି ଚିନ୍ତା ନାହିଁ . . . ତମେ ଦଢ଼ ତମର ନମ୍ବର ମୋତେ ଜଣାଅ, “ତାହେଲେ ଆଉ କୌଣସି ଭୁଲ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିବ ନାହିଁ !”

ଅତୀତର ବକ୍ଷ ଭେଦି ବେଳେ ବେଳେ ଗୋଟାଏ ଦମ୍କା ବତାସ ଛୁଟି ଆସେ - ଆଜି ପାଂଶୁଳ ଦିଗନ୍ତରେ ତା'ର କରୁଣ ରାଗିଣୀ ଖେଳାଇ ଦେଇ ପୁଣି ମିଳାଇ ଯାଏ ସେଇ ମହାଶୂନ୍ୟରେ ! ରହେ କେବଳ ଗୋଟାଏ ଚପା ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସର ଲମ୍ବମାନ ଶବ୍ଦ । କଏ ଯେପରି ଦିନରାତି ବସି କାନ୍ଦୁଛି । ବାହାରେ ଶୀତର କାଲୁଆ ପବନ ଆଜି ଲମାତ୍ର ନଦୀର ଜଳ - କଲ୍ଲୋଳ - ପଲ୍ଲବର ଶ୍ରେଣୀ ଓ ପାଇନ୍ ବନର ସାଇଁ ସାଇଁ ଶବ୍ଦ । - ଏକ ସକରୁଣ ସମାବେଶ !

ସରୋଜ ଅର୍ଦ୍ଧ ଚେତନ ଅବସ୍ଥାରେ ପୁଣି ଥରେ ଚିଠିଟା ଉପରେ ଆଖି ବୁଲାଇ ଆଣିଲା - 'ଲୋକେ ତୁମକୁ ଯେତେ ଖରାପ କହି ଅପବାଦ ଦିଅନ୍ତୁ ପଛକେ ମୁଁ ତ ତା' କଳ୍ପନା କରି ପାରିବ ନାହିଁ । ମୋର ଶୁଭକାମନା ଯେ ତୁମକୁ ଘେରି ସବୁବେଳେ ରହିଛି । ସମସ୍ତ ଓଲକ ସମାଜ ଯଦି ତମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ପାଗଳ ହୋଇଉଠେ , ତଥାପି ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ହେଲେ ମୁଁ ଭୁଲି ପାରିବ ନାହିଁ ଯେ ତମେ ମୋର ସର୍ବସ୍ୱ - ସ୍ୱାମୀ ! ତମର ଆନନ୍ଦ ମୋ ଜୀବନର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କାମ୍ୟ ।

ତମେ ସୁଖୀ ହୁଅ' - - - ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ଖାଙ୍ଗି ଲଫାପା ଭିତରେ ଭର୍ତ୍ତି କରି ସେ ଡ୍ରୟାର ଭିତରେ ରଖିଲା ।

ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀର ଲେଖା ଏଇ ଶେଷ ଚିଠି ।

ଜୁରିଚ ସହରର ଉପକଣ୍ଠରେ ସରୋଜର ସାନ ବଙ୍ଗଳା ଧରଣର କଟେଜ୍ ଖଣ୍ଡିକ ପ୍ରାଚ୍ୟ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିଳ୍ପର ଅପୂର୍ବ ମିଶ୍ରଣର ପ୍ରତୀକ ରୂପେ ଛିଡ଼ା ହୋଇଛି । ଠିକ ପାଖରେ ଲିମାଟ୍ ନଦୀ ଆଉ ସମ୍ମୁଖରେ, କିଛିଦୂରରେ ଜୁରିଚ ହ୍ରଦ । ହ୍ରଦର ଆର ପାଖରେ ବହୁଦୂରରେ ତୁଷାରଶୀର୍ଷ ଆଲପସ୍ ପର୍ବତମାଳା । ଗତ କେଇଦିନ ହେଲା ତୁଳାପରି ବରଫ ପଡ଼ୁଛି । ପାଇନ୍ ଗଛର ଶୀର୍ଷଭାଗ ବୃଦ୍ଧ ତପସ୍ୱୀର ଜଟାଗୁଚ୍ଛ ଭଳି ସ୍ୱଚ୍ଛ ଶୁଭ୍ର ଦେଖାଗଲାଣି ।

ସରୋଜ ତାର ନୂତନ ସୃଷ୍ଟି **Eastern Horizon** (ପୂର୍ବ ଦିଗନ୍ତ) ଉପନ୍ୟାସର ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟା ଉପରେ ଆଖି ବୁଲାଇବାକୁ ଚେଷ୍ଟାକଲା । କିଛି ସମୟ ଆଗରୁ ଇଏ ସେଇ-ଟାର ଟାଇପ୍ ଶେଷ କରିଛି । ସରୋଜ ଆପଣା ସୃଷ୍ଟିରେ ଆପେ ତନ୍ମୟ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ତାର ମୁହଁ ଉପରୁ ଅଶାନ୍ତ ଚିନ୍ତାର ଏକ ଗଭୀର ରେଖା ଧୀରେ ଧୀରେ ଅପସରି ଯାଉଛି । ଶେଷ ପରିଚ୍ଛେଦଟା ଦେଖି ସାରି ସରୋଜ ପାଣ୍ଡୁଲିପିଟା ଟେବୁଲ ଉପରେ ରଖିଲା । ଘରଆଡ଼େ ଗମ୍ଭୀର ପ୍ରଶାନ୍ତ । - - - ମଝିରେ କେବଳ ଗୋଟାଏ ସକରୁଣ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ, - - -ପୁଣି ସେଇ ସ୍ତବ୍ଧତା ।

ଇଙ୍ଗ୍ରା କେଟେଲେଟରୁ ଗ୍ଲ' ଟ୍ରେଟା ଧରି ସରୋଜର ପଛ ପାଖରେ ଆସି ଛିଡା ହୋଇଥିଲା । ସେତକ ସେ ଟେବୁଲ ଉପରେ ରଖି କପେ ଡ୍ରିଙ୍କ୍ ତିଆର କରି ସରୋଜ ହାତରେ ଧରାଇ ଦେଇ ଅତି କାତର ଭାବରେ କହିଲା - "ତମେ ଫେରିଯାଅ ସରୋଜ ! ମୁଁ ତମକୁ ଆଉ ଏଠାରେ ରହିବାକୁ ଦେବି ନାହିଁ - - - ତମେ ଯାଅ - - -"

"ଫେରିଯିବି ? ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଇଙ୍ଗ୍ରା - - - ଯିବି କୁଆଡେ ?"

"ତମର ଦେଶକୁ - - - ଯେଉଁଠି ତମର ସ୍ତ୍ରୀ ଅଛନ୍ତି, ଆଉ ଅଛନ୍ତି ତମର ରକ୍ତ ମାଂସର ପ୍ରତିନିଧି ସୁଧା - ତମର ଝିଅ ।"

- ବାହାରେ ବରଫ ପଡୁଛି । ଥଣ୍ଡା ପବନ ଝରକାର କାଚରେ ଲାଗି ପାଣି ହୋଇ ବହି ଯାଉଛି । ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀ କାହିଁ ନା ସୁଧା କାହିଁ - - - ସେମାନେ ଆଜି ପାଞ୍ଚହଜାର ମାଇଲ ଦୂରର ବ୍ୟବଧାନରେ - ସତେଁ ଯେପରି ଏଇ ନ୍ୟୁଇଙ୍ଗଲଣ୍ଡର ବରଫ ତଳେ ଚାପି ପଡି ଯାଇଛନ୍ତି ! - - ଚାରିଆଡେ କେବଳ ଅଖଣ୍ଡ ଶୁଭ୍ରତା - - - ଆଉ କିଛି ଦିଶୁନାହିଁ !

ସରୋଜ ଅଧୀର ହୋଇ ପଡିଲା । ଗ୍ଲ' କପ୍‌ଟାକୁ ଟେବୁଲ ଉପରେ ଥୋଇ ଦେଇ କହିଲା - "ନା - ନା - ଇଙ୍ଗ୍ରା, ତମେ ଆଉ ତାଙ୍କ କଥା ମୋ ଆଗରେ କୁହ ନାହିଁ, - - - ମୁଁ ପାଗଳ ହୋଇଯିବି ।"

—"କିନ୍ତୁ ସରୋଜ, ମୁଁ ଯେ ତୁମକୁ ପାଗଳ ହେବାକୁ ଦେବି ନାହିଁ । ମୁଁ ସର୍ବାନ୍ତଃକରଣରେ ଯା' ଚାହେଁ - - - ତା' କେବଳ କହୁଛି ! ତମେ ସୁଖୀହୁଅ ସରୋଜ - - - ମୋର ଜୀବନର ସମସ୍ତ ଆନନ୍ଦ ଆଉ ସାଫଲ୍ୟ ସେ ସେଇଠି !"

ସରୋଜର ଚିତ୍ତ ଭିତରେ ଯେପରି ଭୂମିକମ୍ପର ସୂଚନା - - - ପୁଣି ସେଇ କଥା - 'ତମେ ସୁଖୀ ହୁଅ' - - -

ପ୍ରାଚୀ ଓ ପ୍ରତୀଚୀ - ଦୁଇଟି ଦେଶର ଏଇ ଦୁଇଟି ନାରୀ ! - - ବୁକୁ ଭିତରେ ହାହାକାର ମାନ ସଞ୍ଚୟ କରି ଜଣେ ଜଳାଇଛି ତା'ର କଲ୍ୟାଣ - ପ୍ରଦୀପ, ସାଧନାର କ୍ଷେତ୍ରରେ ତପସ୍ୱିନୀ ସାଜି ଜଣେ ଯୋଗାଉଛି ତାକୁ ପ୍ରେରଣା - - - ଦେଖାଉଛି ତାକୁ ବିକାଶର ପଥ ଆଉର ପୁଣି ଆପଣାକୁ ତିଳେ ତିଳେ ଦଗ୍ଧ କରି ଜଳାଇବାକୁ ଚାହେଁ ତା'ର ସେଇ ଅଜ୍ଞାତ ଯୁଗ୍ମ ଜୀବନର ହୋମାଗ୍ନି ! କିନ୍ତୁ ଏଇ ଦୁ'ଜଣଙ୍କୁ ସେ ଦେଇଛି କିଣ ?

- - -ଉତ୍ତର ମିଳେ ନାହିଁ ।

-"ସତ କହୁଛି ଇଭା, ମୁଁ ଆଜିବି ଅସୁଖୀ ନୁହେଁ - - -" ସରୋଜର କଣ୍ଠସ୍ୱରରେ ଉଦ୍‌ବେଗର କମ୍ପନ ।

ଇଭା ସରୋଜର ଇଜିଚେୟାରଟାର ହାତ ଉପରେ ବସି ତାର ମୁଣ୍ଡ ବାଳ ଭିତରେ ଆଙ୍ଗୁଳି ବୁଲାଉ ବୁଲାଉ କହିଲା - "ମୋ ପାଖରେ ମିଛ କହି ଆଉ ସାଙ୍ଗରେ ପ୍ରତାରଣା କର ନାହିଁ ସରୋଜ । ଏଇ କେଇଟା ବର୍ଷ ଭିତରେ ମୁଁ

ତମକୁ ଧନର ପାଇଁ ଯେତେ ସୁଖୀ ଦେଖି ପାରିଲି ନାହିଁ
– – – ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ହେଲେ ତମେ ତମର ଅତୀତ
ଜୀବନଟାକୁ ଭୁଲି ପାରି ନାହଁ ! ସଧା ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀର ନାମ ଧରି
କେତେ ରାତିରେ ନିଦରେ ତମେ ପ୍ରଳାପ କରି ଉଠିଛ, – – –
କେତେ ରାତିରେ ଆଖିର ପାଣିରେ ତମର ତକିଆ ଭିଜି ଯାଇଛି-"

-"ତଥାପି ତୁମେ ବିଶ୍ୱାସ କର ଇଭା, ମୁଁ ଅସୁଖୀ ନୁହେ ।"

-"ମୁଁ ଜାଣେ । ତଥାପି ତମେ ମଣିଷ , ତମେ ବାପ
ଆଉ ସ୍ୱାମୀ – – ପାଷାଣ ନୁହ । ସେଥିପାଇଁ ଆଜ ମୁଁ ତମକୁ
ତାଙ୍କରି ହାତରେ ଫେରାଇ ଦେବାକୁ ଚାହେଁ . . . ତମରି
ସ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ଏଇ ତ ହେଉଛି ମୋର ସବୁଠାରୁ ବଡ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ !"

-"କିନ୍ତୁ ତୁମେ ? ତୁମେ କଣ କରିବ ଇଭା ?"

-"ମୋ ପାଇଁ ତୁମେ ଚିନ୍ତା କର ନାହିଁ । ଗୋଟାଏ
ତ ଅବଲମ୍ବନ ଦରକାର ! ଏଇଠି କୌଣସି ଟେକ୍‌ସ୍‌ଟାଇଲ
କମ୍ପାନି ବା କାରଖାନାରେ ମୁଁ ଚାକିରି କରିବି . . . ଆଉ
ତୁମରି ପବିତ୍ର ସ୍ମୃତିକୁ ସମ୍ବଳ କରି ମୋର ଦିନଗୁଡ଼ାକ
ବେଶ୍ ସହଜ ଓ ସରଳ ଭାବରେ କଟିଯିବ । କିନ୍ତୁ ମୋ
ପାଖରେ ରଖି ତୁମକୁ ଆଉ ଏପରି ଅଶାନ୍ତ ରହିବାକୁ
ଦେବି ନାହିଁ . . ."

ସରୋଜ ନିର୍ବାକ ବିସ୍ମୟରେ ଇଭାର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହିଲା ।
ସେଇ ସ୍ନିଗ୍ଧ ମୁଖମଣ୍ଡଳର ନୀଳାଭ ଆୟତ ଚକ୍ଷୁ ଦୁଇଟିରେ
ଯେପରି ଶତଯୁଗର ବ୍ୟଥା ସଞ୍ଚିତ ହୋଇ ରହିଛି ! ସେ

ସେଇ ନର୍ତ୍ତକୀର ମୁହଁଟିକୁ ଆପଣା ଛାତି ଉପରକୁ ଆଉଜାଇଁ ଆଣି କହିଲା – "ଏତେଦିନ ମୋର ଧାରଣା ଥିଲା, ପ୍ରାଚ୍ୟ ଦେଶର ନାରୀ କେବଳ ତ୍ୟାଗର ଇତିହାସ ରଚନା କରି-ପାରେ – କିନ୍ତୁ ଏଇ କେତୋଟି ବର୍ଷ ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ ଘର କରି ବୁଝିଛି, ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶର ନାରୀ ମଧ୍ୟ ସେ ଦିଗରେ ଊଣା ନୁହେଁ ! ତୁମକୁ ଦେଖିଲେ ଇଭା ମୋର ବହୁ କଥା ମନେ ପଡ଼େ . . . ମନେପଡ଼େ ସିଷ୍ଟାର ନିବେଦିତା, ଶ୍ରୀମା. ଶ୍ରୀମତୀ ହେନେରିଯେଟା ଦତ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ଅନେକଙ୍କ କଥା !" – –

– "ତାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମୋତେ କାହିଁକି ତୁଳନା କର ସରୋଜ ? ସେମାନଙ୍କ କଥା ତ କେତେଥର ତୁମ ମୁହଁରୁ ଶୁଣିଛି । ସେମାନେ ନଯ ମୋ ଠାରୁ ଢ଼େର ଉଚ୍ଚରେ ! କିନ୍ତୁ ଏ ସବୁ କଥା ପଛକୁ ଯାଉ, ତୁମର ଦେଶ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ୱାଧୀନ – – – ଆଜି ତୁମକୁ ମୋ ଅପେକ୍ଷା ତୁମ ଦେଶର ବେଶୀ ପ୍ରୟୋଜନ ! ତୁମର ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତ ତୁମକୁ ଚାହେଁ । ଆଉ ଏଠାରେ ବସି ଏପରି ଭାବରେ ନିଜକୁ କଷ୍ଟ ଦିଅ ନାହିଁ – – – ତୁମେ ଫେରିଯାଅ । ତୁମେ ବଡ଼ ହୁଅ, ମୋର ସ୍ୱପ୍ନ ସାର୍ଥକ ହେଉ, – ପୃଥିବୀ ତମକୁ ଜାଣୁ – ତୁମେ ତାର ମଣିଷ ବୋଲି !" – – –

ସରୋଜର କଣ୍ଠସ୍ୱର ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଆସେ – "ଇଭା, ତୁମର ଅଖଣ୍ଡ ସ୍ନେହ ଆଉ ପ୍ରେମ ଆଜି ମୋତେ ବହୁ ଦୂରକୁ ଆଗେଇ ଦେଇଛି । ତା'ର ସୂଚନା ତ ମୋର **Black pagoda**

(କୋଣାର୍କ) ଉପନ୍ୟାସ ! ଭାରତବର୍ଷ ଭିତରେ ଓଡ଼ିଶା ବୋଲି ଗୋଟାଏ ଦେଶ - - - ସେ ଦେଶର ଜଣେ ଅଜ୍ଞାତନାମା ଲେଖକ ସରୋଜ ଦାସ ଏଇ କେଇଟା ବର୍ଷ ଭିତରେ ଜଣେ ଜର୍ମାନ ନାରୀର ସ୍ନେହ ସଞ୍ଚିତ ଛାତ ତଳେ ରହି ଆଜି ଡ. ସରୋଜ ନାମରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶର ଘରେ ଘରେ ହୁଏତ ଆଦର ପାଉଛି ! ଏ କଣ ଅତି ତୁଚ୍ଛ ମୋ ଦେଶ ପକ୍ଷରେ, ଇଭା ? " - - -

-" ସରୋଜ, ତୁମେ ଏ ସବୁ କଣ କହୁଛ ? " - -

-"ନା, ତୁମେ ଶୁଣ ଇଭା - ମୁଁ ଜୀବନର ଯେଉଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଆଜି ଅର୍ଜନ କରି ପାରିଛି, ସେ କେବଳ ତୁମରି ପାଇଁ ଇଭା ! - - - ତୁମେ ଆଉ ମୋତେ ଅସୁଖୀ ବୋଲି କୁହ ନାହିଁ । ଯଦି ମୁଁ କୌଣସି ଦିଗରେ ଅସୁଖୀ ଥାଏ - - - ତା'ହେଲେ ଜାଣିବାକୁ ହେବ ଯେ ଗତାନୁଗତିକ ପଥରେ ମୁଁ ଚାଲି ପାରି ନାହିଁ । ସଂସାର ଯାତ୍ରାର ରଙ୍ଗମଞ୍ଚରେ ମୋର ଅଭିନୟ ଅସଫଳ ହୋଇଛି - ମୋର ଅଯୋଗ୍ୟତା ହେତୁ । ସେ ପଥରେ ଯେଉଁମାନେ ଚାଲି ପାରିଛନ୍ତି, ଅଭିନୟରେ ଯେଉଁମାନେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛନ୍ତି - ସେଇମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ସୁଖୀ ! ସେମାନେ ସହଜରେ ଆପଣାକୁ ଚଳାଇ ନେଇଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ସଂସାରର ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ପରିଧି ଭିତରେ । ଆଉ ମୁଁ ? ନା, ନିଜେ ସୁଖ ପାଇଲି - - ନା କାହାକୁ ଶାନ୍ତି ଦେଇ ପାରିଲି ? - - କଣ ପାଇଲି ଜୀବନରେ ? - କେବଳ ଧକ୍କା ! ହୃଦୟ

ଯେନ ମୋ'ର ଖେଳବାହ୍ନିଁ ସାର ହେଲା ! " - - -

"ଛି, ଛି- ଏ ସବୁ କଥା ତୁମ ମୁହଁରେ ଶୋଭା ପାଏ ନା ସରୋଜ । ସାହିତ୍ୟିକ ଆଉ ଶିଳ୍ପୀର ଜୀବନ ଯେ ଧରାବନ୍ଧା ନିୟମର ଗଣ୍ଡି ଭିତରେ ଆବଦ୍ଧ ରହି ପାରେ ନା - - - ଅଭିଜ୍ଞତାର ତାଳେ ତାଳେ ତ ତାଙ୍କ ଯାହାର ସତ୍ୟକାର ଛନ୍ଦ ଫୁଟି ଉଠେ ; ଆଜ ଯାହା ଅଶାନ୍ତ, କାଲି ସେଇ ଆଣି ଦେବ ଗଭୀର ପ୍ରଶାନ୍ତ - ତୁମର ଲେଖାରେ ଫୁଟିବ ଉଠି ତାର ପ୍ରାଣବନ୍ତ ରୂପ ! " - ଖସି ପଡ଼ିଥିବା ସ୍କାର୍ଫଟାକୁ ଇରା ସରୋଜ ବେକରେ ପୁଣି ଭଲକରି ଜଡ଼ାଇ ଦିଏ ।

- - - ସରୋଜ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ଟାଣି କହେ - "କିନ୍ତୁ ତୁମକୁ ଦେଇ ଯିବ କଣ ଇରା - - - କଣ ନେଇ ତୁମେ ବଞ୍ଚିବ ?"

-"ଏକ ଅନାଗତ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ଆନନ୍ଦରେ ସ୍ୱାଗତ କରିପାରିବ । ଆଜି ଆମେ ପରସ୍ପରକୁ ଛାଡ଼ି ଦୂରକୁ ଚାଲିଗଲେ ମଧ୍ୟ ଜୀବନରେ କେବେହେଲେ କ୍ଳାନ୍ତି ଆସିବ ନାହିଁ - - - ସମାପ୍ତି ଆସିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ଯାଅ - ତୁମର ଲେଖାରେ ବାଜିଉଠୁ ବିଶାଳ ଭାରତର ଜୟଗାନ - - - ଆଉ ସେଇ ଗୀତର ସୁରରେ ଛନ୍ଦାହେଉ ଆମ ଦୁହିଙ୍କର ହୃଦୟତନ୍ତ୍ରୀ ! "

ବିଶାଳ ଭାରତର ଜୟଗାନ ! - - -

ସହସା ତୁଷାରମଣ୍ଡ ଭୂଖଣ୍ଡର ସ୍ତବ୍ଧତା ଭେଦି ଫୁଟି ଉଠିଲା ଏକ ବିରାଟ ଦେଶର ରୂପ ! ସେଇ ମହିମାମଣ୍ଡିତ

ଶର - ତୁଷାର - ମୌଳି ହିମାଚଳ ଠାରୁ ମାଳାମ୍ବୁ ବିଧୌତ କୁମାରିକା - - - ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ସରୋଜର ଆଖି ଆଗରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଉଠିଲା । ମହେଞ୍ଜୋଦାରୋ - ହରୋପା ଯୁଗରୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଇତିହାସର ପ୍ରତିଟି ପୃଷ୍ଠା ତା' ଆଗରେ ଯେପରି ଉନ୍ମୁକ୍ତ ! ଏଇ ସେଇ ତାର ଜନ୍ମଭୂମି ଭାରତବର୍ଷ- ମାନବ ସଭ୍ୟତା, ସଂସ୍କୃତିର ଆଦିଭୂମି । କିନ୍ତୁ ମୁଗ୍ଧ ଜର୍ମାନ ତରୁଣୀ ବୁଝିବ କାହୁଁ ଆଜିର ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତର ମାନଦଣ୍ଡ ! ସ୍ୱାଧୀନତାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ କ୍ଷମତା ଅର୍ଜନ । ଏଇ କ୍ଷମତା - ମଦାନ୍ଧତା ଆଜି ତାର ଜନ୍ମଭୂମିକୁ ଆହୁର ଶକ୍ତ କରି ନାଗପାଶରେ ବାନ୍ଧୁଛି - - - ଦେଶକୁ ତା'ର ଖଣ୍ଡ ବିଖଣ୍ଡ କରି ଅତି ବିକଳାଙ୍ଗ ଭାବରେ କାଟି ଥୋଇଛି । ଏଇତ ତା'ର ଦେଶର ସ୍ୱାଧୀନତା ! ସେ ଦୂରରେ ଥାଇ ମଧ୍ୟ ସବୁ ଖବରତ ରଖୁଛି ! ଏଇ ତାର ସ୍ୱାଧୀନ ଦେଶରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶିଳ୍ପୀ ଉପବାସରେ ଦିନ ବିତାନ୍ତି - ଚିକିତ୍ସା ଅଭାବରେ ଦିନ୍ଦିନ ମୃତ୍ୟୁ ପଥରେ ଆଗେଇ ଯାଆନ୍ତି । କୌଣସି ଏକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାହିତ୍ୟିକ ପୁଣି ଟଙ୍କାଏ ପାଇଁ ଖବରକାଗଜ ଅଫିସର ଶରଣାପନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି ! - - - ତଥାପି ସେଇ ତାର ଜନ୍ମଭୂମି ଉତ୍କଳ ଆଉ ଭାରତବର୍ଷ ! କେଉଁଠି, କେତେଦୂରରେ ? କେବେ ପୁଣି ସେ ମାଟିରେ ତାର ପାଦ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ବିଚ କରିବ ? - - - ସରୋଜ ଭାବ ବିହ୍ୱଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା - ଆଖିର ପଲ୍ଲବ ତଳେ ତା'ର ଅଶ୍ରୁ ! ଜୁଲିର ହୃଦର ଆଜ

ପାଖରୁ ଆଲ୍‌ପସ୍ ପାହାଡ ଡେଇଁ, ପପ୍‌ଲାର ପାଇନ୍ ବନ ଭେଦି ଯେପରି ଖସି ଆସୁଛି ତାର ଦେଶର ବନ୍ଦନୀୟ କବିଙ୍କର ଗାନ-

'ନୀଳ ସିନ୍ଧୁ ଜଳ ଧୌତ ଚରଣ ତଳ,
ଅନିଳ ବିକମ୍ପିତ ଶ୍ୟାମଳ ଅଞ୍ଚଳ,
ଅମ୍ବର ଚୁମ୍ବିତ ଭାଲ - ହିମାଚଳ
ଶୁଭ୍ର ତୁଷାର କିରୀଟିନୀ !' - - -

ଠିକ୍ ତିନୋଟି ବର୍ଷ ତଳେ ସରୋଜ ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀ ଠାରୁ ଏଇ ଶେଷ ଚିଠି ଖଣ୍ଡିକ ପାଇଛି । ତା'ପରେ ଆଉ କୌଣସି ଖବର ପାଇନାହିଁ କି ପାଇବାର ଚେଷ୍ଟା ମଧ୍ୟ କରିନାହିଁ । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ ତା'ର ପୁରୁଣା ଦଳର ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଜଣେ ଦିଜଣ କିଏ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଛନ୍ତି - କେତେ ଗ୍ରୁପ ମଧ୍ୟ ଆସି ବୁଲି ଯାଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ଆଖିରେ ସରୋଜ ପାଷଣ୍ଡ - - - ତାର ଛାଇ ମାଡିଲେ ସେ ପାପ ! ତେଣୁ ସେମାନେ ସରୋଜକୁ ଏଡି ଦେଇ ଚାଲି ଯାଇଛନ୍ତି - - - ଆଉ ସରୋଜ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ କବଳରୁ ଏତେ ସହଜରେ ଖସି ଯାଇ ମୁକ୍ତିର ନିଶ୍ୱାସ ମାରିଛି ।

ପାଞ୍ଚୋଟି ବର୍ଷ ତଳେ । କାଲି ପରି ଲାଗୁଛି । ସେତେବେଳେ କଟକ ଷ୍ଟେସନରୁ ଏକ୍‌ସପ୍ରେସ୍ ଛାଡିଲା - ସନ୍ଧ୍ୟାକୁ କୋଳକୁ ଟାଣି ନେଇ ସେ କେତେ ଆଦର କରୁଛି ; ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀର ଆଖି ଛଳଛଳ ହୋଇ ଉଠିଛି । କେତେ ବର୍ଷ ପରେ ସେ ପୁଣି ଦେଖା ହେବ, କିଏ ଜାଣେ ! କେତେ ଆତ୍ମୀୟ-ସ୍ୱଜନ

ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବ ତା'କୁ ବିଦାୟ ଦେବାକୁ ଆସି ପ୍ଲାଟ୍‌ଫର୍ମରେ ଭିଡ଼ । - - - ଏମିତି ଭାବରେ ଦିନେ ସେ ହଠାତ୍ ଇଉରୋପ ଚାଲି ଆସିଲା । କୌଣସି ଆୟୋଜନ ନ ଥିଲା, ସମାରୋହ ବି ନଥିଲା - - - ଥିଲା କେବଳ ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀର ଆଗ୍ରହ ଓ ସମ୍ମତି ଆଉ ତା'ର ନିଜର ଅସୀମ ଉତ୍ସାହ !

ସରୋଜର ଏମିତି କିଛି ଆର୍ଥିକ ସଙ୍ଗତି ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । ହଜାରେ ଟଙ୍କାକୁ ଚଉଦରଟି ବନ୍ଧୁର ସତ୍ତ୍ୱ ବନ୍ଧି କରି, ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀର ଗହଣା ବିକି ଚାଏସ୍ ଟଙ୍କ ଯୋଗାଡ଼ କଲା । ନବଭରଣା ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀ ହାତରେ ଟଙ୍କାତକ ଧରାଇ ଦେଇ କହୁଥିଲା- "ତୁମେ ଲେଖକ, ତୁମେ ପୃଥିବୀକୁ ଚାହଁ - ଏଠାରେ ତୁମର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ - - - ତୁମେ ଯାଅ, ବଡ଼ହୁଅ ! "

ସାଂବାଦିକର କାର୍ଯ୍ୟଭାର ଗ୍ରହଣ କରି ସରୋଜର ଏଇ ସାଗରଯାତ୍ରା ! ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନ ପ୍ରଥମେ ଇର୍ଷା କଲେ । ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀକୁ ବୁଝାଇଲେ । ସରୋଜକୁ କହିଲେ, - " ଏତେ ଟଙ୍କା ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରି ଲାଭ କଣ ? ତୁମର ସ୍ତ୍ରୀ ଅଛନ୍ତି, ଝିଅଟିଏ ଅଛି - - - କେତେ ବିପଦ ଆପଦ ଘଟୁଛି । ଏ ବୟସରେ ତମର ଇଉରୋପ ଯାଇ ଲାଭ କଣ ! ବରଂ ଜମିବାଡ଼ି କିଣି ଭଲ ଭାବରେ ଘରସଂସାର କର - - - "

ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀ ତାର ଜବାବ ଦେଉଥିଲା - " ନା, ତୁମେ ସେମାନଙ୍କ କଥା ଶୁଣ ନାହିଁ । ଯେଉଁଥିରେ ତୁମର ଆନନ୍ଦ - - - ତୁମ ଜୀବନର ପୂର୍ଣ୍ଣତା ରହିଛି, ତୁମେ ତାହାହିଁ

କର । ଜାଗା ଜମି ଅପେକ୍ଷା ତମ ଜୀବନରେ ବଡ ଅଭିଜ୍ଞତା । ମୂର୍ଖ ସେମାନେ - ତାଙ୍କ ସଂସାରର ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଗଣ୍ଡି ଭିତରେ ରହି ତୁମକୁ କେବଳ ଈର୍ଷା କରୁଛନ୍ତି - - - ତାଙ୍କ କଥାରେ ତୁମେ କାନ ଦିଅ ନାହିଁ - - - "

କେଉଁ ଝିଅ ଏତେ ସଦମ୍ଭରେ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେବ ! କେଉଁ ଝିଅ ବା ଗୃହଆଡେ ନିନ୍ଦୁକ ହିଂସୁକ ଆତ୍ମୀୟସ୍ୱଜନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମ କରି ସଂସାରର ସମସ୍ତ ଭାର ଏକା ଏକା ମୁଣ୍ଡରେ ତୋଳି ନେଇ ପାରିବ !

ସରୋଜ ଜାଣେ,- ବିପଦରେ କେହି ସାହାଯ୍ୟ କରିବେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଟିକିଏ ଏପାଖ ସେପାଖ ହେଲେ କରିବେ କଠୋର ସମାଲୋଚନା ! ତଥାପି ସେ ଚାଲି ଆସିଲା - କାରଣ, ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀ ଉପରେ ତାର ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା । ଯେଉଁ ନାରୀ ସ୍ୱାମୀକୁ ତାର ଏପରି ଉତ୍ସାହରେ ବିଦେଶକୁ ପଠାଇ ଦେଇ ପାରେ, ସେ ଆଉ କିଛି ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ଅସାଧାରଣ ନିଶ୍ଚୟ !

ଲଣ୍ଡନ, ବର୍ଲିନ୍ ଭିଏନା ଶେଷକୁ ଜୁରିଚରେ ରହି ମଧ୍ୟ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ହେଲେ ସରୋଜ ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀକୁ ଭୁଲି ନାହିଁ - - - ଆଜି ମଧ୍ୟ ଭୁଲି ପାରି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କାହିଁ, ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀର ହାହୁତାଶ ତ ତା କାନରେ ବାଜେ ନାହିଁ ? ନା, କାନ୍ଦିବାର ଝିଅ ସେ ନୁହେ । ସ୍ୱାମୀ ଉପରେ ହୁଏତ ଅଭିମାନ ମଧ୍ୟ ତାର ନାହିଁ ! କିନ୍ତୁ ସରୋଜ ସେ କଥା କାହା ଆଗରେ ଖୋଲି କହିବ ! ସିଅଟିର କଥା ସବୁ ଠାରୁ ବେଶୀ ମନେ ପଡେ । ଛ'ବର୍ଷ ପୂର

ଯାଇଥିବ ତାକୁ । ଥାଇ ଥାଇ ଜୁରିଚର ଆଲୁଅ ଆଉ ଆକାଶ
ସରୋଜର ଆଖିରେ ଯେପରି ଝାପ୍‌ସା ହୋଇ ଆସେ ।

ଅନ୍ତରର ତଳରୁ ବେଳେ ବେଳେ ଝଡ ଉଠେ – ଆଉ ଅର୍ଣ୍ଣ ଦିଗନ୍ତରେ ବାଜେ ତା'ର କାତର ହାହାକାର । କେଉଁଠି କିଏ ଯେପରି ଦିନରାତି ଫୁଲି ଫୁଲି କାନ୍ଦୁଛି । ବାହାରେ ବରଫର ଝଡ-ଆଉ ଦୁରନ୍ତ ବତାସର ଲକ୍ଷ କରୁଣ ରାଗିଣୀ !

ହଠାତ୍ ଯେପରି ସବୁ ଓଲଟ ପାଲଟ ହୋଇଗଲା ।

ପ୍ରଥମେ ମନେହେଉଥିଲା ଖେଳ, ଦୁ'ଦିନର ଖେଳ ଦୁ'ଦିନରେ ଶେଷ ହୋଇଯିବ । ତା'ପରେ ଆସିଲା କେତେ ବିନିଦ୍ର ରଜନୀ – – – କେତେ ଦୁଃସହ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ! ନିଃଶେଷରେ ବନ୍ଧନ ଦୃଢ଼ହେଲା – – – ଦୃଢ଼ରୁ ଦୃଢ଼ତର ! ଖେଳ ଆଉ ଶେଷ ହେଲା ନାହିଁ, ବରଂ ତାର ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା ମେଲି ପତ୍ରପଲ୍ଲବରେ ମଣ୍ଡିତ ହୋଇ ପୁଷ୍ପିତ ହେବାକୁ ବସିଲା ।

ଜର୍ମାନ ତରୁଣୀ ଇଭା । ଜର୍ମାନ ଆଉ ଫରାସୀ ଭାଷାରେ ତା'ର ପ୍ରଚୁର ଦଖଲ – ସାହିତ୍ୟିକା ସେ । ସରୋଜ ଭାବିଲା, ଭଲ ହେଲା – – – ବିଦେଶୀ ସାହିତ୍ୟର ଗନ୍ତାଘରର ସନ୍ଧାନ ଏଥର ସହଜରେ ମିଳିବ । କିନ୍ତୁ ସାହିତ୍ୟର ସୀମା ଡେଇଁ ସନ୍ଧାନ ମିଳିଲା ମନର ଗନ୍ତାଘରର !

ସେତିକିବେଳେ ଇଭା କହିଲା, – "ଆପଣାକୁ ଭୁଲିଯାଅ ନାହିଁ ସରୋଜ, ତୁମର ସଂସାରର କଥା ମନେ କର – "

–"କିନ୍ତୁ ତୁମକୁ ଛାଡ଼ି ଯିବି କିପରି ଇଭା ?"

- "ମୋ ଠାରୁ ବଡ଼ ତୁମର ସଂସାର ।"

"ତା'ଠାରୁ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ଆତ୍ମାର ବନ୍ଧନ ! ମୁଁ ଛଡ଼ା ତୁମକୁ ଆଉ କିଏ ବୁଝିବ ଇଭା ? ତୁମେ ଚାଲ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଆମ ଦେଶକୁ -"

-"ପିଲାଳିଆମି କର ନାହିଁ ସରୋଜ, - - - ତୁମେ ଏତେ ନିର୍ଲଜ୍ଜ ହେବ କିପରି ?"

"ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀ କୁ ମୁଁ ଚିହ୍ନେ, ସେ କିଛି ଭାବିବ ନାହିଁ । ତୁମେ ମୋର ବନ୍ଧୁ - ଏଇ ସହଜ ସମ୍ପର୍କ ସେ ଅତି ସହଜରେ ମାନି ନେବ ।"

-"କିନ୍ତୁ ସରୋଜ, ବନ୍ଧୁତ୍ୱର ସୀମା ଯେ ତୁମେ ବହୁ ଆଗରୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଛ । ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀ ପାଖରେ ମିଛ କହି ତୁମେ ଆପଣାକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କରିପାର; କିନ୍ତୁ ସତ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟ ଦିନେ ପ୍ରକାଶିତ ହେବ - ସେତେବେଳେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ଆଗରେ ମୁହଁ ଦେଖାଇବି କିପରି ?"

"ମୁଁ ତୁମକୁ ବିବାହ କରିବି ଇଭା !"

"ତୁମର ଝିଅ, - ତୁମର ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀ, ତୁମେ କ'ଣ ଅମଣିଷ ସରୋଜ ?"

"ଗତାନୁଗତିକ ପଥରେ ମୁଁ କେବେ ଚାଲି ଶିଖି ନାହିଁ ଇଭା, ଆଜି ମଧ୍ୟ ଚାଲିବି ନାହିଁ । ମଣିଷ - ଅମଣିଷର କଥା ନୁହେଁ, କିନ୍ତୁ ମିଛେ ମିଛେ ଆପଣାକୁ ଦୁଃଖ ଦେଇ ଲାଭ କଣ ? ଗଳ୍ପ - ଉପନ୍ୟାସରେ ଯେ ବିଚ୍ଛେଦ ମଧୁର,

ବାସ୍ତବତାରେ ତ ତା' ନୁହେଁ !”

–“ସ୍ୱାର୍ଥପର ହୁଅ ନାହିଁ ସବ୍ୟେନ, ଭୁଲି ଯାଅ ଆଜ୍ଞା ତୁମର ନିଜର ସତ୍ତାକୁ ! ତୁମେ ଏକା ତୁମର ସେ ନୁହଁ, ତୁମେ ଦେଶର, ତୁମେ ଦଶର – ତୁମେ ବିଶ୍ୱର !”

“ସେଇଥି ପାଇଁ ତ ବିଶ୍ୱ ସହିତ ଆତ୍ମୀୟତା ମୋର ପ୍ରୟୋଜନ ।”

–“କିନ୍ତୁ ବିଶ୍ୱକୁ ସେ ଗୋଟିଏ କ୍ଷୁଦ୍ର ଆବେଷ୍ଟନୀ ଭିତରେ ବନ୍ଦୀ କରି ରଖି ହେବ ନାହିଁ – ତା' ଅପେକ୍ଷା ତୁମର ଲେଖାରେ ଆପଣାକୁ ଢାଳିଦିଅ ବିଶ୍ୱର ପ୍ରତି ଅଣୁ-ପରମାଣୁରେ, ତା'ହେଲେ ବିଶ୍ୱ ଆପଣା ସ୍ୱୟଂ ତମକୁ ଧରି ଦେଇ ଜଣାଇବ ତାର ପ୍ରୀତି – ନମସ୍କାର !”

“କିନ୍ତୁ ତମକୁ ଯେ ଇରା, ମୁଁ କୌଣସି ମତେ ଭୁଲି ପାରିବ ନାହିଁ !”

–“ତୁମେ କଣ ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀକୁ ଭଲ ପାଅ ନାହିଁ ?”

“ହଁ, ଭଲପାଏ – କିନ୍ତୁ ଥରେ ଜଣକୁ ଭଲ ପାଇଲା ବୋଲି ଯେ ଆଉ ଜଣକୁ ଭଲପାଇ ପାରିବ ନାହିଁ, ସେ କଥା ମୁଁ ମାନିବ ନାହିଁ । ଏ ଭୁଲ ପାଇବାରେ ପାପ ନାହିଁ, ଅନ୍ୟାୟ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ତମକୁ ଭଲପାଇ ମୁଁ ବୁଝିପାରିଛି, ମୁଁ କହୁଛି – – – ମୁଁ ଶେଷ ହୋଇ ଯାଇ ନାହିଁ, ମୁଁ ନିସ୍ୱଃ ନୁହେଁ । ଆଜି ମୋର ହୃଦୟ ଏତେ କ୍ଷୁଦ୍ର ନୁହେଁ ଯେ ସେଥିରେ ଦୁଇଟି ନାରୀର ସ୍ଥାନ ହେବ ନାହିଁ । ମୁଁ ତୁମ

ବହିଁଙ୍କୁ ଯାଇ ଭଲ ପାଏ । ତୁମେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ନିଶ୍ଚୟ ଯିବ !"

-"ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀଙ୍କୁ ସବୁ କଥା ଖୋଲି ଲେଖିଛ ? "

"ନା, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଚିହ୍ନେ । ସେ ଅସାଧାରଣ । ଏ ବ୍ୟାପାରଟାକୁ ସେ ସହଜ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କରିନେବ ।"

-"ତାଙ୍କୁ ତୁମେ ଲେଖ, ତାଙ୍କର ଉତ୍ତର ଉପରେ ମୋର ଉତ୍ତର ନିର୍ଭର କରିବ ! "

"ସତ କହୁଛ ? "

-"ହୁଁ " - - -

ଯଥାସମୟରେ ଉତ୍ତର ଆସିଲା, – 'ଅପବାଦର ଭୟ ତୁମର ନାହିଁ, ମୋର ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ତୁମ ସାଙ୍ଗରେ ଇଭାର ସମ୍ପର୍କ କଣ ମୁଁ ବୁଝି ପାରିଛି, କିନ୍ତୁ ଆମ ସମାଜର ଲୋକେ ତା' ବୁଝିବେ ନାହିଁ । ତୁମେ ଜାଣ, ସମାଜ ବା ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନଙ୍କୁ ମୁଁ ଗ୍ରାହ୍ୟ କରେ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଗ୍ରାହ୍ୟକରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଶିଶୁ ସନ୍ତାନକୁ – ସେ ମୋର ସନ୍ଧ୍ୟା । ଏଇ ସମାଜ ଭିତରେ ତୁମକୁ ବେଢ଼ି ରହିବ ଅପବାଦ, ଆଉ ମା' ହୋଇ ସେଇ ଅପବାଦ ଭିତରେ ମୋର ଝିଅକୁ ମୁଁ ବଢ଼ି ଉଠିବାକୁ ଦେବ କପରି ଭାବରେ !

'କିନ୍ତୁ ତୁମକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ବଞ୍ଚିତ କରିବି ନାହିଁ । ଇଭାକୁ ତୁମେ ବିବାହ କର – ସେଇଠି ରହି ପୁଣି ସଂସାର ଆରମ୍ଭ କର । ତୁମେ ଟଙ୍କା ପଠାଇବାକୁ ମନାକରିଛ, ତମ ଲେଖାରୁ ସେ ଦେଶରେ ଟଙ୍କା ପାଉଛ ଶୁଣି ମନରେ ଯେ କି ଆନନ୍ଦ

ହେଉଛି ତା'ମୁଁ ପ୍ରକାଶ କରି ପାରିବି ନାହିଁ । ଆଜି ତା' ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମନେ ପଡୁଛି ଏ ଦେଶର କଥା ! – – – ବିଦେଶ ଗଲାବେଳେ କପରି ମାନ ନେଇକି ଥା ଝଙ୍କାକୁ କେତୋଟି ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ବସ୍ତୁର ସଞ୍ଚୟ ବନ୍ଦିକରି ଯାଇଥିଲ । ମୁଁ ତ ସେଇ ଆଶା କରୁଥିଲି – ବିଦେଶରେ ତମ ଲେଖାର ସ୍ୱରୂପ ପ୍ରକାଶ ପାଉ । ଏତେଦିନ ପରେ ମୋର ସ୍ୱପ୍ନ ସାର୍ଥକ ହୋଇଛି । ତଥାପି ଝଙ୍କା ଦରକାର ପଡିଲେ ମୋତେ ଲେଖିବ, ଯେମିତି ହେଉ ମୁଁ ପଠାଇବି । ମୋ କଥା ଭାବି ମନ ଖରାପ କରିବ ନାହିଁ, ମୁଁ ଭଲ ଅଛି ।

'ଲୋକେ ତୁମର ଯେତେ କୁତ୍ସା କରନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି, ମୋର ଶେଷ ନିଶ୍ୱାସ ବହୁଥିବା ଯାକେ ମୁଁ ତୁମର ମଙ୍ଗଳ କାମନା କରୁଥିବି । ସମସ୍ତ ପୃଥିବୀ ଯଦି ତୁମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଛିଡ଼ା ହୁଏ, ତେବେ ସୁଦ୍ଧା ମୂହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ହେଲେ ମୁଁ ଭୁଲି ପାରିବି ନାହିଁ ଯେ ତୁମେ ମୋର ସ୍ୱାମୀ । ତେଣୁ ତୁମର କଲ୍ୟାଣ କାମନା ଛଡ଼ା ମୋ ଜୀବନରେ ଆଉ କୌଣସି ଆକାଂକ୍ଷା ନାହିଁ । ତୁମେ ସୁଖୀ ହୁଅ – – –'

ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀର ଲେଖା ସେଇ ଶେଷ ଚିଠି ।

ସେ ଦିନ ମଧ୍ୟ ବାହାରେ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ତୁଷାରପାତ ଗ୍ଲୁଲିଛି । ଲଣ୍ଡନକୁ ଧରି ସମରଜିତ ରାସ୍ତା ଉପରକୁ ବାହାରି ପଡିଲା । ସୁଇଜାର୍‌ଲଣ୍ଡ୍‌ର ଏଇ ଦାଗ ସମରଜିତର ଆଖିରେ କୁହୁକର ଅଞ୍ଜନ ଲଗାଇ ଦିଏ – – – ତା'ର ଏକ ଅଦ୍ଭୁତ ଝିଅଟି

ଲାଗେ । ସେ ଘରୁ ବାହାରି ରାସ୍ତାର ବରଫ ମାଡ଼ି ବାଟ ଚାଲେ - ଧରଣୀର ଏକ କ୍ରୀଡ଼ାପ୍ରିୟ ଭଦ୍ର ସନ୍ତାନ ଭଳି ! ଝିର୍ ଝିର୍ କରି ଭୂଇଁପରେ କେବଳ ବରଫ ପଡ଼ୁଛି । ଗଛର ଶାଖା ପ୍ରଶାଖାରେ ବରଫ ଜମିଛି - - - ବେଳେ ବେଳେ ପବନର ବେଗରେ ଝର୍ ଝର୍ କରି ଖସି ପଡ଼ୁଛି । ବରଫ ଜମା ବାଟରେ ଇଭାର ହାତଧରି ଚାଲୁ ଚାଲୁ ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁ ସରୋଜ ମୁଗ୍‌ଧ ହେଲା । କିଛିଦୂରରେ ସାନ ସାନ ପିଲା-ମାନେ ବରଫରେ ବଲ୍ ତିଆରି କରି ଖେଳୁଛନ୍ତି - ତାଙ୍କର ଚିତ୍କାରରେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ମୁଖରିତ ହୋଇ ଉଠିଛି । ଚାରିଆଡ଼େ କେବଳ ଅଖଣ୍ଡ ଶୁଭ୍ରତାର ରାଜ୍ୟ - ବାଟ ଘାଟ, ଗଛ ପତ୍ର, ଘର ଦ୍ୱାର ସବୁ ବରଫରେ ଆଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇ ଯାଇଛି ।

ଗୋଟାଏ ବଡ଼ ପାଇନ୍ ଗଛ ତଳେ ଛିଡ଼ା ହୋଇ ଇଭା କାନ୍ଧରେ ହାତ ରଖି ସରୋଜ କହିଲା - " ମୁଁ ବହୁଚିନ୍ତା କରିଛି ଇଭା, କିନ୍ତୁ ତୁମକୁ ଛାଡ଼ି ମୁଁ ଯେ ଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ କେବଳ ତା' ନୁହେଁ, - ମୋ ପକ୍ଷରେ ତା' ଅସମ୍ଭବ ମଧ୍ୟ ! "

- " ତା' ନହେଲେ ଯେ ତୁମେ ବଞ୍ଚି ପାରିବ ନାହିଁ, ତୁମେ ଯାଅ ସରୋଜ - - - " ଇଭା ସରୋଜର ଓଭରକୋଟ କଲରରୁ ବରଫ ଝାଡ଼ି ଦେଇ କହିଲା ।

" ଅସମ୍ଭବ, - ତୁମକୁ ଏପରି ଭାବରେ ଭାଗ୍ୟ ହାତରେ ସମର୍ପି ଦେଇ ମୁଁ ସ୍ୱାର୍ଥପର ଭାବରେ ଚାଲିଯିବି - ତା' ମୁଁ

କରି ପାରିବ ନାହିଁ ।"

- "ଦିନେ ପୁଣି ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଆସିଥିଲ କପରି ?"

"ସେ ଦିନ ପୁଣି ଫେରି ଯିବାର ଆଶା ଥିଲା ! ସେତେବେଳେ ଯଦି ଜାଣି ପାରିଥାନ୍ତି - ସେଇ ମୋର ଶେଷ ଛାଡ଼ି ଆସିବା, ତା'ହେଲେ ବୋଧହୁଏ ଆଦୌ ଆସି ପାରି ନଥାନ୍ତି !"

- "କିନ୍ତୁ ତୁମର ଝିଅ, - ତା' କଥା କ'ଣ ତୁମରି ମନେପଡ଼ିବ ନାହିଁ ?"

ସରୋଜ ଦୀର୍ଘଶ୍ୱାସ ଟାଣି କହିଲା - "କେବଳ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ତ ଫେରିପାରିବ ନାହିଁ, ଇଭା ! ଚିରଦିନ ପାଇଁ ସେ ତାର ବାପକୁ ଅପରାଧୀ ବୋଲି ମନେ କରିବ - ଆଉ ବାପ ହୋଇ ଝିଅ ପାଖରେ ମୁଁ କପରି ଏତେ ଛୋଟ ହେବ - ତୁମେଇ କୁହ ଇଭା ?"

- "କିନ୍ତୁ ଏଠାରେ ରହି ସୁଖୀ ତମେ ଯେ ଦିନକ ପାଇଁ ହେଲେ ଶାନ୍ତି ପାଇବ ନାହିଁ, ଆଉ ସେ ବ୍ୟଥା ଯେ ମୋ ପ୍ରାଣରେ ଲାଗିବ ସବୁଠୁ ବେଶୀ,- ତା କଣ ବୁଝୁ ନାହଁ ?"

"ବୁଝୁଛି, କିନ୍ତୁ ତୁମେଇ ତ କହୁଛ ଇଭା, ଆଜି ଯାହା ଅଶାନ୍ତ - କାଲି ତା ଆଣିଦେବ ଗଭୀର ପ୍ରଶାନ୍ତି ! ସ୍ୱାଭାବିକ ଜୀବନରେ ଆପଣାର ଦୁଃଖ - ବେଦନା ଭାଟ ସ୍ୱାଭାବିକ ତାଙ୍କୁ କେତେ ବଡ଼ ଲୁହ !"

- "କିନ୍ତୁ - - - ତଥାପି - - -"

" ଆଜ୍ଞେ, ତୁମକୁ ଜାଣିଶୁଣି ଛାଡିଦିଛି, ଏତେ ବଡ ପାଷାଣ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ହୋଇ ପାରିବି ନାହିଁ, ଇନ୍ଦ୍ର ! "

–"ଇଚ୍ଛାକରି ଖାଲି ଖାଲି ଆପଣାକୁ କଷ୍ଟ ଦେଉ କାହିଁକି ? " – – –

"ନା, କଷ୍ଟନୁହେଁ–ଯଦି ମୋର ଏତେ ଦିନର ସାହିତ୍ୟ ସାଧନା ଜୀବନରେ କ୍ଷୀଣତମ ସାର୍ଥକତା ଆଣିଥାଏ, ତା'ହେଲେ ଅନ୍ତରର ସମଗ୍ର ସତ୍ତା ଦେଇ ବାରବାର କେବଳ ଏଇକଥାଟା ମୁଁ ଉପଲବ୍ଧି କରିବି – ସାହିତ୍ୟିକର ଜୀବନରେ କୌଣସି ଆଘାତ ଦାଗ କାଟେ ନାହିଁ ! "

–"କିନ୍ତୁ ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀ ବଞ୍ଚିବ କଣ ଅବଲମ୍ବନ ନେଇ ?"

"ହୁଏତ ତା'ର ଝିଅକୁ ନେଇ ! – – – ଆଉ ଗୋଟାଏ କଥା ଶୁଣ ଇନ୍ଦ୍ର,– ହୁଏତ ମୋ କଥା କେହି ବୁଝିବେ ନାହିଁ ! ଠିକ୍ ଏଇ ନିସ୍ତବ୍ଧ ନଗରୀ ପରି ବରଫରେ ଚପା ପଡିଛି ମୋର ଅତୀତ ଜୀବନ – ସେଇ ବରଫ ଖୋଳି ଅତୀତଟାକୁ ବାହାର କଲେ ସମସ୍ତେ କେବଳ ଦୁଃଖ ପାଇବେ – ଅତୀତର ମଣିଷ ହୋଇ ଆଉ କେହି ଆମେ ନାହୁଁ – ହୁଏତ ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀ ବି – – –

"ହଠାତ୍ ମୁଁ ଫେରଗଲେ ନୂଆ କରି ପୁଣି ଲୋକ ମୁହଁରେ ମୋର କଳଙ୍କ ରଟନା ହେବ । ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀ ବା ମୋର ଝିଅ, ଦୁହିଁଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ତା' ମଙ୍ଗଳଜନକ ହେବ ନାହିଁ । ଯେଉଁ କଥା ହୁଏତ ଆଜି ଚପା ପଡି ଯାଇଛି, ପୁଣି ନୂଆ

କରି ତାକୁ ଖୋଳି ବାହାର କରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଦୁଃଖ ଦେବ କାହିଁକି ? ”

–“କିନ୍ତୁ ତୁମେ କଣ କେବେ ହେଲେ ଦେଶକୁ ଫେରିବାର ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବ ନାହିଁ ? ”

“ଯଦି ନାହିଁ ବୋଲି କହିବି, ତା'ହେଲେ ମୋ ଉକ୍ତି ଅଧମ ବୋଧହୁଏ ଧୂରୁଥିବାରେ କେହି ନଥିବେ । ତେଣୁ ଇହ ଜୀବନରେ ଯେ ଦେଶକୁ ଫେରିବି ନାହିଁ, ସେ କଥା କେବେ - ହେଲେ କହି ପାରିବି ନାହିଁ । ଆଜ କେବଳ ଦୂରରେ ଥାଇ ସ୍ୱାଧୀନ ସୂର୍ଯ୍ୟକୁ ବନ୍ଦନା କରିଯିବି ” -

“ତା'ହେଲେ ? ” - - - ଇଭାର କଣ୍ଠ ସ୍ୱରରେ ଆବେଗ ।

“ତୁମର ପାଖରେ ରହିଗଲି ଇଭା ! ପ୍ରାଚୀର ସନ୍ତାନ ମୁଁ, ପ୍ରତୀଚୀର ବୁକୁରେ ରଖିଯିବି ମୋର ଦେହର ଅବଶେଷ । ତୁମର କୋଳରେ ମୁଣ୍ଡରଖି ମୁଁ ଦେଖିବି ନୂତନ ସମ୍ଭାବନାର ସ୍ୱପ୍ନ, - ଗାଇଯିବି ପ୍ରାଚୀ ଓ ପ୍ରତୀଚୀର ମିଳନଛନ୍ଦ ! - - - ତା'ପରେ ମୁଁ ତ କହୁଛି, ଏତେଦିନ ପରେ ଆଉ ମଞ୍ଜୁଶ୍ରୀ ହୁଏତ ନାହିଁ । ଯାହାକୁ ପାଇବା ପାଇଁ ଯିବି, ତାକୁ ଯଦି ନ ପାଏଁ - ତା'ହେଲେ ଖାଲି ଖାଲି ତୁମକୁ ଭସାଇ ଦେଇ ମୁଁ ତିଳେ ତିଳେ ଜଳି ପୋଡି ମରିବି କାହିଁକି ? ତେଣୁ ଯାହା ଛାଡି ଆସିଛି, ତାକୁ ପୁଣି ପାଇବାକୁ ଆଉ ହାତ ବଢ଼ାଇବି ନାହିଁ ! - - - ଇଭା, ଆଉ ତୁମେ ଏ ସବୁ କଥା କହି ମୋତେ ଆଘାତ

ହଅ ନାହିଁ । ଭୁଲ ଯାଅ, ମୋର ଗୋଟାଏ ଅଶାନ୍ତ ଅତୀତ ଅଛି ବୋଲି ! - - - ଚାଲ, ଆମେ ଆଗେଇ ଯିବା - ଆହୁରି ଦୂରକୁ - - - "

ସରୋଜର ଗଳାରେ ଇଭାର ବାହୁ, ଇଭାର କଟିରେ ସରୋଜର ବାହୁ - ଉଭୟେଁଯାକ ଚାଲିଛନ୍ତି ସେଇ ବରଫ ଢଙ୍କା ନିର୍ଜନ ପଥ ଉପରେ ଆଗକୁ - ଆହୁରି ଆଗକୁ !

ସେତେବେଳେ ସୁଦ୍ଧା ଅବିଶ୍ରାମ ବରଫ ପଡ଼ୁଛି । ଦୂରରୁ କେଉଁଠୁ ଗୋଟିଏ କାଫେରୁ ଭାସି ଆସୁଛି ଭାଓଲିନ୍‌ର ଅପୂର୍ବ ସ୍ୱର ଲହରୀ । ରାସ୍ତା ଜନହୀନ, ନିସ୍ତବ୍ଧ । ଶୁଭୁଅଛି କେବଳ ପ୍ରକୃତିର ସକରୁଣ ସମାରୋହ !